

Fredagen den 25 april

Kl. 09.00

Fredagen den
25 april 1975

*Försvarspolitiken,
m. m.*

§ 1 Justerades protokollet för den 17 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Motioner

Nr 2132 till konstitutionsutskottet

Nr 2133–2136 till jordbruksutskottet

§ 3 Försvarspolitiken, m. m.

Föredrogs försvarsutskottets betänkande nr 13 med anledning av propositionen 1975:1 såvitt gäller anslag m. m. för budgetåret 1975/76 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Herr TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställdes särskilda yrkanden.

Punkten 1 (säkerhets- och försvarspolitiken)

Regeringen hade i propositionen 1975:1 bilaga 6 (försvarsdepartementet, s. 8–13) berett riksdagen tillfälle att avge yttrande över vad föredragande statsrådet (försvarsministern) anfört om säkerhets- och försvarspolitiken.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

beträffande försvarspolitiken inriktning och genomförande

1975:1172 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt gällde yrkande I att riksdagen skulle besluta att ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om säkerhets- och försvarspolitiken,

1975:1177 av herr Hermansson m. fl. (vpk), i vilken föreslagits

1. att riksdagen uttalade sig för en ny försvarsordning byggd på folkförsvarets principer,

2. att riksdagen hos regeringen begärde att den tillsatta försvarsutredningen i tilläggsdirektiv fick i uppdrag att grundligt utreda konse-

Fredagen den
25 april 1975

Försvarspolitiken.
m. m.

kvenserna av en försvarsordning byggd på folkförsvarets principer.

3. att riksdagen uttalade sig för en etappvis nedtrappning av militärutgifterna under den kommande femårsperioden med minst 1 miljard kronor om året,

beträffande förberedelserna inför nästa beslut om försvarets långsiktiga utveckling

1975:1179 av herrar Olof Johansson i Stockholm (c) och Andersson i Nybro (c).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1172, yrkande 1, om att riksdagen skulle ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om säkerhets- och försvarspolitiken,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1177 om en ny försvarsordning,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1179 om tilläggsdirektiv till försörjningsberedskapsutredningen,

4. att riksdagen lämnade utan erinran vad föredragande statsrådet anför om säkerhets- och försvarspolitiken i den mån detta inte behandlats under 1-3.

Reservation hade avgivits

1. av herr Petersson i Gäddvik (m) och herr andre vice talmannen Virgin (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen och motionen 1975:1172, yrkande 1, beslutade att som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna hade anført om säkerhets- och försvarspolitiken.

Punkten 2 (det militära försvarets fortsatta inriktning)

Regeringen hade i propositionen (s. 31-39) föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för det militära försvarets fortsatta inriktning som föredragande statsrådet hade angett.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

beträffande planeringsinriktningen och planeringsramen för det militära försvaret

1975:1172 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt avsåg yrkandena 2-4, nämligen

2. att riksdagen skulle besluta att godkänna de riktlinjer för det militära försvarets fortsatta inriktning som angetts i motionen,

3. att riksdagen skulle besluta att för perioden 1975-1980 godkänna en planeringsram för det militära försvaret om 41 950 milj. kr. i prisläge februari 1974, vilket innebar en höjning med 1 200 milj. kr., och att uttala att planeringen borde baseras på full kompensation för genom oljekrisen förorsakad prisstegring på oljor,

4. att riksdagen skulle besluta att ge regeringen till känna vad i motionen anförts angående priskompensation,

beträffande inriktningen av huvudprogrammen m. m.

1975:740 av herrar Björck i Nässjö (m) och Strindberg (m), i vilken hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att utveckling fick påbörjas av ett terrängfordon för personaltransport med sikte på att den av chefen för armén planerade anskaffningen kunde påbörjas,

1975:744 av herr Petersson i Röstånga (fp), i vilken hemställts

1. att erforderliga bemyndiganden avsågs för utveckling av en ny ubåtstyp,

2. att en fjärde ubåt av Näckentyp beställdes och att det under C 2 Marinförband: Materielanskaffning upptagna bemyndigandebeloppet uppräknades med 70 milj. kr.,

1975:1172 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt avsåg yrkandena 5 och 6, nämligen

5. att riksdagen skulle besluta att infordra förslag från regeringen till ökade beställningsbemyndiganden på sätt som i motionen angetts,

6. att riksdagen skulle besluta att hemställa att regeringen tilldelade försvarets myndigheter en rörlig kredit för att befrämja rationell investeringsverksamhet och ekonomisk hushållning,

1975:1175 av herr Granstedt m. fl. (c), såvitt avsåg yrkande 1 att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till totalram för kommande tre budgetår, avseende forskning och utveckling av tänkbara alternativ avsedda att ersätta Viggensystemet i enlighet med vad i motionen anförts,

1975:1178 av herr Hermansson m. fl. (vpk), i vilken hemställts

1. att riksdagen beslutade att inledd forskning för vidareutveckling av Viggen omedelbart skulle avbrytas och begärda anslag härför avslås,

2. att riksdagen hos regeringen begärde att en öppen redovisning lämnades riksdagen över den del av försvarspropositionen som gällde flygvapnet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med avslag på motionen 1975:1172, yrkandena 2, 3 och 4 samt 5 i motsvarande del, godkände vad föredragande statsrådet anført beträffande planeringsinriktningen och planeringsramen för det militära försvaret,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:740 om utveckling av terränggående personaltransportfordon,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:744, yrkande 2, om beställning av en fjärde ubåt av typ Näcken, såvitt nu var i fråga,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:744, yrkande 1, om påbörjande av utveckling av nästa ubåtstyp budgetåret 1975/76,

5. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1175, yrkande 1, om tre-årig totalram för studier av ett eventuellt nytt attackflygplan,

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1178, yrkande 1, om avbrytande av studierna för ett eventuellt nytt attackflygplan,

7. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1178, yrkande 2, om ändrat sätt att redovisa regeringens förslag såvitt gällde flygvapenförband,

8. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1172, yrkande 5, om ökade beställningsbemyndiganden, såvitt yrkandet inte behandlats under 1,

9. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet med anledning av propositionen och motionen 1975:1172, yrkande 6 i denna del, anfört om åtgärder för att underlätta planeringen av investeringar i rationaliseringssyfte,

10. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet med anledning av motionen 1975:1172, yrkande 6 i denna del, anfört om utjämning i betalningshänseende mellan olika budgetår,

11. att riksdagen godkände vad föredragande statsrådet anfört om avvärningsprogrammets inriktning m. m. i den mån detta inte behandlats under 1-10.

Reservationer hade avgivits

2. av herr Petersson i Gäddvik (m) och herr Andre vice talmannen Virgin (m) som ansett att utskottet under 1, 2, 8 och 9 bort hemställa

1. att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1975:1172, yrkandena 2, 3 och 4 samt 5 i motsvarande del, för perioden 1975/76-1979/80 godkände en planeringsram för det militära försvaret om 41 950 milj. kr. i prisläge februari 1974 samt den inriktning av planeringen för avvärningsprogrammen som förordats i motionen 1975:1172,

2. att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1975:740 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om utveckling av terränggående personaltransportfordon,

8. att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1975:1172, yrkande 5 såvitt det inte behandlats under 1, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om ökade beställningsbemyndiganden,

9. att riksdagen med anledning av propositionen och motionen 1975:1172, yrkande 6 i denna del, som grund för den fortsatta planeringen av investeringar i rationaliseringssyfte beslutade uttala sig i enlighet med reservanternas förslag,

3. av herr Karl Bengtsson i Varberg (fp) som ansett att utskottet under 3 och 4 bort hemställa

3. att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1975:744, yrkande 2 i denna del, begärde att regeringen skulle beställa en fjärde ubåt av typ Näcken,

4. att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till

motionen 1975:744, yrkande 1, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört om att utvecklingen av nästa ubåttstyp borde påbörjas budgetåret 1975/76.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande av herrar Gustafsson i Stenkyrka, Glimnér, Pettersson i Örebro, Gernandt och Björk i Gävle (samtliga c).

Punkten 5 (ramberäkningar för budgetåret 1975/76 m. m.)

Regeringen hade i propositionen (s. 61–71) såvitt nu var i fråga föreslagit riksdagen att

1. för budgetåret 1975/76 fastställa utgiftsramen för det militära försvaret till 8 154 285 000 kr. i prisläge februari 1974 och för civilförsvaret till 151 470 000 kr. i samma prisläge,
2. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret för budgetåret 1975/76 med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,
3. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret för budgetåret 1975/76 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramarna för budgetåret 1974/75,
4. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1975/76 medge överskridande av utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret om det behövdes av konjunktur- eller beredskapsskäl.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975:1172 av herr Bohman m. fl. (m), vari i yrkande 8 hemställts att riksdagen skulle besluta att för budgetåret 1975/76 fastställa utgiftsramen för det militära försvaret till 8 404 285 000 kr. i prisläge februari 1974, vilket innebar en ökning av basbeloppet med 250 000 000 kr. fördelat på sätt som i motionen angetts.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1975:1172, yrkande 8, för budgetåret 1975/76 fastställde utgiftsramen för det militära försvaret till 8 154 285 000 kr. i prisläge februari 1974,
2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet med anledning av propositionen anfört om ramberäkningen för det militära försvaret för budgetåret 1976/77,
3. att riksdagen för budgetåret 1975/76 fastställde utgiftsramen för civilförsvaret till 151 470 000 kr. i prisläge februari 1974,
4. att riksdagen bemyndigade regeringen att justera utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret för budgetåret 1975/76 med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,
5. att riksdagen bemyndigade regeringen att justera utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret för budgetåret 1975/76 på grund

av över- eller underutnyttjande av utgiftsramarna för budgetåret 1974/75,

6. att riksdagen bemyndigade regeringen att under budgetåret 1975/76 medge överskridande av utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret om det behövdes av konjunktur- eller beredskapsskäl.

Reservation hade avgivits

4. av herr Petersson i Gäddvik (m) och herr andre vice talmannen Virgin (m) som ansett att utskottet under I bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1975:1172, yrkande 8, för budgetåret 1975/76 fastställde utgiftsramen för det militära försvaret till 8 404 285 000 kr. i prisläge februari 1974.

Punkten 17 (materielanskaffning för marinförband)

Regeringen hade under punkten C 2 (s. 96–101) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för marinförband fick läggas ut inom en kostnadsram av 600 000 000 kr.,

2. till Marinförband: Materielanskaffning för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 353 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975:744 av herr Petersson i Röstånga (fp), vari i yrkande 2 föreslagits att riksdagen beslutade att en fjärde ubåt av Näckentyp beställdes och att det under C 2 Marinförband: Materielanskaffning upptagna bemyndigandebeloppet uppräknades med 70 milj. kr.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1975:744, yrkande 2 i denna del, bemyndigade regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för marinförband fick läggas ut inom en kostnadsram av 600 000 000 kr.,

2. att riksdagen till Marinförband: Materielanskaffning för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 353 000 000 kr.

Reservation hade avgivits

5. av herr Karl Bengtsson i Varberg (fp) som – vid bifall till hemställan under 3 i reservationen nr 3 – ansett att utskottet under I bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1975:744, yrkande 2 i denna del, bemyndigade regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för marinförband fick läggas ut inom en kostnadsram av 670 000 000 kr.

Punkten 23 (forskning och utveckling för flygvapenförband)

Regeringen hade under punkten D 4 (s. 117–121) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att forskning och utveckling för flygvapenförband fick beställas inom en kostnadsram av 450 000 000 kr.,
2. till Flygvapenförband: Forskning och utveckling för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 450 000 000 kr. .

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975:1175 av herr Granstedt m. fl. (c), vari i yrkande 2 med hänvisning till motionärernas förslag om en totalram för flygplansutveckling hemställts att riksdagen i avvaktan på beslut om sådan totalram skulle anslå 15 milj. kr. för budgetåret 1975/76 för forskning och utveckling av alternativ till ersättning för ett i framtiden föråldrat Viggensystem.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1175, yrkande 2, om viss begränsning av resurserna för studier under nästa budgetår.
2. att riksdagen bemyndigade regeringen att medge att forskning och utveckling för flygvapenförband fick beställas inom en kostnadsram av 450 000 000 kr.,
3. att riksdagen till Flygvapenförband: Forskning och utveckling för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 450 000 000 kr.

Punkten 24 (försvarsstaben)

Regeringen hade under punkten E 1 (s. 122–125) föreslagit riksdagen att till Försvarsstaben för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 45 780 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975:1187 av herr Wachtmeister i Johannishus (m), vari hemställts att riksdagen beslutade att tidningen Värnpliktsnytt fr. o. m. budgetåret 1975/76 skulle nedläggas.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1187,
2. att riksdagen till Försvarsstaben för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 45 780 000 kr.

Punkten 39 (frivilliga försvarsorganisationer m. m.)

Regeringen hade under punkten F 19 (s. 199–201) föreslagit riksdagen att till Frivilliga försvarsorganisationer m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 23 140 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975:1186 av fru af Ugglas (m), vari i yrkande 1 hemställts att riksdagen skulle anhålla att bidraget till Riksförbundet Sveriges lottakårer (SLK) under anslag F 19 (51911) skulle utgå med ett belopp av 2,9 milj. kr. samt att anslaget i sin helhet skulle räknas upp med 1,3 milj. kr.

Fredagen den
25 april 1975

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1975:1186, yrkande 1, till Frivilliga försvarsorganisationer m. m. för budgetåret 1975/76, anvisade ett förslagsanslag av 23 140 000 kr.

Punkten 40 (insatsberedskap m. m.)

Regeringen hade under punkten F 20 (s. 201–203) föreslagit riksdagen att till Insatsberedskap m. m. för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 35 900 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1975:1176 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen inte beviljade den del av yrkat belopp som avsåg den s. k. informationsbyrån.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1975:1176 till Insatsberedskap m. m. för budgetåret 1975/76 anvisade ett förslagsanslag av 35 900 000 kr.

Punkten 51 (anskaffning av anläggningar för arméförband)

Regeringen hade under punkten III 1 (s. 241–252) föreslagit riksdagen att till Arméförband: Anskaffning av anläggningar för budgetåret 1975/76 anvisa ett investeringsanslag av 116 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975:1172 av herr Bohman m. fl. (m), såvitt nu var i fråga (yrkande 10),

1975:1180 av herr Lindahl i Hamburgsund (fp) och fru Ryding (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle avslå det i budgetpropositionen bilaga 6 III 1 (Försvarsdepartementet, kapitalbudgeten) föreslagna beloppet om 3 milj. kr. för anskaffning av skjutfält för 117, samt

1975:1184 av herr Raneskog m. fl. (c, s, fp, vpk), vari hemställts

1. att riksdagen hos regeringen begärde en så långt möjligt fullständig utredning om fornlämningarna inom Remmene nuvarande och tilltänkta skjutfält, däri ingående också de fornlämningar som bortförts eller skadats under skjutfältets tid,

2. att riksdagen hos regeringen begärde redovisning för hur fältet kunde användas med bevarande av fornminnen och naturvärden,

3. att riksdagen beslutade att vidare åtgärder för utvidgning av Remmene skjutfält enligt riksdagens beslut den 12 maj 1971 skulle uppskjutas i avvaktan härpå,

4. att riksdagen därmed skulle avslå begärt anslag på 1 000 000 kr. i årets budgetproposition, försvarsdepartementet, för utvidgning av Remmene skjutfält.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1172, yrkande 10,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1180,
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1184,
4. att riksdagen till Arméförband: Anskaffning av anläggningar för budgetåret 1975/76 anvisade ett investeringsanslag av 116 000 000 kr.

Nr 67

Fredagen den
25 april 1975

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! När vi i dag behandlar anslag inom försvarsdepartementets verksamhetsområde för kommande budgetår är vi medvetna om att detta budgetår ingår i den femåriga programperiod som 1972 års riksdag beslöt om. Vi är också medvetna om att 1974 års försvarsutredning arbetar med frågor sammanhängande med nästa femårsperiod för försvaret.

Utöver propositionen har ett dussin motioner behandlats i föreliggande betänkande, nr 13. Endast tre av de motionerna har orsakat reservationer – i övrigt har försvarsutskottet varit enhälligt vad gäller motionerna.

Sveriges totalförsvar är och skall vara en trygghetsskapande faktor i vår oroliga värld. Genom alltmer avancerad teknik och alltmer omfattande intresseområden för supermakter och deras allierade kan en från början ganska liten konflikt på långt avstånd från oss snabbt få återverkningar i andra delar av världen, kanske i vårt grannskap.

Även om supermakterna agerar med stor försiktighet i konflikter som berör motpartens vitala intresseområden måste vi alltid i en liten alliansfri stat som Sverige vara medvetna om att stormakter också i framtiden kommer att försöka utnyttja gynnsamma tillfällen för att nå sina politiska mål och för att allmänt förbättra sina politiska och ekonomiska ställningar. Sverige ligger i ett område som har ett vitalt strategiskt intresse för stormakterna. Östersjöområdet och Nordkalotten med Murmansk har stor strategisk vikt, och den växande politiska och ekonomiska aktiviteten i samband med oljefynd i främst Norska havet har ökat Nordens strategiska betydelse. Det mesta tyder på att den fortsatta utvecklingen skärper detta förhållande.

Min bedömning är att vi på både kort och lång sikt i landets säkerhetsintresse har orsak att avdela avsevärda resurser till ett förtroendegivande totalförsvar. Jag anser att den pågående urholkningen av vårt lands försvar, som en följd av 1972 års försvarsbeslut, medför risker för framtiden som är större än vi med öppna ögon bör utsätta landet för.

Försvarsministern anför i den proposition som nu behandlas att han anser principerna i 1972 års beslut riktiga och giltiga. Han anser inte att det finns anledning att ändra planeringsinriktning eller planeringsramar. Med tanke på den uppblåsande debatten om priskompensationen är det värt att notera att även försvarsministern anser att mer än 1 000 milj. kr. bör, såsom en priskil, planeras in i den nu aktuella femåriga programplanen.

Fredagen den
25 april 1975

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Av ÖB:s programplan för åren 1975–1980 framgår att ÖB icke delar försvarsministerns bedömning i fråga om följderna av 1972 års riksdagsbeslut. ÖB framhåller med skärpa att trots att alla tillgängliga möjligheter till kostnadsbesparande rationaliseringar tillvaratagits har det inte varit möjligt att motverka konsekvenserna av de otillfredsställande ekonomiska förutsättningarna och att det därför varit nödvändigt att inplanera omfattande ambitionssänkningar. Sådana ambitionssänkningar får ett hårt genomslag på försvarets resurser redan i slutet av 1970-talet.

Enligt ÖB minskar antalet kvalificerade krigsförband kraftigt. Sverige får därtill ett avsevärt svagare luftförsvar, avsevärt minskade möjligheter att orsaka angriparen förluster före och vid landstigning, avsevärt mindre antal förband lämpade för avgörande anfallsoperationer, ökade svårigheter att genomföra omgrupperingar för att skydda transporter och dessutom en minskad insats- och mobiliseringsberedskap. ÖB framhåller också att försvaret måste ges en annan operativ inriktning än den nu gällande, och att våra minskande resurser ger en angripare ökande möjligheter att tidigt få fast fot på svensk mark.

Det vore intressant att få en tolkning av hur denna fackmannabedömning kan förenas med försvarsministerns uttalande i propositionen, som också finns återgivet i betänkandet. Jag citerar och vill gärna instämma i detta citat:

”Vårt land är beläget mellan Centraleuropa och områden kring Norska havet. Utvecklingen har visat att dessa båda områden har så stor strategisk och ekonomisk betydelse för supermakterna att de har allt intresse att hindra konflikter där. Varken vi själva eller omvärlden kan därför vara betjänta av några drastiska ändringar i vår försvarspolitik. Det kan inte ligga i vårt eller någons intresse att vi genom ensidiga åtgärder förändrar den militära balans och stabilitet som råder i Norden.”

Hur kan detta uttalande stämma med den nedrustning som nu pågår inom vårt svenska försvar?

Försvarsministerns enligt mitt bedömande förledande formulering, att krigsriskerna under överblickbar tid har minskat, kan också locka de i fråga om långsiktig försvarsplanering mindre kunniga att arbeta för att genom ensidiga svenska nedrustningsåtgärder förändra den militära balans och stabilitet som råder i Norden.

Varje gång Europa och särskilt Nordeuropa haft glädjen av fredsår har många hoppats på evig fred och ansett att delar av försvarets pengar kan användas till mera populära kortsiktiga ändamål.

Tyvärr är det dock ett ostridigt faktum att inte någon kan garantera fred i vår del av världen under kommande år. Ingen vet heller när den dag kommer då vårt totalförsvar verkligen behövs för att garantera vår frihet och fred.

Men vi försvarskunniga vet att ett krigsavhållande totalförsvar måste byggas på långsiktiga uthålliga satsningar, på välutbildad personal, tidsenlig försvarsmateriel och god försörjningsberedskap.

Vetskapen om det ovillkorliga sambandet mellan en långsiktig satsning på ett starkt totalförsvar och vårt lands framtida möjligheter att bestå

Fredagen den
25 april 1975

Försvarspolitiken.
m. m.

som fri nation lägger ett stort ansvar på alla försvarskunniga inom alla partier.

Vårt lands alliansfria politik syftande till neutralitet i kris- och krigslägen fordrar ett relativt resurskrävande försvar. Vi har ingen allierad att lita till. Alliansfrihetens bärande element är att vi skall undgå att dras in i ett kommande krig även i vår nära omvärld. Det är därför vi vill vara alliansfria, och det är därför vi vill ha ett fredsbevarande, krigsavhållande totalförsvar.

Det är denna vår moderata uppfattning som medfört de tre reservationer vid föreliggande betänkande från försvarsutskottet som herr andre vice talmannen Virgin och jag står för. Vi anser att försvarets framtida styrka äventyras om vi inte redan nu ökar anslagen till försvaret. På s. 12 i utskottsbetänkandet kan den intresserade i en tabell se hur vi vill använda de 250 milj. kr. som vi vill öka utgiftsramen med under kommande budgetår och hur vi vill använda de ca 1 200 milj. kr. som vi vill att den femåriga ramen skall öka med. Kort sagt ger våra förslag möjlighet till snabbare förnyelse av svensktillverkad tidsenlig vapenmateriel. En värnpliktsarmé som vår måste för att med framgång kunna fylla sin uppgift ha vapen som upplevs som farliga av fienden, som utåt inger respekt och som inåt inger förtroende.

Vi vill därtill att försvaret skall ha en särskild långfristig kredit för rationaliseringsåtgärder.

Under utskottsarbetet har vi moderater med tillfredsställelse deltagit i utskottets enhälliga förslag, syftande till utjämning i betalningshänseende mellan olika budgetår, liksom i utskottets förnyade uttalande om att investeringskostnaden för förbandet i Arvidsjaur skall läggas utom försvarets utgiftsram till hela den del som den utgör en merkostnad för försvaret.

Jag vill också framhålla att i fråga om försvarets sjukvård har utskottet uttalat angelägenheten av att snarast komma till rätta med den rådande bristen på läkare inom försvaret.

Herr talman! Till sist vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 4 och i övrigt till utskottets enhälliga hemställan.

I detta anförande instämde herrar Oskarson (m) och Wachtmeister i Staffanstorp (m).

Herr KARL BENGTTSSON i Varberg (fp):

Herr talman! Bilden av det internationella läget är inte entydig, framhåller föredraganden i propositionen 1 år 1975, bilaga 6. Å ena sidan har vi fortsatt avspänningspolitik och minskade krigsrisker, främst i vår världsdal. Å andra sidan finns risker för ökad supermaktssdominans och därmed förbundna risker för de mindre staterna, liksom fortsatta svårigheter att utesluta lokala konflikter utanför Europa. Däremot kan det antas att supermakterna söker förhindra att sådana konflikter sprids till Europa. Vidare skriver föredraganden: "Vårt land är beläget mellan Cen-

traleuropa och områden kring Norska havet. Utvecklingen har visat att dessa båda områden har så stor strategisk och ekonomisk betydelse för supermakterna att de har allt intresse att hindra konflikter där. Varken vi själva eller omvärlden kan därför vara betjänta av några drastiska ändringar i vår försvarspolitik. Det kan inte ligga i vårt eller någons intresse att vi genom ensidiga åtgärder förändrar den militära balans och stabilitet som råder i Norden.” – Så långt föredraganden.

Ser vi tillbaka på utvecklingen av svenskt försvar finner vi att så fort man trott sig kunna förnimma för vårt land lugna och ostörda förhållanden har det infunnit sig ett opinionsmässigt tryck att lägga mindre vikt vid försvaret för att skapa ett ökat utrymme för andra angelägna samhällsbehov. När däremot en kritisk situation uppstått har också beredvilligheten att satsa mera på försvaret ökat. Enligt statsrådets uppfattning kan vi hoppas att avspänningen skall komma att fortsätta i en eller annan form under de kommande åren. Man får dock inte dra den slutsatsen att de tidigare växlingarna mellan perioder av spänning och avspänning kommer att avlösas av en genomgående fredlig utveckling. Enligt statsrådets mening kommer växlingarna emellertid att sannolikt bli mindre dramatiska än under ”det kalla kriget”.

Överbefälhavaren anser att nu gällande förutsättningar för planeringen leder till kvalitativa och kvantitativa reduceringar i krigsorganisationen. Mest omfattande blir dessa reduceringar mot slutet av programplanperioden och åren närmast därefter, alltså i början av 1980-talet. Han bedömer att stora militära resurser då finns i omvärlden. Som följd härav anser han att försvarsmaktens krigsavhållande förmåga kommer att minska.

Försvarsministern finner det oundvikligt att den snabba kostnadsutvecklingen på kvalificerad krigsmateriel skärper kraven på prioritering vid ställningstaganden till olika vapensystem. Han finner det oundvikligt att den snabba kostnadsstegringen medför att vi inte kan förnya och modernisera vårt materielbestånd i samma höga takt som tidigare. Detta leder till minskat antal av vissa kvalificerade förband där en hög materiell nivå måste upprätthållas. Nyttillförd materiel har dock genomgående högre standard och ökar alltså försvarets slagkraft. Han tillägger att genom den allmänna värnplikten kommer också försvarsmaktens totala personal i krigsorganisationen att vara oförändrad. Mot bakgrund av sin syn på avspänningspolitiken och på utvecklingen i vår del av världen uttalar slutligen statsrådet att risken för väpnade konflikter under överblickbar tid har minskat i sådan utsträckning, att han inte kan dela den syn som överbefälhavaren – *enbart* på grundval av en bedömning av framtida styrkeförhållanden – har redovisat på utvecklingen av vårt försvars fredsbevarande förmåga.

Herr talman! Det sades i riksdagen 1972 i försvarsdebatten av herr Helén:

”Det är självklart så att Sverige bör anpassa sig till säkerhetspolitiska förändringar i vår del av världen. På den grundläggande punkten har jag ingenting att invända mot regeringens lika grundläggande värdering.

Men vi får inte, bör inte göra tolkningar eller förändra våra dispositioner i sådan riktning och sådan takt att andra förleds till motdispositioner, dvs. stormakter ökar militära resurser i Nordeuropa därför att Sverige reducerar sina.”

Nu är det väl så att man även i andra länder har ungefärligen samma problem med kostnadsutvecklingen som vi har. Detta vet vi inte med bestämdhet, eftersom flera andra länder inte har en så öppen redovisning som vi har i vårt land. Det är naturligtvis precis som försvarsministern säger viktigt att vi noga följer vad som händer på det här området och är beredda att vidtaga åtgärder om så är nödvändigt. Jag upprepar vad försvarsministern skrivit i propositionen och som jag funnit mycket angeläget: ”Vi bör — bevara vår förmåga att vidmakthålla en hög organisatorisk numerär och att inom landet utveckla och producera viss krigsmateriel.”

I motionen 744 har herr Petersson i Röstånga aktualiserat tanken att bevara möjligheten att utveckla och vidmakthålla en viss produktion på ubåtsområdet. Till detta ber jag, herr talman, att få återkomma senare i mitt anförande. Förutvarande försvarsministern skrev i anledning av 1970 års försvarsutrednings förslag bl. a.:

”Till försvarsplaneringens viktigaste uppgifter hör att skapa handlingsfrihet beträffande försvarets utformning i framtiden. Denna handlingsfrihet är av olika slag. Den avser bl. a. möjligheterna att anskaffa olika typer av vapensystem och komponenter. Den avser vidare möjligheterna att inom landet vid ändrade säkerhetspolitiska förutsättningar kunna öka tillförseln av materiel till försvaret.”

Det värnplikts- och mobiliseringssystem som är gällande nu hos oss baseras på att ganska begränsade styrkor behöver vara omedelbart gripbara i fred. Detta medför att förutsättningar måste finnas för att snabbt kunna organisera ett stort antal förband. Förutsättningen för att beslut om beredskapshöjande åtgärder eller rent av mobilisering skall kunna fattas i tid är ett väl fungerande underrättelsesystem. Föregående försvarsutredning skrev angående säkerhetspolitikens inriktning: ”Planeringen av åtgärder för att avvålla från överraskande anfall bör utgå från att värdet av att militärt kontrollera Sverige kan bli stort först i en krissituation eller vid krig mellan blocken i Europa. Den världspolitiska situationen och angriparens förberedelser bör kunna ge Sverige en viss förvarning om att ett anfall är förestående. Genom en allsidig underrättelsetjänst och genom smidiga och effektiva former för beredskapsändringar skall möjligheterna till förvarning tillvaratas och utnyttjas.”

Jag sade tidigare att det är av vikt att vi här i landet har möjligheter att utveckla och producera viss försvarsmateriel. I den tidigare omnämnda motionen 744 föreslås att bl. a. en fjärde ubåt av typ Näcken beställs och att erforderliga bemyndiganden avses för utveckling av nästa ubåtstyp.

Överbefälhavaren har framhållit att ubåtsförbanden utgör en betydelsefull och effektiv del av vårt invasionsförsvar. De medverkar till att angriparen måste använda sina mest kvalificerade resurser mot oss. Antalet

Fredagen den
25 april 1975

*Försvarspolitiken,
m. m.*

ubåtar kommer emellertid redan till slutet av 1970-talet att minska kraftigt, en minskning som fortsätter om inte åtgärder vidtas nu. Av de i dag befintliga 20 enheterna återstår sålunda vid mitten av 1980-talet endast fem. En viss förnyelse avses enligt 1972 års försvarsbeslut ske under programplaneperioden genom tillförsel av en serie Näckenubåtar med leverans i slutet av 1970-talet. Riksdagen ställde ursprungligen bemyndigande för beställning av fem ubåtar av denna typ till regeringens förfogande. Tre enheter har hittills beställts. I försvarsbeslutet 1972 har i anslutning härtill också uttalats att möjligheterna att inom landet utveckla och tillverka ubåtar skall bibehållas.

I motionen 744 föreslås att serien utökas med en fjärde ubåt av Näckenkentypp. Denna komplettering ger ett värdefullt effekttillskott och begränsar i någon mån den ofrånkomliga kraftiga minskningen av antalet ubåtar. Anskaffningen av den fjärde ubåten är ekonomiskt fördelaktig genom att styckepriset vid en utökad beställning minskar. Beställningen ger samsättning i Karlskrona och Malmö och befäster möjligheten att inom landet tillverka ubåtar. Beställningsbemyndigandet för Näckenserien bör uppräknas med 70 milj. kr. – prisläge februari 1974 – eftersom det ursprungliga bemyndigandet avsetts för andra ändamål.

Marinchefen har med hänsyn till att antalet ubåtar snabbt minskar föreslagit att framtagningen av nästa ubåt, benämnd A 17, påskyndas. Överbefälhavaren har i samband med perspektivstudierna klarlagt det operativa behovet av ubåtar. Inom den ram marinen tilldelats har beställning av nästa ubåtsserie dock kunnat inplaneras först 1980. Föredragande departementschef framhåller i propositionen 1975:1 att det är angeläget att behålla handlingsfrihet när det gäller att inom landet utveckla och tillverka ubåtar. Utskottet har härvidlag ej funnit anledning till erinran mot vad departementschefen anförde. Departementschefen har emellertid reducerat av marinchefen begärda bemyndiganden för studier, utveckling och försök. Detta kommer bl. a. att påverka tidsprogrammet och därmed handlingsfriheten för nästa ubåtprojekt. Den föreslagna åtgärden är icke i konsekvens med vad departementschefen uttalat om angelägenheten av bibehållen handlingsfrihet.

Det är nödvändigt med en bestämd inriktning av programmet för studier och projektering av nästa ubåtssystem. Först därigenom kan erforderlig handlingsfrihet upprätthållas samtidigt som studier och projektering kan genomföras rationellt till fördel från både ekonomisk och kvalitetsmässig synpunkt.

Av vad jag tidigare anförde framgår att vi snart åter står inför en ny, grundläggande värdering och prövning av vår säkerhetspolitik. Det är naturligt och riktigt att den värderingen kommer i det här skedet. De senaste två årens utveckling har med skärpa visat hur beroende Sverige är av andra länder genom att vi valt att ha en öppen ekonomi. Denna öppna ekonomi är en förutsättning för vårt välstånd och något som vi från liberalt håll starkt slår vakt om. Men den innebär oundgängligen att möjligheterna till beroende av andra länder i ett krisläge starkt begränsas. Vår ekonomi – ja, hela vårt samhälle – bygger på att vi kan

upprätthålla ett omfattande ekonomiskt utbyte med vår omvärld. Därför är det nödvändigt att vi prövar vårt säkerhetspolitiska läge utifrån ett betydligt vidare perspektiv än vad som kanske tidigare var naturligt.

Jag vill också framhålla att kravet på en djupgående prövning av vår säkerhetspolitik och vårt försvar även måste innebära en kritisk granskning av nya tankegångar i försvarsdebatten. Det gäller bl. a. tanken att Sverige borde övergå till ett mindre teknologiskt försvar och mera satsa på, som det något slarvigt uttrycks, "sega gubbar". Denna tanke ligger i tiden.

Befrielsekampen i södra Afrika liksom i Indokina har gjort djupa intryck, framför allt på den unga generationen. Det ligger nära till hands att vilja överföra de erfarenheterna till våra förhållanden.

"Den gröna vågen" har medfört en ökande tveksamhet inför det tekniskt avancerade. Det ligger då nära till hands att ifrågasätta också avancerade vapensystem och i stället förorda ett försvar som bygger på alla medborgares aktiva deltagande.

Ändå tror jag personligen att det här kan leda fel. I ett så avancerat industriland som Sverige, med de flesta boende i tätorter, får det förödande verkningar om vi först skulle släppa in en fiende – och låta honom angripa och härja våra tätorter – och därefter inleda en kamp för att kasta ut honom ur landet.

För alla dem som ser försvarsmakten, med dess auktoritära system, som något starkt påfrestande för individen bör det också vara värt att tänka på att ett försvar, byggt på gerillakampens principer, kräver ett mycket mer långtgående engagemang av alla människor i krigsapparaten och en betydligt större psykisk anspänning, förutom att det rent fysiskt drabbar civilbefolkningen betydligt hårdare.

Jag tror därför det är klokt att tänka sig för mer än en gång innan vi söker oss fram efter en linje som på ytan kan förefalla vara i takt med tankar i tiden men som djupare sett kan vara svårförenlig med både uppbyggnaden av ett avancerat industrisamhälle som vårt och de starka kraven på att så långt möjligt skydda den enskildes integritet.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till reservationen 3. I händelse av bifall till nämnda reservation yrkar jag också bifall till reservationen 5. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr GERNANDT (c):

Herr talman! Den moderna havs- och havsbottenforskningen tillmäts stor betydelse i stora delar av världen. Värdefulla tillgångar av metaller och andra ämnen förväntas kunna utvinnas bl. a. från havsbotten.

Sådana undersökningar är det naturligtvis av vikt och värde att utföra även för vårt land. En naturlig och god hjälp till denna form av verksamhet bör kunna erhållas genom marinens materiel och personal. Det gäller då främst ubåtarna och dessas erfarna och specialkunniga besättningar.

Centerpartiets fem ledamöter i försvarsutskottet vill i olika samman-

hang förespråka en förnuftig meranvändning av försvarets materiel till lämplig civil verksamhet. Vi har därför i detta avseende avgivit ett särskilt yttrande till försvarsutskottets betänkande nr 13 i anslutning till punkten 2.

Enligt vår uppfattning är det bl. a. av försvarsoperativa skäl angeläget att den av chefen för marinen yrkade omfattningen av ubåtsutveckling och ubåtsbyggande kan tillgodöses i lämplig takt. Men vi vill speciellt framhålla att detta också är angeläget med hänsyn till att ubåtsutvecklingen och kunskaperna inom undervattenstekniken kan vara till stort gagn för den civila havsforskningen, för prospekteringen av havsbotten och annan vetenskaplig och teknisk utveckling berörande havet och havsbotten. Vi anser det alltså vara av stor vikt att de marina kunskaperna och de materiella tillgångarna i detta avseende hålls på hög nivå och kan samordnas med den civila verksamheten inom detta för framtiden så intressanta och viktiga forskningsområde. Detta måste vara ett uttryck för god ekonomi.

Den moderna dykericentral som planeras vid Berga är ett exempel där militär och civil undervattensutveckling kan samordnas. Den beslutade undervattensfarkosten för räddning av ubåtsbesättningar kan också utnyttjas för civila ändamål på havsbotten, t. ex. undersökningar på kontinentalsockeln. Men enligt vår uppfattning är utvecklingen även av militära ubåtar i tillräcklig omfattning och utbildning av kunniga besättningar till dessa ett av de viktigaste bidragen till vårt undervattenskunnande. Även de rent militära ubåtarna bör alltså – vid sidan av sin ordinarie utbildningsverksamhet – kunna ge aktivt bidrag till vår kunskap om och vidare utforskning av havsbotten.

Vi menar därför att det får anses vara ett värdefullt uttryck för begreppet "meranvändning av försvarets materiel" att ge anslag till utveckling och tillverkning av ubåtstyper som kan – utöver den ordinarie försvarsuppgiften – vara till nytta för landets havstekniska forskning och kunnande.

Herr talman! Jag vill anföra detta som ett allmänt påpekande och har f. n. inte något yrkande.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Från vpk:s sida vill vi utan omsvep deklarerat att vi finner det föreslagna militäranslaget på totalt över 9 miljarder orimligt och alltför betungande för det svenska folket.

Militärkostnaderna utslagna per individ innebär att vi ligger på tredje plats i världen och att bara USA och Israel ligger före. En tvåbarnsfamilj får i realiteten punga ut med 4 000 kr. per år.

Det grundläggande för kommunisternas syn på försvarsfrågan är att vi är för svensk alliansfrihet och neutralitet. Vi är inga försvarsfienter, men vi vill ha ett försvar som är anpassat till våra resurser, till vår neutrala och alliansfria roll och som utformas under hänsynstagande till den utveckling som sker i övriga delar av världen.

Vår linje är alltså inte den totala avrustningen. Vi är realister, inte

Fredagen den
25 april 1975

Försvarspolitiken,
m. m.

pacifister, men vi vill ha ett billigare försvar som för den skull inte behöver vara mindre effektivt.

Det är inte rimligt att vårt lilla neutrala land intar en topplacering i världen när det gäller försvarsutgifter per capita. Jag är medveten om att det går att göra andra jämförelser – det har gjorts i liknande debatter. Man kan tala om landets yta, våra långa kuststräckor, andelen av bruttonationalprodukten osv. Men det hjälper ju inte. De 9 miljarderna är fakta som ingen Medelsvensson kan betrakta som betydelselösa. Hur många andra och nyttigare ting kan man inte få om man går in för en annan prioritering! Det har att göra med beskattningen, och det har att göra med vad man brukar kalla den sociala välfärdspolitiken.

Nog måste det betraktas som ett uppscendeväckande faktum, att räknat per capita är det bara den imperialistiska stormakten USA – som har engagerat sig som världspolis och folkutrotare i olika delar av världen – plus det aggressiva Israel som ligger före oss. Nog bör väl det ge de allra flesta en impuls till stilla eftertanke. Kan detta verkligen vara förnuftigt och nödvändigt? Och hur man än räknar ligger Sverige högt upp på den militära tio i topp-listan. Jämför man dessutom med neutrala stater som Österrike och Schweiz, så är skillnaden enorm.

Det är nu inte bara vi som har uppmärksammat detta faktum och driver en kampanj för en ny militärpolitik. Herr Karl Bengtsson i Varberg, som var före mig i denna talarstol, sade nyligen att det är en tanke som vinner allt större anklang. Förr avvisades kommunisternas krav på en annan försvarsordning med klyschor om försvarsfientlighet eller med påståendet att vi vill lägga landet öppet för främmande makt, men nu går det inte längre att föra den argumentationen. Nu finns det många som vänder sig mot en militärordning som innebär att militären får ta hand om alltför stor del av resurser, som kunde användas till nyttigare och mera konstruktiva ändamål. Nu kommer kraven på en ny militärpolitik också från betydande kretsar inom socialdemokratin, där man börjar inse att så här kan man inte hålla på hur länge som helst.

Det finns också klarsynta militärer som både av ekonomiska och militärstrategiska skäl ifrågasätter den nuvarande uppbyggnaden av vår militärapparat. Generalmajor Sköld åberopades i fjolårets militärdebatt här i kammaren. Han är ett exempel på att ett förnuftigare tänkande gör inbrytningar också i militära kretsar, som till stor del tyvärr ännu i alltför hög grad sitter fast i det kalla krigets tänkande eller är besjälade av en karolineranda som borde hämta näring från relikerna i Nordiska museet i stället för att tillåtas påverka militärpolitiken av i dag.

Generalmajor Sköld försökte i sin broschyr, som utkom 1974, skissera ett folkförsvar som kunde byggas upp till betydligt lägre kostnader än det nuvarande försvaret. Han pläderade för billigare vapen och varnade för den vapentekniska kostnadsexplosionen. Han sade i realiteten ifrån att Sverige bör avstå från avancerade, enormt penningsslukande projekt av typ Viggen. Han ville med sin skrift klargöra att det är orealistiskt för Sverige att försöka spela supermakt i miniatyr. Hans motvikt mot den nuvarande doktrinen är ett värnpliktigt folkförsvar utrustat med enk-

Fredagen den
25 april 1975

*Försvarspolitiken,
m. m.*

lare vapen.

Generalmajor Sköld blev efter sin debattskrift inte populär i militära kretsar. Han rörde nämligen om i det förstenade militära tänkandet och fick åtskilliga militära höjdare att hänge sig åt raseriutbrott. Detta är naturligt, och det är också mindre väsentligt. Det som däremot är märkligt är att den socialdemokratiska regeringen, partiledningen och den socialdemokratiska delen av försvarsutskottet tydligen har tillmätt hans tankegångar mycket ringa vikt. Hos det ansvariga statsrådet kan inte skönjas någon tanke på att man i en nära framtid kan slå in på sådana vägar som anvisas av generalmajor Sköld, som ju också är socialdemokrat. Statsrådet finner att den nuvarande inriktningen av vårt militära försvar är väl anpassat till våra säkerhetspolitiska mål. Socialdemokraterna i försvarsutskottet har en enahanda bedömning. Man finner där inte ett spår av nytänkande. Den nuvarande inriktningen anses helt förträfflig.

Vi kommer kanske ihåg att inför 1972 års försvarsbeslut försökte borgerliga tidningar måla upp bilden av en kommande svensk nedrustning, för att inte säga avrustning. Man sökte mana fram bilden av ett Sverige som hotades av de allvarligaste faror om den dåvarande försvarsutredningens förslag antogs och om upprustningen inte skedde i den takt som generalerna och den politiska högerflygeln önskade.

Nå, alla vet hur det blev. Ingen kan på fullt allvar kalla det för avrustning. Utgiftsramen för budgetåret 1974/75 fastställdes till 6,9 miljarder, och nu är vi alltså uppe i nära 3 miljarder ytterligare, sedan dagens beslut har trumfats igenom. Vilken nedrustning!

Nu har det inletts ett nytt studiearbete, en ny utredning, inför nästa större beslut om försvarets dimensionering och inriktning. Utredningen skall presentera sina förslag nästa år, och beslut om ny flerårsplan skall enligt planerna klubbas i riksdagen 1977.

Vi har i vår motion 1177 krävt att riksdagen hos regeringen skall begära tilläggsdirektiv för att grundligt utreda konsekvenserna av en försvarsutredning byggd på folkförsvarets principer.

De socialdemokrater och andra som måhända väntar sig att den nu sittande försvarsutredningen skall komma med något principiellt nytt har anledning att känna sig besvikna när de läser det torftiga avslagsyrkandet på vår motion.

Vi har åberopat en rad skäl för vårt krav på en radikal omläggning av den svenska militärpolitiken. Det är inte bara ekonomiska skäl, men ingen kan förneka att också de måste tillmätas mycket stor betydelse i sammanhanget.

Vad har vårt lilla land råd med? Ja, inte har vi råd med 9 miljarder nu och ännu mera år efter år, om det skall rulla och gå som det hittills har gjort. Redan nu tar militärutgifterna så mycket pengar att de måste betecknas som en spärr för nödvändiga sociala reformer. Till en improduktiv sektor binder man pengar som skulle kunna användas till exempelvis barnstugebyggande, en bättre bostadsmiljö eller avhjälpande av brister inom socialvården.

Alla vet att det är så, och då borde man också från socialdemokratiskt håll verkligen bemöda sig om att inte bara trampa vidare i samma spår.

Det finns en rad skäl som borde underlätta en sådan tankemässig nyorientering.

Vi är inne i ett skede som präglas av avspänning. Det har hänt historiska saker under de senaste åren. I Vietnam, Laos och Cambodja har den krigslystna amerikanska imperialismen tillfogats slutgiltiga nederlag. Det bör vara en återhållande faktor för dess ambition att inveckla sig i nya krigsäventyr.

Under de senaste åren har det dessutom skapats en ny och förbättrad situation i vår världsdelen, Europa.

I försvarspropositionen säger departementschefen att "avspänningspolitiken kommer att fortsätta i en eller annan form under de kommande åren". Men han drar, tyvärr, inte de logiska och praktiska konsekvenserna av detta resonemang när det gäller vår fortsatta militärpolitik.

I vår motion noterar vi också det som har hänt i Europa under de senare åren, men vi säger därutöver att detta måste påverka den militärpolitiska synen – det som har skett utgör tungt vägande argument för en nedskärning av vårt lands militärkostnader.

Avspänningen och normaliseringen i Europa är ingenting som har kommit av sig självt – det är tendenser som har tvingats fram av fredens krafter. Men de är dock ett faktum.

Det har träffats överenskommelser och upprättats nya förbindelser mellan stater som varit avskärmade från varandra sedan andra världskrigets slut. Det förs seriösa resonemang om reducering av militärpotentialen osv. Det är faktiskt saker på gång i fredens intresse, och rimligtvis borde detta påverka även den svenska militärdebatten.

Vi har ett försvar som är uppbyggt som en stormaktskopia eller, som Aftonbladet uttryckte det i en försvarspolitisk ledare, det är "ett försök att spela supermakt i miniatyr". Man måste göra sig fri från ett militärt tänkande som hämtar näring från svunna tider.

Vi har i våra försvarspolitiska resonemang knutit an till reella erfarenheter från försvarskrig som utvecklats i andra länder både under och efter andra världskriget, dramatiska skeenden som har visat att en folklig mobilisering med lättare vapen utgör en kraft som i grunden har kunnat besegra oerhört överlägsna fiendestyrkor. Den segerrika kampen i Vietnam och Cambodja är färska och talande exempel på detta.

Vi anser dessutom att arabstaternas markbaserade och framgångsrika luftförsvar mot det kvantitetsmässigt och kvalitetsmässigt helt överlägsna israeliska flyget också bör tjäna som en tankeställare för dem som hämningslöst vill pumpa in miljard efter miljard i oerhört kostnadskrävande flygprojekt av typ Viggan med efterföljare. Det är tydligt att det finns andra och billigare alternativ för ett framgångsrikt gränsförsvar.

Vårt resonemang för en radikal omläggning av försvaret förs bl. a. utifrån den övertygelsen, att det är en illusion att tro att vårt land skall kunna bjuda en stormakt spetsen genom att möta den på i princip samma

Fredagen den
25 april 1975

*Försvarspolitiken,
m. m.*

villkor och med en liknande struktur på militärapparaten som den anfallande fiendens.

Vi anser att det mot den bakgrunden vore vettigt av riksdagen att bifalla vårt krav om tilläggsdirektiv för den sittande försvarsutredningen. I annat fall är jag övertygad om att riksdagen, säkert som ett brev på posten, år 1977 åter kommer att få behandla ett förslag till ramplanering som innebär ännu mer ökade bördor på det svenska folkets axlar och en fastlåsnings i gamla principer. Vi anser det motiverat att redan nu gå in för en nedtrappning av militärutgifterna under en femårsperiod med minst 1 miljard kronor per år.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till motionen 1177.

I enlighet med vår principiella syn yrkar vi också i motionen 1178 att riksdagen måtte besluta att inledd forskning för vidareutveckling av Viggen omedelbart avbryts och att begärda anslag härför avslås. Jag vill redan *inledningsvis* yrka bifall till den motionen.

När det gäller flyget finns det alltför många frågetecken. Redan i fjol begärde kommunisterna att studierna för ett nytt avancerat flygplan efter Viggen skulle avbrytas.

I fjol avsattes 4,1 milj. kr. för studier av ett nytt flygplan, Flygplan 80. I årets budgetproposition finner man att projektet Flygplan 80 har försvunnit utan att det redovisas hur pengarna har använts. Men samtidigt begärs i år ytterligare 153,9 milj. kr. till forskning för Attackviggen. Detta, tillsammans med de pengar som redan har beviljats till forskning för Attackviggen fr. o. m. 1971/72 t. o. m. 1974/75, blir 371,5 milj. kr.

Mot bakgrund av det som tidigare avslöjats om Viggenprojektets tillkomst finner vi det angeläget att man preciserar och öppet redogör för hur stor del av forskningsanslag till Attackviggen som i realiteten skall användas till framtida ersättningsplan efter Viggen.

Försvarsutskottets tystnad är talande. Det sägs bara följande: "Regeringens avsikt är att det t. o. m. juni 1977 skall finnas en handlingsfrihet att även i fortsättningen utveckla och producera militära flygplan inom landet. Utskottet tillstyrker en sådan handlingsfrihet."

Det är formuleringar av det slaget som gör oss verkligen misstänksamma. Vi minns skandalerna och intrigmakeriet när det gällde att smyga igenom Viggenprojektet.

Till 1977 skall man ha full handlingsfrihet. Jag tror inte att jag är ensam om att spåra bockfoten bakom den formuleringen. Hur mycket kommer att ske under tiden fram till 1977? Hur långt har man då bundit sig för avancerade projekt som sedan inte går att stoppa? Förbereds en repris av spelet kring Viggenprojektet?

Vi tycker att kammaren har rätt att få klara besked. Försvarsutskottets ordförande herr Petersson i Gäddvik har kanske något mer att säga inför kammaren än de få rader som finns i det betänkande som han har satt sitt namn under. I varje fall borde han ha det.

Det skulle kunna sägas åtskilligt mer om Viggenprojektet. Två intressanta artiklar i Aftonbladet denna vecka – den 22 och den 23 april – säger en hel del. Där klargörs att det som många trott vara en helsvensk

militär stolthet till stor utsträckning produceras av NATO-länderna. Ja, utan amerikansk hjälp skulle Viggen inte kunna förflytta sig ens en meter. 25 % av Viggen är direktimporterad från utlandet. Det betyder också att för varje plan som tillverkas i Linköping förs 5 milj. kr. ut till utländska kapitalister. Det är alltså inte bara svensk utan också utländsk storfinsans som på detta sätt berikar sig på vårt alltför dyra försvar.

Men det gäller inte bara flyget. Sverige köper vapen och delar av vapen för 2 500 milj. kr. från utlandet per år. Det handlar om stridsvagnar, flygplansdelar, robotar och åtskilligt annat.

Allt detta är följden av att vi har en militärapparat som byggts upp för att kopiera stormakternas. Skall vi fortsätta med den ambitionen innebär det ökade köp utifrån när det gäller avancerad utrustning exempelvis på flygets område. De som säljer till oss är i huvudsak NATO-länderna som därmed också får en god överblick över den svenska försvarspotentialen. Det inger ingen trygghet och det är verkligen inget önskvärt förhållande för ett neutralt land. Vi är alltså redan nu i stor utsträckning beroende av NATO, och då kan man ju fundera över konsekvenserna i en krissituation.

För oss är väl detta inga nyheter, men för dem som verkligen trott på tesen om det svenska försvaret som inte är i beroendeställning åt något håll måste ju dessa uppgifter tjäna till att lyfta bort en och annan illusion.

Den osminkade sanningen är alltså att Sverige, genom den enorma satsningen på mycket tunga och avancerade vapen, håller på att få ett försvar som är allt mer osvenskt. Det var också Aftonbladets reflexion. Alternativet till detta skriver samma tidning, vore att vi slutade upp med att försöka bygga upp ett supermaktsförsvar i miniatyr.

Det håller vi med om, och det är också därför vi vill att den tillsatta försvarsutredningen skall få sådana direktiv att man lägger fram förslag om en helt ny militärpolitisk inriktning än den nuvarande.

Vi har slutligen att behandla motionen 1176 som hemställer att riksdagen inte skall bevilja den del av yrkat belopp i propositionen som finns under punkten F 20 under benämningen Insatsberedskap. Det är alltså anslaget till informationsbyrån, vanligen kallad IB.

Varför ställer vi det motionskravet? Jo, vi gör det därför att vi icke anser oss kunna delta i ett beslut som innebär att riksdagen beviljar skattemedel till en underrättelsetjänst som bevisligen har utfört brottsliga handlingar, som haft en verksamhet som ansvariga myndigheter vägrat att grundligt utreda och redovisa.

Vi kommunister kräver en parlamentarisk fempartikommission, och det är också ett av yrkandena i vår motion. Vi gör det med stöd av en bred folklig opinion som i vrede har vänt sig mot en skumraskverksamhet som i allt väsentligt har riktats mot den socialistiska vänstern och mot de socialistiska länderna.

Nu arbetar trots allt en utredning – i vart fall får man hoppas att den arbetar – och det vore väl åtminstone rimligt att riksdagen fick ta

ställning till den utredningens förslag innan nya medel anslås.

Vi har i denna kammare i olika omgångar diskuterat säpo. Jag skall inte göra det i detta sammanhang, men det finns en otäck misstanke som man inte kan undgå att aktualisera i sammanhanget, nämligen att IB har övertagit säpos åsiktsregister eller delar därav.

Håkan Isacson, en av de agenter som hoppade av, har i ett flertal intervjuer bl. a. i Dagens Nyheter den 17 mars 1974 framhållit att när han slutade fanns det ett stort kortregister på ungefär 20 000 namn, bara svenskar, bara vänsterfolk.

I den nämnda intervjun säger han bl. a.:

”På korten antecknades namn, födelsenummer och kortfattade uppgifter av typen ’kommunistisk agitation, resa till Sovjet’ osv. Efter varje uppgift stod ett diarienummer som hänvisade till den rapport det gällde. Rapporterna förvarades på Valhallavägen 56 i IB:s högkvarter.”

Inga tecken tydde på att man ämnade göra sig av med dessa register. Tvärtom. När han slutade höll man på att föra över registren till data, och det betyder att man i en mikrofilmkassett av samma storlek som en vanlig bandspelarkassett får plats med uppgifter om 3 000, 4 000 eller kanske 5 000 människor. Sådant är lätt att lagra på ett diskret sätt.

Säpo är formellt förbjudet att föra åsiktsregister, men det har kanske lösts på ett behändigt sätt genom samarbetet med IB.

Det har bekräftats att en speciell agent sysslade med att föra register över radikala arbetare på arbetsplatserna. Man känner till IB:s roll när det gäller spionage från finskt territorium mot Sovjetunionen, att man utvecklat ett ensidigt intresse mot palestinier och palestinska organisationer, men att man inte har ägnat samma intresse åt israeliska agenter, att man har fört en politik som står i strid mot den svenska neutralitetsdoktrinen, osv.

Allt detta är kända fakta, och jag skall inte gå in på dem mera, men däri ligger också skälet till att vi icke anser oss kunna medverka till ett beslut, som innebär nya pengar till en verksamhet som man på goda grunder kan förutsätta kommer att löpa i samma banor som tidigare.

När man har gått till botten med eländet, när vi får ett förslag till upprensning och ny inriktning, kommer vi också att ompröva vårt ställningstagande.

Mot denna bakgrund ber jag i dag att få yrka bifall till motionen 1176.

Jag vill avslutningsvis säga ett par ord om några argument som ständigt kommer tillbaka i den försvarspolitiska debatten, nämligen de sysselsättningspolitiska argumenten för att man skall hålla en hög rustningsnivå i vårt land.

Jag tycker det är en både fantastisk och närmast ohederlig argumentation, därför att den innebär att man försöker beskylla de människor som arbetar för fred och för nedrustning för att samtidigt verka för att människor skall bli arbetslösa. T. o. m. seriösa försvarspolitiker faller i farstun för den argumentationen. Andra använder resonemanget för att argumentera för en hög militärbudget och som en gångbarare metod än

generalernas militärstrategiska filosoferande.

Resonemanget att man måste låta vapenindustrin arbeta på högvarv för att hindra arbetslöshet kan låta bestickande, men det måste trots allt avvisas. Det är en teori som inte går att förena med en vettig militärpolitisk målsättning.

Tyvärr knyter också socialdemokratiska försvarspolitiker an till den argumentationen, och då skapar man sannerligen ingen förståelse för nytänkande när det gäller försvaret.

Från kapitalistisk synpunkt är vapenproduktionen en idealisk statlig stödåtgärd. Det är en produktion av varor, där man i varje fall på den inhemska marknaden inte möter någon konkurrens. Man kan behagligt fritt sätta priserna. Det går att hota med arbetslöshet och avskedanden, om gamla och nya vapenprojekt stoppas. Man använder hotets och utpressningens metodik mot länsmyndigheter och kommunalmän för att få hjälp med att hålla militärforskningen och vapenproduktionen på en hög nivå. Ja, det bedrivs på det området ett enastående mygel, men i stället för att falla i farstun för detta borde regeringspartiets försvarspolitiker bemöda sig om att utveckla de fredliga och de konstruktiva alternativen till vapenproduktionen som sysselsättningskälla.

Vi lever i ett samhälle med tusen ofyllda behov. Man kan bygga daghem i stället för Viggensflygplan, som kostar 25 milj. kr. per styck. Det blir ganska många det. Vi kan lägga om den militära produktionen för framställning av civila nyttigheter, vi kan producera för u-länderna, vi kan producera för att bygga upp i stället för att anslå så många miljarder åt det som kan rasera och förstöra.

Vi måste alltså frigöra oss från föreställningen att höga militärkostnader är någonting oundvikligt.

Det finns en bred opinion att knyta an till bland det svenska folket när det gäller att söka efter vägar för att minska militärkostnaderna.

Det är inte så att gemene man vill skrota ned det svenska försvaret, men man vill ha ett försvar till lägre kostnader, ett försvar som är anpassat till den nuvarande utvecklingen och till vårt lands neutrala roll. Det är stämningar som också socialdemokratin bättre borde knyta an till än vad som skett i budgetpropositionen och i försvarsutskottets betänkande. Vi för vår del kommer att fortsätta kampen för en principiellt ny försvarspolitik, och när vi gör det känner vi stödet i ryggen från breda skikt av det svenska folket som reagerar mot den nuvarande miljön-rullningen.

Herr GUSTAVSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Försvarsdebatterna i den svenska riksdagen brukar inte i alltför hög grad kännetecknas av spänst och spänning. Djupare sett är inte detta att beklaga. Det är definitivt inte att beklaga om orsaken därtill är frånvaro av krig i vår näraliggande omvärld. Det prov på terror och våld av ett slag, som hör till krigs vardag, som upplevdes vid terordådet mot västtyska ambassaden här i Stockholm i går och i natt

gör oss särskilt öppna för detta synsätt i dag.

En god del av våra försvarsdebatter brukar gälla frågan om hur stabil den uppnådda avspänningen i Europa egentligen är och hur stora eller små förhoppningar som kan knytas till pågående konferensverksamhet och samtal över blockgränserna.

Visserligen har inte bärgats några överväldigande skördar vid pågående konferenser men bara i detta att arbetet segar sig vidare ligger en inte oväsentlig vinst, och vi får vara på det klara med att förhandlingskomplexet är så omfattande att det krävs tid och tålamod för att uppnå varaktiga resultat. En jämförelse med tonfallen under 1950-talets bistraste år utvisar att det är strävandena att förebygga krig ändå rört sig ganska rejält framåt i Europa.

Nöd, krig och kaos i andra delar av världen förnekas inte utan beklagas djupt – och inte bara beklagas. Vi försöker bringa humanitär hjälp och utvecklingshjälp i den utsträckning vi kan. Vår neutralitetspolitik ger oss också möjlighet att fördöma våld och övergrepp och vårt värnpliktsförsvar skapar praktiska möjligheter att ställa upp när FN begär vår medverkan i fredsaktioner.

För många svenskar torde obundenheten av stormaktsblocken vara ett aktuellt motiv för det kostsammare försvar, som är alliansfrihetens pris, än fruktan för militära företag mot vårt land.

Risker för att konflikter i andra delar av världen skall kunna spridas till Europa har framhållits i tidigare debatter. De kan naturligtvis inte helt uteslutas, men vår försvarsminister har vågat uttrycka en förmodan att de stater som deltar i de till fortsatt europeisk avspänning och rustningskontroll syftande konferenserna "har satsat alltför mycket prestige för att låta de pågående konferenserna rinna ut i sanden". Detta medverkar till att supermakterna söker hindra att sådana konflikter sprids till Europa. "Vårt land", säger vidare föredragande statsrådet – det har citerats av två av talarna före mig – "är beläget mellan Centraluropa och området kring Norska havet." Sedan kanske jag inte tycker att slutsatsen därav har nått fram med full styrka. Statsrådet fortsätter: "Utvecklingen har visat att dessa områden har så stor strategisk betydelse för supermakterna att de har all anledning att hindra att konflikter bryter ut i dem." Försvarsministern framhåller dock i årets budgetproposition att vi inte får dra den slutsatsen att de tidigare växlingarna mellan perioder av avspänning och perioder av spänning kommer att avlösas av en genomgående fredlig utveckling. Växlingarna förmodas dock bli mindre dramatiska än under den period som brukar benämnas det kalla krigets år.

Slutsatsen av försvarsministerns bedömning av det säkerhetspolitiska läget är att det resonemang som ledde fram till 1972 års försvarsbeslut håller också i dag. Det är ett synsätt som försvarsutskottet delar. Det innebär att det svenska försvaret nu kan anses ha en god fredsbevarande förmåga, vilket det kommer att ha också framöver, även om kostnadspressen framtvingar prioriteringar. Vi är inte ensamma om kostnads-

problemen. De val som vi nödgas göra beträffande kostnadskrävande komponenter kommer att bli en realitet även för andra länder, även om dessa inte redovisar sina avväganden lika öppet som vi gör.

Vårt att hålla i minnet är, att om än antalet gånger i fråga om vissa kvalificerade förband där en hög materiell nivå krävs så har den nytillförda materielen dock genomgående en högre standard än den som ersätts. I alla försvarsbeslut hittills har den allmänna värnpliktens idé lagts fast, vilket innebär att försvarsmaktens totala personal i krigsorganisationen kommer att vara oförändrad. I detta och i en bibehållen förmåga att få fram den utrustning vi behöver för vårt försvar ligger förutsättningen för erforderlig elasticitet och handlingsfrihet.

Vi har blivit allt medvetnare om att vårt land kan bli utsatt för andra hot än rent militära. I studierna inför nästa långsiktiga försvarsbeslut skall också beaktas behovet av åtgärder för att möta tänkbara påfrestningar på vår försörjning i samband med möjliga fredskriser.

Låt mig ta upp några av försvarsdebattens konkreta frågor. En av dessa är prisregleringssystemet. En expertutredning har granskat detta och utredningens resultat visar bl. a. att försvaret – sett över en lång tidsperiod – får en ganska rättvis kompensation för ökade löner och priser med nuvarande metod för prisreglering. Däremot är det problem med följsamheten år för år och detta kan innebära svårigheter i försvarsplaneringen. Frågan går nu till den parlamentariska försvarsutredningen för bedömning.

Karl Bengtsson i Varberg har liksom tidigare utskottets ordförande Per Petersson i Gäddvik rätt utförligt gått igenom försvarsutskottets sätt att resonera. Särskilt i Karl Bengtssons resonemang kan jag i mycket långa stycken instämma. Karl Bengtsson tar t. ex. upp den omdiskuterade strukturfrågan i vårt försvar. Han nämner de resonemang som endera går ut på att bygga försvaret på mycket hög teknologi eller att framför allt lita till den mänskliga komponenten i vårt totalförsvar. Socialdemokratins försvarspolitiska sympatier ligger tämligen genomgående närmare sistnämnda än förstnämnda synsätt. Ingen torde dock vara beredd att satsa på en extrem lösning av problemen.

Jag tillåter mig, trots att försvarsministern finns i kammaren och kanske frestas att så småningom själv delta i debatten, återge vad han sagt i det avseendet. Statsrådet Holmqvist har på ett sätt som jag tycker är mycket träffsäkert yttrat: Naturligtvis skall vi även fortsättningsvis skaffa ny och modern materiel, men det är nödvändigt att vi något dämpar våra ambitioner att alltid ha den tekniskt mest avancerade lösningen. Endast därigenom kan vi få ett tillräckligt antal enheter. Denna fråga, fortsätter han, har också anknytning till människorna i försvaret och det är viktigt att försvaret har en bred förankring hos det svenska folket. Jag tror att den förankringen lätt kan gå förlorad om vi skulle satsa på ett försvar vars tonvikt ligger på den avancerade och dyrbaraste teknologin. Ett sådant försvar skulle lätt få prägel av att vara ett isolerat elitförsvar för fackmänniskor. Så långt statsrådet.

Fredagen den
25 april 1975

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Fackmänniskornas roll i försvaret skall inte undervärderas. De behövs, de gör ett gott arbete i vårt försvar. Karl Bengtsson använde ordet auktoritärt försvar och där har försvarsministern med olika åtgärder gripit in i pågående verksamhet med direktiv för utredningar, uttalanden och på annat sätt, för att medverka till en utveckling som för bort från det som möjligen alltför kan betraktas som en auktoritär utbyggnad av vår försvarsorganisation.

Egendomligt nog har den submarina delen av försvarsfrågan kommit in i bilden den här gången. Det är egentligen på denna enda punkt jag har anledning att rikta invändningar mot Karl Bengtssons resonemang.

För två år sedan diskuterade riksdagen om man borde beställa fler än tre ubåtar av typ A 14. Beslutet blev att inte göra detta. Vi ser nu att en fjärde ubåt skulle kosta i det närmaste 100 milj. kr. Det är stora pengar, och det finns all anledning att fråga sig om inte de pengarna gör bättre nytta vid en utveckling och senare anskaffning av utbåtar av nästa typ – A 17. Utskottet anser liksom regeringen att man bör studera kraven på den nya ubåtstypen under nästa budgetår och att själva utvecklingen bör påbörjas tidigast budgetåret 1976/77.

En av försvarsdebattens mest uppmärksammade frågor har gällt den eventuella efterföljaren till attackflygplanet AJ 37 Viggen.

Utskottet tycker liksom regeringen att vi måste behålla en handlingsfrihet fram till den 1 juli 1977 att även i fortsättningen utveckla och producera militära flygplan inom landet. För studier av ett eventuellt nytt attackflygplan efter AJ 37 har regeringen hittills anvisat 15,1 milj. kr. För nästa budgetår tillstyrker utskottet regeringens förslag att för dessa studier anvisa 13 milj. kr. Därefter återstår endast ett år till försvarsbeslutet. Vi kan vänta till våren 1976 med att bestämma beloppet för budgetåret 1976/77. Utskottet kan inte alls gå med på vpk-förslaget om att man skall avbryta de här studierna.

Försvarsutskottet ägnar sig särskilt åt att bevaka vissa större projekt. Flygplansstudierna är ett sådant område. Den information som vi har fått hittills tyder på att det finns goda möjligheter att nå godtagbara resultat utan alltför stora ambitioner och kostnader.

Vpk har framlagt en motion där man förklarar sig vara oroad för att beställningsbemyndiganden används på ett annat sätt än riksdagen har avsett. I betänkandet har utskottet påmint om att studierna för ett eventuellt flygplan efter 37 Viggen har anmälts för riksdagen alltsedan år 1972.

När det gäller beställningsbemyndiganden har ju utskottet med anledning av motionsyrkande från moderaterna tagit upp och redovisat hur man brukar resonera inför ett nytt försvarsbeslut. För att behålla så mycket som möjligt och lämpligt av handlingsfrihet brukar man vara försiktig med beställningar i slutet av en försvarsbeslutsperiod. En sådan försiktighet finns nu också och utskottet har, som jag nyss nämnde, tillstyrkt att man för de två återstående budgetåren räknar med årsvisa beställningsbemyndiganden för studier av ett eventuellt – jag betonar

eventuellt – nytt attackflygplan.

Liksom förra året har vpk en motion om att riksdagen inte skall bevilja den del av yrkat belopp under anslaget Insatsberedskap m. m. som avser den s. k. informationsbyrån, "populärt benämnd IB", som herr Lövenborg sade. Jag vet inte vad som skall läggas in i ordet populärt.

Utskottet håller sig informerat om underrättelsetjänsten i en omfattning som är rimlig med hänsyn till att underrättelsetjänsten är föremål för utredning. Inom underrättelsetjänsten har försvarsstabens särskilda byrå viktiga uppgifter, och utskottet anser inte att riksdagen bör vägra att ställa medel till förfogande för den verksamhet som byrån svarar för.

Vpk har liksom tidigare år lagt ett förslag till nedskärning av försvarskostnaderna som är helt orealistiskt. Jag ber att få yrka avslag på detta. Likaså yrkar jag avslag på de med fp och m betecknade reservationerna. De sistnämnda skulle ju bl. a. till sin ekonomiska konsekvens få en försvarskostnadshöjning för nästa budgetår på 250 milj. kr. utöver regeringens förslag.

Att vi behöver ett försvar bestrids inte av någon i riksdagen företrädd meningsriktning.

Hur detta skall se ut under de närmaste decennierna håller på att utredas. Utredningen bör inte föregripas, men det kan antas att en ordentlig genomgång av världsbild och modern samhällsfunktion kommer att visa på behov av skydd mot såväl ekonomiska störningar som militärt hot. Dessa behov kommer att bl. a. ställa ekonomiska anspråk. Kommer de breda medborgargrupperna att acceptera dessa påfrestningar? Om de motiveras på rätt sätt, om vi får en fortsatt välståndsutveckling i riktning mot ett rättvisare samhälle kan svaret på den frågan bli ja. Naturligtvis måste då också i fredstid måttliga anspråk ställas på medel till försvaret. Detta är till fördel även för vårt försvar. Försvarsviljan ökar om försvarets förespråkare visar förståelse för detta.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är på något sätt belysande, tycker jag, att alla vi tre företrädare för försvarsutskottet som har varit uppe i den här debatten har fastnat för samma uttalande i budgetpropositionen, som också är återgivet i försvarsutskottets betänkande. Jag lägger för min del huvudvikten vid den här delen av citatet:

"Varken vi själva eller omvärlden kan därför vara betjänta av några drastiska ändringar i vår försvarspolitik. Det kan inte ligga i vårt eller någons intresse att vi genom ensidiga åtgärder förändrar den militära balans och stabilitet som råder i Norden."

Jag anser att det var alldeles riktigt sagt. Men då undrar jag: Hur stämmer det med den nedrustning som nu pågår i det svenska försvaret? Jag skall bara läsa några rader ur ÖB:s programplan, och jag utgår från

att det är en fackmannabedömning han gör där:

”Förändringen i krigsorganisationen innebär att på längre sikt endast en del av våra förband får en kvalitet som svarar mot tänkbara motståndares i framtiden. Den tidigare påbörjade nedgången av våra förbands och funktioners förmåga fortsätter således.”

Hur kan det stämma med det citat som vi alla har fastnat för?

När man sedan hör herr Lövenborg gör man reflexionen: Tänk vad det är enkelt att säga att vi vill ha ett mycket billigare försvar, men det skall vara lika effektivt. Ingen som sysslar med försvarsfrågor kan tro att det över huvud taget ligger någon sanning i det. Nu har han fräckheten att åberopa generallöjtnant Sköld till stöd för denna sin uppfattning. Jag har under de senaste månaderna haft tillfälle att lyssna till generallöjtnant Sköld, och även han har uppfattningen att vi behöver mer pengar till vårt försvar för att det skall kunna vara effektivt.

Till sist: Jag tycker att vi försvarskunniga i alla partier har ett kolossalt ansvar när det gäller framtiden för försvaret. Vi vet nämligen att det måste vara en långsiktig bedömning. Och, mina vänner, vi vet också genom beredskapsnämndens för psykologiskt försvar årliga undersökningar att svenska folket har en stark försvarsvilja. Men folket måste få klart för sig sambandet mellan uthålliga satsningar och ett starkt försvar den dag vi behöver det.

Herr LÖVENBORG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Petersson i Gäddvik anser att det inte ligger någon realism i kravet på ett billigare försvar. Det är alldeles självfallet att Per Petersson, som representerar moderaterna, inte anser att det ligger någon realism i detta. Han tillhör ett parti som alltid har velat plussa på försvarsutgifterna utan hänsyn till vilka konsekvenser det i övrigt får för svenska folket – låginkomsttagare och andra.

Herr Gustavsson i Eskilstuna menar att den handlingsfrihet som vi angriper i vår motion om Viggen är bra och nödvändig. Vi anser inte det. Vi anser tvärtom att tidigare erfarenheter av dyra flygplansprojekt som t. ex. Viggen är ett argument för att man måste betrakta dessa frågor med betydligt större uppmärksamhet än vad han menar att man skall göra.

Det finns åtskilligt att säga om vår framtida försvarspolitik. Herr Gustavsson sade att man med öppna ögon betraktar olika alternativ, och jag skulle gärna vilja tro att det är så. Men såväl i propositionen som i utskottsbetänkandet dementeras att så är fallet. Hade man inte kunnat smuggla in någon ny tanke eller någon antydning om att man tänker lämna de inkörda militära hjulspåren? Hade man gjort det, kunde vi kanske ha hyst något hopp om ett nytt perspektiv hos herr Gustavsson m. fl. socialdemokratiska försvarspolitiker i kammaren. Men jag tycker inte att det finns en antydning till nyorientering i vad han sade.

Inom socialdemokratin lär pågå ett stort rådslag om militärpolitiken. Det är bra, men då bör man också få någon hjälp av traditionella so-

cialdemokratiska militärpolitiker av Bengt Gustavssons modell, och jag har svårt att tro att det s. k. fotfolket får sådan hjälp. Jag läste nyligen ett referat i Norrländska Socialdemokraten den 18 februari 1975 av vad herr Gustavsson sade på en sammankomst i Luleå. Där yttrade denne enligt den socialdemokratiska avisan: Att kritisera Viggen är som att kritisera konst.

Så kan man naturligtvis se det. Alla vet att man kan lära sig att tycka om modern konst, om man bara förstår den. För Bengt Gustavsson framstår det tydligen så att om man bara lär sig att förstå Viggen och vår nuvarande militärpolitik, så kommer man också att älska dem. Det är en ganska fantastisk argumentation av en ansvarig militärpolitiker av märket (s). Studera bara Viggen och försöken att sälja den utomlands, och ni kommer att tycka om den!

Jag vill försäkra herr Gustavsson – och jag tror att jag talar för åtskilliga – att hur man än studerar Viggen och därmed sammanhängande detaljer kommer man inte att tycka om den, och detsamma gäller vår nuvarande militärpolitik.

Herr GUSTAVSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är herr Lövenborg mycket tacksam för att han uppmärksammade det felaktiga referat, som en journalist gjort sig skyldig till. Jag skrattade själv ganska gott åt det, men jag trodde ändå inte att någon skulle föreställa sig att jag hade jämfört Viggen med ett konstverk. Vad saken gällde var att jag fick frågor om Viggenförsäljningen mot bakgrund av neutralitetsaspekten. Jag sade att jag trodde att de som kritiserar den affären så hårt ur neutralitetssynpunkt egentligen resonerar på samma sätt som den som inför ett konstverk, som han inte tycker om, inte nöjer sig med att säga: "Detta tycker jag inte om" utan i stället felaktigt hävdar: "Det här är inte konst."

Jag medger att det yttrande som jag fällde kanske var litet invecklat. Nu har ju herr Lövenborg i alla fall givit mig chansen att tala om vad det var jag menade. Jag är inte så lyriskt krigsivrande att jag betraktar några stridsmedel på samma sätt som jag ser på ett konstverk.

Per Petersson säger att vi har fastnat för samma citat, ja, så kan det vara ibland, men vi drar olika slutsatser av det citatet, som gällde läget i vår omvärld. Per Petersson säger att det manar till mycket stor försiktighet och vaksamhet och till fortsatt stark satsning på vårt försvar. Vi andra utläser ur det läge som råder i vår del av världen och ur stormakternas strävanden att komma överens möjligheter till att vi skall få leva i fred – naturligtvis under förutsättning att vi med olika åtgärder upprätthåller en försvarskraft, som ordentligt avskräcker militära företag mot oss, om någon skulle frestas till sådana.

Herr LÖVENBORG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustavsson i Eskilstuna förde ännu ett tämligen grumligt resonemang om konst och militärpolitik. Men det är ju bra

om han nu dementerar uppgiften i den socialdemokratiska tidningen i Norrbotten, så att vi förstår att han inte betraktar svensk militärpolitik som skön konst. Det bör kanske dementeras också i resp. tidning, och det borde egentligen ha gjorts för länge sedan.

Medan jag har ordet vill jag säga ett par saker som jag inte hann med i min replik; det gäller herr Gustavssons resonemang om IB.

Vi har ju inte vänt oss mot att Sverige har en underrättelsetjänst, men vi har vänt oss mot den nuvarande inriktningen såsom stridande mot svensk neutralitetspolitik, såsom i vissa avseenden direkt brottslig, såsom riktad mot de socialistiska länderna och mot den politiska vänstern. Vi hävdar alltså i vår motion att brotten i sammanhangen ännu inte är utredda. Försvarsutskottet förmådde inte skapa någon klarhet. Vi krävde en parlamentarisk fempartikommission, och den fempartikommissionen var man rädd för som för döden. Man försökte komma undan kravet genom att tillsätta en annan typ av utredning. Den utredningen har ännu inte kommit med något material. Ett minimikrav är att åtminstone den utredningen lämnar något ifrån sig innan vi vill delta i några beslut om nya anslag.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m) kort genmäle:

Herr talman! Till min vän Bengt Gustavsson i Eskilstuna vill jag bara säga att det i och för sig är vackert med förhoppningar om att vi skall få fred i världen. Sådana förhoppningar har vi väl alltid hyst när vi har haft en någorlunda lång fredsperiod, men vi har hitintills varje gång blivit grymt besvikna. Ett obestriddligt faktum är att varken Bengt Gustavsson eller någon annan kan garantera att vi får fred i vår del av världen, och i det läget tycker jag att vi skall se till, att vi satsar på ett trovärdigt svenskt totalförsvar.

Herr GUSTAVSSON i Eskilstuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Vore jag säker på att vi inte skulle löpa risker för att i ett annat läge hotas av militära företag, skulle jag inte biträda de 10 miljarder till ett svenskt försvar som jag liksom herr Lövenborg tycker är en mycket stor summa. Jag skulle mycket gärna se att en del av de pengarna kunde användas till andra ändamål. Men nu drar vi vår slutsats. Vi vill gardera vårt lands fred och frihet även i ett mera skärpt läge, och därför accepterar vi denna förhållandevis kostsamma satsning på vårt militära försvar. Vi anmäler också att det inte bara är militärt hot som vi kan utsättas för, utan det finns också andra medel att störa vårt land med. Vi hälsar därför med tillfredsställelse att den utredning som nu arbetar är en totalförsvarsutredning, som även har i uppgift att ordentligt titta på andra aspekter av vår säkerhetsfråga.

Till herr Lövenborg vill jag bara säga att beskrivningen av den s. k. IB:s verksamhet och inriktning är felaktig. Jag tycker att även herr Lövenborg kan vänta litet tills den pågående utredningen – det är för resten inte bara en utredning utan flera, som tar upp olika aspekter av den

s. k. IB-affären – inom relativt kort tid kommer med sitt resultat. Vänta med ytterligare kritik och bedömningar till dess!

Herr andre vice talmannen VIRGIN (m):

Herr talman! Just nu framförs en jubelkör i svensk press över att USA tvingats ut ur Sydostasien. Man fröjdas över den läxa som en supermakt har fått i fråga om de risker som det kan innebära att blanda sig i andra staters förhållanden. Och jag tror visst att USA har gjort erfarenheter som i hög grad kan komma att påverka dess framtida utrikespolitiska handlande.

Vad man saknar i presskören är analyser av hur detta kan komma att påverka vår svenska säkerhet. Den bygger ju i hög grad på antagandet om en supermaktsbalans som inskränker rörelsefriheten för dessa makter utanför vars och ens intressesfär. Är det inte risk för att de tidigare ganska distinkta gränserna för dessa sfärer kan börja bli mer diffusa? Jag tror det. Den risken kan inte avfärdas, och den är obehaglig för oss som befinner oss i gränsområdet mellan blocken. Den förstärks av den väldiga och ensidiga sovjetiska styrketillväxten på Nordkalotten. Man måste nog säga att vårt militärpolitiska läge i vissa avseenden har försämrats, alla politiska avspänningssträvanden och avspänningstendenser till trots.

Med full styrka kvarstår kravet på ett allsidigt och starkt svenskt försvar som en förutsättning för vår alliansfrihet, för vår möjlighet att hålla oss utanför konflikter och bibehålla en avspänd politisk situation i vår närmaste omgivning. Det finns ingenting som antyder att de latent risker som nu föreligger skulle komma att försvinna i den framtid som kan överblickas. Det finns däremot tecken på att de kan komma att förstärkas.

Detta är den allvarliga bakgrunden till att vi i moderata samlingspartiet inte har kunnat acceptera det försvarsbeslut som mot en borgerlig opinion genomdrevs 1972 av socialdemokrater och kommunister.

Just nu gäller det att ta ställning till utformningen av försvarspolitikens för tredje året av den fyraårsperiod som 1972 års beslut omfattar. Mittpartierna har valt att i stort sett acceptera försvarsbeslutet som ett politiskt faktum och vill väl nu koncentrera sig på – hoppas och tror jag – att få till stånd förbättringar i nästa försvarsbeslut. Och det är ju deras sak.

Men vi inom moderata samlingspartiet har valt att även under beslutsperioden varje år lägga fram ett alternativ. Vi framför våra förslag som ett uttryck för vår bestämda mening att den nu pågående nedrustningen kan bli utomordentligt riskabel, för att inte säga ödesdiger, för svenska folkets yttre säkerhet. Vårt alternativ ger en anvisning om hur nedrustningen skulle kunna avsevärt bromsas med måttliga insatser, och det skulle i hög grad underlätta en övergång till den nya och bättre försvarspolitik som vi hoppas skall få en godtagbar slutlig utformning i nästa försvarsbeslut, alltså 1977.

Sedan det nya planeringssystemet infördes för några år sedan har ordet

Fredagen den
25 april 1975

*Försvarspolitiken,
m. m.*

handlingsfrihet allt oftare hörts i försvarsdebatten. Praktiskt taget alltid gäller det då att förklara varför man avstår från att fatta beslut. Men handlingsfrihet i ordets rätta bemärkelse kan aldrig gälla mer än starkt begränsade tidrymder: sedan måste man ta ställning. Och handlingsfriheten inskränks precis lika mycket av att man underlåter att fatta beslut som av att man fattar dem.

Vad som alltid måste krävas är att anslagen till försvaret ger bästa effekt. Detta är långt ifrån alltid fallet, och ofta beror det på åtgärder som regeringen vidtar.

1972 års försvarsbeslut kalkylerade med vinster av de personalinskränkningar som man ville driva fram men inte med de kostnader som var nödvändiga för att åstadkomma dessa. Trots att riksdagen vid flera tillfällen begärt det har regeringen inte ställt medel till förfogande för de erforderliga rationaliseringsinvesteringarna.

Det finns en egendomlig bestämmelse i gällande försvarsbeslut som säger att om försvarskostnadsramarna överskrids skall detta belopp dras ifrån anslaget för kommande år, och det är naturligtvis riktigt, men om medelsförbrukningen understiger ramen får detta tillgodoräknas ett kommande år endast – och nu kommer det egendomliga – om underutnyttjandet uppgår till högst något tiotal miljoner kronor i fråga om det militära försvaret och högst någon miljon kronor när det gäller civilförsvaret. Om alltså underskottet är större än dessa belopp är således pengarna borta för försvarets del.

Nu var det kanske inte så mycket att säga om dessa bestämmelser tidigare när försvarets myndigheter hade friare händer och fick tillstånd att verkställa de beställningar som erfordrades. Men så är inte förhållandet längre. Penningdispositionen styrs i detalj från departementet, och regeringen begär inte från riksdagen tillräckliga bemyndiganden för att beställa av försvarets myndigheter inplanerade objekt. I och för sig är det svårt att förstå varför regeringen inte gör detta; det finns ju inget tvång att utnyttja bemyndiganden och tillgång på sådana skulle självfallet öka handlingsfriheten.

Den förklaring som ges är att man vill ha rörelsefrihet inför ett kommande försvarsbeslut. Med rörelsefrihet menar man då, som vanligt, möjligheten att nedrusta snabbare – man bekymrar sig uppenbarligen inte över att man samtidigt minskar möjligheten att avbryta nedrustningen om detta, som jag är alldeles säker på förr eller senare kommer att bli fallet, visar sig absolut nödvändigt.

Regeringens handlingsätt är svårförståeligt även från andra utgångspunkter. Ett försvarsbeslut anger den inriktning som försvarsansträngningarna skall ha under en viss tidsperiod; i den nu gällande är det fråga om fyra år. Då bör de som står bakom beslutet och som vid dess fattande ägnade mycken kraft åt att hävda att just det beslutet precis svarade mot behovet också rimligen följa det under den korta tidsperiod det gäller. Det måste vara fel att redan innan halva tiden har gått föreslå åtgärder som innebär förändringar av beslutets innebörd och som dessutom gör

Fredagen den
25 april 1975

Försvarspolitiken,
m. m.

planeringen svårare och mindre effektiv.

Försvarsministern och andra socialdemokratiska försvarspolitiker har under de senaste åren börjat förkunna en filosofi som innebär att den tekniska utvecklingen i världen nu är så snabb och standarden så hög att vi inte kan vara med i konkurrensen. Vi har inte råd, antyder man, att ligga på en lika hög teknisk nivå som tänkbara angripare. Vi måste lägga oss lägre och satsa på enklare och mera gammalmodiga försvarssystem.

Enligt min mening är detta just precis vad vi inte bör göra och inte får göra – inte om vi vill behålla vår alliansfrihet och vill kunna stå emot påtryckningar och hot. Och vi behöver det inte heller. Vi svenskar har inte upplevt några större svårigheter att följa med – och i vissa fall t. o. m. leda – den tekniska utvecklingen på det civila området. Hela vårt välstånd är ju en funktion av just den förmågan.

Det går lika bra på det militära området. Det är bara fråga om politisk vilja, för det går inte av sig självt. Visst fordras det uppoffringar, men sådana uppoffringar har svenska folket hittills varit villigt att ålägg sig för att kunna förtrösta på vår förmåga att bibehålla yttre säkerhet och självständighet.

Det kan inte vara godtagbart att utkräva militärtjänst av svenska ungdomar utan att ge dem den utbildning och utrustning som ger dem förmåga att göra en värdefull insats och ger dem en chans att överleva om vår försvarsmakt skulle behöva insättas, men som framför allt minskar risken för att så skall behöva ske. Och vår försvarsmakt verkar avhållande på en angripare endast om den består av förstklassig materiel i händerna på välutbildade och beslutsamma soldater.

Det har börjat höras röster i den allmänna debatten som hävdar att det militära försvaret med sina kanske 90–95 % av totalförsvarets kostnader är övertungt. Det vore bättre, menar man, att satsa mera på t. ex. civilförsvar och ekonomiskt försvar. Och visst är alla delar i totalförsvaret viktiga och visst bör de tillgodoses så att farliga flaskhalsar undviks. Men det är det militära försvaret som är fredsbevarande och som främst ger oss styrka att motstå påtryckningar. Det kräver självfallet komplettering med ett gott skydd åt civilbefolkningen och god folkförsörjning, men de elementen kan aldrig ersätta den militära styrkan, och utan en sådan kan de själva bli ganska värdelösa.

Det är verkligen inte så, som man ibland får höra förkunnat, att vi inte skulle ha råd. Det har vi visst. Vi har mycket väl råd att låta försvarskostnaderna öka, när den ekonomiska och tekniska utvecklingen ökar så som sker i praktiskt taget alla andra samhällssektorer. Medger vi en sådan ökning, så kan vi också bibehålla ett lika starkt försvar som tidigare, och kostnaderna skulle ändå inte behöva öka lika mycket som bruttonationalprodukten. Belastningen på medborgarna kan därför minska undan för undan även med en försvarspolitik som bibehåller försvarets effekt. Däremot kan vi inte få en godtagbar försvarspolitik om kostnaderna i fast penningvärde står oförändrade eller tillåtes sjunka för varje år, som de faktiskt har gjort under de senaste åren.

I ett anförande i Strömsnäsbruk för en tid sedan sade försvarsministern enligt tidningsreferat, att en nyligen genomförd utredning har visat att påståendena att bristande priskompensation till försvaret urholkar dess effekt är illa underbyggda. Utredningen visade tvärtom, hävdade han, att någon underkompensation icke föreligger. Hur kan försvarsministern säga detta? Utredningen visar inte alls något sådant. Den visar bara att nettoprisindex troligen, långsiktigt, skulle kompensera prisstegringarna om rationaliseringsverksamheten inte begränsas av restriktioner. Det är vad utredningen säger. Men detta är just vad rationaliseringsverksamheten gör. Det finns mängder av restriktioner betingade av försvarets speciella karaktär och av direkta föreskrifter från departementet. Det finns också åtgärder som har påtvingats försvaret och som har motsatt effekt mot rationalisering. Jag behöver bara peka på Arvidsjaurförbandet, som tillkommer av regionalpolitiska skäl trots att alla var överens om att det inte var rationellt, och som dessutom enligt regeringens förslag till stor del skall finansieras inom ramen för de ordinarie försvarsanslagen. Bara detta skulle upphäva mycket av annars tänkbara rationaliseringsvinster. Vidare krävs för rationaliseringsverksamhet, som jag nyss påpekade, investeringskapital och det har ju regeringen hittills inte velat ställa till förfogande.

Herr talman! Jag läste häromdagen ett inlägg i försvarsdebatten, där en person gjorde gällande att det är skrämmande att det kan få göras framgångsrik propaganda för försvaret, som då resulterar i en förstärkt försvarsvilja. Samhällsdebatten får inte, hävdade vederbörande, bestå i att skapa ett folk för försvaret. Militärer och politiker får inte påverka människor i sådant syfte. Skribenten ansåg sig uppenbarligen själv ha rätt att söka vinna människor för sin mening – och det har han naturligtvis. Men i övrigt är hans ståndpunkt endast möjlig att hävda i en diktatur. Men jag tyckte ändå att inlägget var intressant. Det väckte tanken på politikernas skyldighet i opinionsbildningen och på statsmakternas ansvar för att skapa resonans för åtgärder som de anser vara nödvändiga för att tillgodose gemensamma vitala intressen.

Om vi som politiska förtroendemän anser – och det gör nog de allra flesta – att svensk säkerhet och trygghet kräver uppoffringar av svenska folket, så har vi väl skyldighet att upplysa om och förklara detta, på samma sätt som det åligger oss att förklara och försvara våra demokratiska *handlingsnormer* om dessa skulle ifrågasättas. Ordet är fritt för alla – självklart – men det betyder inte att statsmakterna är fria från ansvar för att söka ge åtminstone balans åt den allmänna debatten och ingripa i den, när så kan vara erforderligt.

Det är tråkigt, tycker jag, att det pressorgan som ägs av den svenska arbetarrörelsen och som väl är dess mest spridda språkrör driver en ensidig hetspropaganda mot försvaret och mot allt vad detta står för. Där öppnas minsann inga spalter för oliktänkande, såvitt jag kunnat se. Men vad som är värre är att det får ske utan att de som tidningen skall företräda egentligen opponerar sig och tar avstånd. Detta är illavarslande. Har so-

cialdemokraterna då ingen politisk vilja och kampanda när det gäller försvaret och dess intressen?

Häromdagen läste vi i tidningarna att Stockholms socialdemokratiska partidistrikt med betydande majoritet beslutat tillstyrka en motion till socialdemokratiska partikongressen i höst om väsentligt sänkta försvarskostnader. Om en sådan motion skulle vinna partikongressens bifall, kommer då regeringen Palme att låta sig styras till att medverka vid en sådan nedrustning? Kommer försvarsministern att göra det? Det skulle vara intressant, tycker jag, att få svar på de frågorna.

1972 års försvarsbeslut var inte godtagbart. En lång rad av åtgärder har av regeringen sedan beslutet fattades vidtagits som har försvagat möjligheten att uppnå ens dess låga ambitionsnivå.

Det krävs nu vilja och beslutsamhet för att komma till rätta med förhållandena och återigen skapa en godtagbar yttre säkerhet och trygghet för svenska folket.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de reservationer som bär herr Peterssons i Gäddvik och mitt namn.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! Jag blev något förvånad över herr Virgins anförande, inte minst över inledningen. Han sade där: "Just nu framförs en jubelkör i svensk press över att USA tvingats ut ur Sydostasien." Det är en jubelkör som herr Virgin – det vågar jag påstå efter att ha hört hans anförande – uppenbarligen inte deltar i. Han sade att det faktum att USA av det vietnamesiska folket har tvingats lämna Vietnam innebär en risk för att gränserna för intressesfärerna blir mer diffusa och att Sverige därför kommer att hamna i en svårare situation.

Jag finner detta förvånande, därför att jag trodde inte att herr Virgin accepterade tankarna bakom Brezjnevdoktrinen om en uppdelning av världen i intressesfärer. Sverige kan aldrig acceptera att stormakterna delar in världen i intressesfärer, att de små nationerna blir brickor i stormakternas spel. Vi har som en liten nation ett rent egoistiskt intresse att hävda den lilla nationens rätt gentemot stormakterna. När vi protesterar mot USA:s krig mot Vietnam är det inte bara uttryck för solidaritet med det kämpande vietnamesiska folket – det är också uttryck för vår uppfattning om varje nations rätt att själv bestämma sin framtid utan inblandning utifrån. Det är angeläget att understryka att vi som utgångspunkt för våra säkerhetspolitiska överväganden aldrig kan acceptera vare sig Pentagons dominoteori eller Kremels Brezjnevdoktrin.

När det gäller det svenska försvarets situation i dag sade herr Virgin att man från socialdemokratiskt håll menar att vi inte har råd att hålla oss med samma tekniska prestanda som tänkbara angräpare kan ha och att det svenska försvaret kan verka avhållande endast om det har förstklassig materiel. Jag kan hålla med om det. Självfallet måste det svenska försvaret ha förstklassig materiel. Det är inte heller det som situationen handlar om, herr Virgin. Den handlar om avvägningen mellan en satsning

Fredagen den
25 april 1975

*Försvarspolitiken,
m. m.*

på en högteknologi inom försvaret och en satsning på materiel i större mängder och användandet av den allmänna värnpliktens princip. Vi har inte råd med både en högteknologisk satsning och en allmän värnplikt – det skulle medföra kostnader som kanske t. o. m. Ivar Virgin hesiterar inför.

Framför allt om man anser att det svenska försvaret skall vara en hela folkets angelägenhet är det då oerhört angeläget att slå vakt om den allmänna värnpliktens princip. Men det innebär å andra sidan inte att man säger nej generellt till högteknologiska delar inom försvaret som är viktiga och som kan vara viktiga, utan det har vi f. n. inom försvaret, och det kommer vi också att ha fortsättningsvis. Men man får se upp med utvecklingen på det området.

Herr Virgin frågar vidare, om socialdemokratin inte har någon kampanja när det gäller försvarsfrågan. Det är möjligt att vi inte har någon kampanja för den typ av försvar som föresvävar herr Virgin, men vi har en kampanja när det gäller att slåss för ett försvar som är förankrat hos det svenska folkflertalet. Därför tror jag också att det är angeläget att man inom försvaret exempelvis noga följer med i den utveckling som försiggår i samhället i övrigt vad gäller t. ex. demokratiseringssträvandena, och det är jag övertygad om att man också kommer att göra.

Beträffande priskompensationssystemet skall jag bara helt kort konstatera att försvarsutskottet år 1974 gjorde ett tillkännagivande på den här punkten, där man ville ha en översyn av priskompensationssystemet. I direktiven till den nu sittande försvarsutredningen satte också försvarsministern in att resultatet av det hittillsvarande systemet skulle ses över. Detta ställningstagande har också föregåtts av ett speciellt arbete i en utredning på dessa områden.

Jag kan inte underlåta att konstatera att försvaret ur synpunkten av priskompensation är unikt i förhållande till övriga statliga aktiviteter. Såvitt jag vet är försvaret den enda statliga verksamhet som får en automatisk priskompensation för prisstegringar. Därmed har man en många gånger betydligt mer gynnad situation än andra delar av statsförvaltningen. Dessutom, herr Virgin, finns det inga tecken som talar för att försvaret genom den beräkning av nettoprisindex som f. n. sker skulle ha gjort en förlust i förhållande till de gamla beräkningarna och kostnadsförändringarna. Problemet är bara att man får utfallet först i efterhand och att man, när man står inför problemet, kanske inte genast kan gå in med pengarna. Denna fråga behandlas dock i försvarsutredningen f. n.

Herr talman! Orsaken till att jag begärt ordet var egentligen att jag ville säga några ord i en till synes ganska bagatellartad men principiellt mycket viktig fråga. Det gäller motionen 1187 av herr Wachtmeister i Johannishus, vari han kräver att tidningen Värnpliktsnytt skall läggas ner. Hans motion innehåller en utomordentligt allvarlig anklagelse mot tidningen Värnpliktsnytt. Han säger att tidningen saboterar samverkan för en förbättrad förbandsproduktion, och han sätter likhetstecken mellan Värnpliktsnytt och vad han anser vara uppviglingsorgan längst ute på vänsterkanten.

Herr Wachtmeister reagerar på ett klassiskt reaktionärt sätt: det han personligen inte tycker om vill han förbjuda. Pengarna till tidningen Värnpliktsnytt skulle enligt vad jag kan förstå i stället gå till någon kanon eller till något liknande, för att på så sätt minska vad herr Wachtmeister anser vara urholkningen i försvaret.

Jag vet inte om herr Wachtmeister inser att han ger sig in på en mycket farlig princip när han vill ha bort den tidning som inte faller just honom på läppen. Från försvarshuvudtiteln utgår f. n. bidrag till en rad specialtidningar som berör försvaret ur olika synpunkter. Ur de frivilliga organisationernas anslag används pengar till tidskrifter, och av anslagen till myndigheterna går också en del pengar till tidskrifter. Man kan fråga sig, om herr Wachtmeister vill tjänstgöra som något slags övercensur och stoppa flera tidskrifter – därför att de inte i alla sammanhang ger exakt uttryck för statsmakternas syn på försvaret. Eller förhåller det sig möjligen så att det bara är tidskrifter som speglar en opinion som i vissa sammanhang står till vänster om herr Wachtmeisters uppfattning som herr Wachtmeister vill ha bort?

I motionen gör sig herr Wachtmeister också till tolk för personalens uppfattning om tidningen och antyder att förekomsten av tidningen innebär att militärledningen – jag förmodar att han i detta sammanhang syftar på försvarsdepartementet – inte stöder den personal som har hand om utbildningen av de värnpliktiga. Men, herr Wachtmeister, om den personal som berörs av tidningen hade reagerat kraftigt mot tidningen hade denna personal naturligtvis protesterat. Det förtjänar då att påpekas att inget av de fackliga förbund som finns inom försvarsområdet har protesterat mot förekomsten av tidningen och krävt att den skall läggas ned. Aldrig någonsin har de gjort ett sådant uttalande. Inte ens befälskåreerna vid P 10/Fo 43, som herr Wachtmeister refererar till i motionen, har ställt detta krav. Jag tycker att tidningen och dess redaktionsledning på ett utmärkt sätt har följt instruktionen för tidningen, för vilket man snarare förtjänar en ros än en dödsdom.

Det står naturligtvis varje människa fritt att ha vilken uppfattning han eller hon vill om Värnpliktsnytt. Kanske kan man t. o. m. få uppfattningen publicerad i Värnpliktsnytt. Men man får också acceptera att regeringen och, förutsätter jag, riksdagen anser värdet av att ha ett forum för meningsutbyte kring de värnpliktigas villkor och förhållanden vara så stort även från försvarets synpunkt att tidningen också fortsättningsvis bör komma ut.

Herr talman! Sällan har ett avstyrkande av en motion varit så väl motiverat. Därför ber jag att få yrka bifall till försvarsutskottets hemställan på denna punkt.

Herr andre vice talmannen VIRGIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustavsson i Nässjö var förvånad över att jag, som han sade, accepterade stormakternas uppdelning av världen i intressesfärer. Jag uttalade ingen sådan mening. Hade jag gjort det hade det varit

rätt ointressant, eftersom vi ändå är tvungna att acceptera verkligheten som den föreligger. Men jag tycker att man skall intressera sig för konsekvenserna av det utrikespolitiska skeendet i den mån det berör våra säkerhetsförhållanden. Det var detta jag gav uttryck åt.

Sedan sade herr Gustavsson i Nässjö att vi inte har råd att ha både en tekniskt hög standard och en allmän värnplikt. Enligt min mening har vi det. Det har vi haft tidigare och det har vi fortfarande, och som jag försökte antyda belastar det svenska folket allt mindre.

Herr Gustavsson i Nässjö gjorde några i och för sig intressanta reflexioner angående försvarets förankring i svenska folkets medvetande. Det är naturligtvis en viktig fråga. Från den synpunkten är det väldigt bra med de socialdemokratiska rådslag som man har börjat med kring försvaret. Men jag har blivit litet tveksam. Jag såg i pressen för några dagar sedan att man från militärt håll genom annonser erbjöd sig att medverka vid dessa rådslag genom att stå till förfogande för upplysningar och svara på frågor. Jag tyckte detta var intressant, så jag hörde mig för hur reaktionen hade varit. Jag fick då veta att man överallt med något enda undantag bestämt hade avböjt varje militär medverkan. Tror man verkligen att man är så kunnig i försvarsfrågorna, som är bland de mest komplicerade frågor som vi har att syssla med i riksdagen över huvud taget, att man inte ens behöver lyssna på sakkunskapen? Är man nöjd med direktiven från högsta ort om hur man skall tänka och tycka? Jag blev rätt upprörd när jag hörde detta. Herr Gustavsson i Eskilstuna sade för en stund sedan att fackmännens betydelse i svenskt försvar inte får undervärderas. Då frågar man sig verkligen: Vad är rådslagets ställningstagande i detta fall om inte en undervärdering av fackmännen.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte mindre förvånad över herr Virgins replik. Han säger om USA och Vietnam att vi väl är tvungna att acceptera verkligheten och följa den politiska utvecklingen. Jag kan fortfarande dra slutsatsen att herr Virgin anser att Sveriges situation skulle ha blivit sämre därför att USA tvingats ut ur Vietnam. Tvärtom är ju detta ett exempel på hur en stor nations inflytande över en liten nation minskar när den lilla nationen lyckas hävda sitt oberoende.

Detta tycker jag att det är viktigt att understryka. Det må vara att herr Virgins världsbild mörknar av detta. Min världsbild ljusnar när jag konstaterar att en stormakt kastas ut ur ett litet land, såsom nu håller på att ske.

Sedan lägger herr Virgin ord i min mun som jag aldrig sagt. Han påstår att jag skulle ha sagt att vi inte har råd med både en teknisk hög standard och allmän värnplikt. Vad jag sade var att vi inte har råd att ha en ensidig satsning på en hög teknisk standard och samtidigt bibehålla den allmänna värnpliktens princip. Därför handlar det, herr Virgin, om en avvägning av på vilka områden vi skall fortsätta att satsa och på vilka områden vi tvingas skära ned kraven för att i stället försöka

bygga vidare på värnpliktens princip. Det gäller alltså en avvägning, och den nyanseringen trodde jag att herr Virgin skulle uppfatta.

Herr Virgin är indignerad över att socialdemokratiska föreningar inte i särskilt stor utsträckning har utnyttjat den militära sakkunskap – såsom herr Virgin uttryckte det – som erbjudit sig att medverka vid dessa möten. Herr Virgin vet mycket väl att de frågor som behandlas vid de socialdemokratiska försvarsrådslagen i första hand är politiska avvägningsfrågor. Jag tror att inte heller herr Virgin är intresserad av att militären i sådana sammanhang skall delta i de politiska ställningstagandena. I den mån dessa personer är socialdemokrater och tillhör en socialdemokratisk organisation är de naturligtvis välkomna att på grundval av sin politiska uppfattning delta i ställningstagandena i försvarsrådslagen.

Jag tycker att herr Virgin bör akta sig för att vara så insinuant som han är när han frågar om man är nöjd med direktiven från partiledningen i det här sammanhanget. Socialdemokratin är en stor folkrörelse. Den tar inga direktiv uppifrån. Den formar självständigt sina beslut på grundval av grundorganisationernas ställningstaganden.

Herr andre vice talmannen VIRGIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag uttalade inte någon värdering när det gäller händelseutvecklingen i Vietnam. Jag har lika stor förhoppning som jag tror någon annan här i kammaren att vi äntligen skall få slut på det kriget. Vad jag talade om var betydelsen för Sverige av att en stormakt tvingas – som herr Gustavsson i Nässjö uttryckte det – överge sin tidigare drivna politik, som betytt intresse för och inblandning i andra staters förhållande. Vi har alltid räknat med att maktbalansen mellan Warszawapakten och NATO har varit till fördel för svensk neutralitetspolitik. Den maktbalansen har medfört att vi kunnat räkna med en betydande grad av säkerhet om vi bara kunnat hålla en så stor styrka att det varit svårt för vilken som helst av stormakterna att angripa oss. Det skulle vara tillräckligt mycket försvagande för dem att ta den belastningen. Det var denna aspekt som jag pekade på, och den anser jag inte har blivit vederlagd.

Sedan har jag inte invänt mot resonemanget att vi måste satsa både på allmän värnplikt och på teknisk materiel. Det är ju just det som hela vår försvarspolitik går ut på. Vi säger bara att den socialdemokratiska försvarspolitiken, som den nu drivs, kommer att leda till att man måste ensidigt satsa antingen på värnplikt eller på hygglig teknisk nivå. Det är en utveckling som vi inte vill medverka i.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s) kort genmäle:

Herr talman! Den sibiljelliknande profetia som herr Virgin uttalade i slutet av sitt inlägg har jag ingen tilltro till. Jag tror inte att det kommer att bli en sådan utveckling. Hur vi kommer att ha det i framtiden får försvarsutredningen ta ställning till och inkomma med förslag till regeringen om. Sedan får vi så småningom ta ställning till dessa frågor i utskottet.

Fredagen den
25 april 1975

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Jag är glad för att herr Virgin nyanserar sig när det gäller USA och dess och Vietnamkrigets inverkan på maktbalansen i Europa. Jag tror inte vi kan klara upp den frågan i en sådan här kort debatt, men jag tror å andra sidan inte att det finns någon grad av sannolikhet för att maktförhållandena i Europa på ett avgörande sätt förändrats så att Sverige därav måste dra slutsatser som anger en annan inriktning av det svenska försvaret.

Jag glömde, herr talman, i min förra replik att säga att beträffande försvarsrådslaget har man från borgerligt håll, framför allt kanske från moderat håll, anklagat oss för att vi inte är tillräckligt aktiva i försvarsfrågan, och det gjorde herr Virgin i sitt första anförande också.

Försvarsrådslaget är ett exempel på en breddad aktivitet från det socialdemokratiska partiets sida i denna fråga. Men när man tar ett sådant initiativ, är herr Virgin inte nöjd med det heller. Är det resultaten av rådslaget som herr Virgin är rädd för? Är det därför som han är kritisk?

Herr talmannen anmälde att herr andre vice talmannen Virgin anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr RANESKOG (c):

Herr talman! Beslutet om utvidgningen av Remmene skjutfält fattades år 1971. Detta beslut grundade sig på andra premisser än dem som är för handen i dag. Med anledning av detta har motionen 1184 kommit till, som i sig gömmer helt andra synpunkter än dem som låg till grund för tidigare beslut.

Kulturfrågorna och fornminnesinventeringen hade då 1971 års beslut togs en synnerligen undanskymd plats och spelade ingen större roll som argument. I dag är situationen en helt annan. Fornminnesinventeringen från 1961 och tidigare är i alla stycken ofullständig och kan vara nyttigt endast för dem som vill komma undan sakliga argument.

En väsentlig förändring har inträtt sedan riksantikvarieämbetet år 1972 blev inkopplat på frågan, vilket noteras även av försvarsutskottet. Men innan resultatet från sista delinventeringen noteras, måste jag föra till riksdagens kännedom den tröghet som skjutfältsdelegationen lagt i dagen. 1972 anmodades skjutfältsdelegationen och försvarsmakten att yttra sig, och riksantikvarieämbetet begärde att en fornminnesinventering skulle ske liksom redogörelse lämnas för en markanvändningsplan.

Inga åtgärder vidtogs från skjutfältsdelegationens sida. Riksantikvarien måste därför upprepa sin anhållan med skärpa i september 1974. Först efter detta kunde en inventering komma till stånd och utfördes under tiden den 4–20 november 1974.

Resultatet blev en kulturell överraskning – dock icke för bygdens invånare. Trots att skjutfältet under laga ansvar varit förbjudet att beträda under mer än 20 år, så har bygdens folk de senaste åren konstaterat den rika förekomsten av fornminnen. Hela trakten är ju säregen i detta avseende. Det allvarliga är att under de många avspärrningsåren har militären fritt fått rumstera och vandalisera på detta fornminnesrika område.

Fredagen den
25 april 1975

Försvarspolitiken,
m. m.

Novemberdagarna 1974 gav ett rikt resultat som summariskt kan sammanfattas i 82 ny fornyfynd av skilda slag.

I och med detta är inventeringen ingalunda fullföljd. Riksantikvarieämbetet anför i sin skrivelse av den 28 januari 1975 bl. a. följande:

”I skriftväxling med skjutfältsdelegationen och Älvsborgs regemente har ämbetet framhållit behovet av fornminnesinventering, bebyggelseinventering, fosfatkartering och dokumentation av kulturlandskapet. De tre sistnämnda åtgärderna har emellertid ansetts kunna anstå i avvaktan på den nu utförda nyinventeringen av fornlämningsbeståndet. Bebyggelseinventeringen har ämbetet beräknat till en kostnad av ca 14 000 kronor, fosfatkarteringen jämte dokumentationen av kulturlandskapet genom flygfotografering till en kostnad av ca 30 000 kronor i 1974 års prisläge och om intet oförutsett inträffar. Detta har meddelats dels Älvsborgs regemente, som bekostat nyinventeringen, dels skjutfältsdelegationen. Samtliga kostnader inklusive sådana för eventuella arkeologiska undersökningar och andra åtgärder åvilar markägaren/exploatören, vilket också meddelats.

Givetvis har kostnader som är beroende av skjutfältets omdisposition ej kunnat beräknas.

Resultatet av nyinventeringen har redovisats i ovannämnda rapport, med tillhörande karta i skala 1:10 000. På kartan har med rött redovisats de lämningar, som vid okulär besiktning kan bestämmas som fasta fornlämningar. Med svart har både de markerats om vilka tvekan om art kan råda och de som icke är fasta fornlämningar. Ämbetet är emellertid angeläget framhålla att enligt fornminneslagens 2 § ”lämningar av fordom övergivna bostäder, boplatser eller arbetsplatser samt bildningar som uppkommit vid bruket av dylika bostäder eller platser” är fasta fornlämningar. Arten av de svartmarkerade lämningarna avser ämbetet fastställa bl a genom den föreslagna fosfatkarteringen samt genom C 14 analys.

De föreslagna åtgärderna är enligt 8 § fornminneslagen erforderliga för planerandet av skjutfältet och för att undvika att grävning eller annat arbete måste avbrytas om därvid fast fornlämning påträffas som ej förut varit känd.

Till ämbetet har inkommit anmälningar om skadegörelse av de i inventeringsrapporten upptagna numren 41, 47, 56 och 57. Nummer 47 utgörs av en stenåldersboplats vid ett grustag. Den ligger på mark tillhörig Bengt Alexandersson. Pl 3558 Äne, 440 20 Vårgårda. Boplatsen var tidigare okänd och efter underrättelse om boplatsförekomsten har B Alexandersson avbrutit grustakten invid boplatsen i avvaktan på undersökning. Eftersom samtliga de anmälda skadegörelserna ligger inom nuvarande skjutfältet och inom den del med vilket fältet enligt riksdagsbeslut skall utvidgas anser ämbetet att frågan om skadegörelserna bör tas upp i samband med planerad markdisposition och de undersökningar eller andra åtgärder som härigenom kan komma att aktualiseras.

Som framgår av kartan till inventeringsrapporten koncentrerar sig de lämningar, som vid okulär besiktning kunnat konstateras vara fasta fornlämningar, till tre områden, ett i NÖ vid Samuelstorp, ett i S vid Hjälm-

Fredagen den
25 april 1975

Försvarspolitiken.
m. m.

meryd och ett i V vid Landa. Ämbetet vill göra Eder uppmärksam på att inom dessa områden kan fornminnesvårdande åtgärder beräknas dra betydligt större kostnader än inom övriga delar av skjutfältet.

Med hänsyn till vad ovan anförts förutsätter ämbetet att ingen ändrad användning eller disposition av nuvarande skjutfältet eller av fältets utvidgningsområden sker förrän ämbetet givits tillfälle ta ställning till uppriktad plan för markdisposition. Ämbetet är slutligen berett att så snart så är möjligt och i varje fall under våren 1975 utföra ovannämnda byggelseinventering, fosfatkartering och dokumentation av kulturlandskapet, sedan 44 000 kronor genom Eder försorg ställts till ämbetets förfogande för ändamålet eller ämbetet erhållit en förbindelse på nämnda belopp."

Det är att märka att enskilda personer som gör fornminnesfynd på sina marker ögonblickligen får ställa sig fornminneslagen till efterrättelse. Man måste fråga sig: Hur har försvarsmakten kunnat undgå lagens bokstav och anda och handlat efter eget gottfinnande under alla dessa år? Det måste betyda att vi inte äger likhet inför lagen. Kanske blir det en bättre ordning då länsstyrelserna övertar bevarandemålet för kulturen. Här kan vara lämpligt att citera vad länsstyrelsen i Älvsborgs län säger i ett yttrande som återges i propositionen 1974:28. Den statliga kulturpolitiken: " -- att äldre tiders kultur inte kan betraktas som något avslutat och för alltid övergivet utan är en levande realitet för många människor. Detta borde ha formulerats mera i en annan formulering av målet -- --." Så följer ett nytt citat: "Kulturpolitiken skall syfta till att samtidens kultur skall förstås genom att äldre tiders kultur förvaltas som en oskiljaktlig del i dagens samhälle."

Den 3 oktober 1974 gjorde Herrljunga kulturnämnd en hemställan till Älvsborgs läns landstings kulturnämnd om bistånd i bevakningen av fornminnesområdet inkl. Remmene skjutfält. Hemställan översändes med tillstyrkande till landsantikvariern i Älvsborgs län. Denne har senare besiktigt fältet och konstaterat förekomsten av den avsevärda mängden fornminnen.

Remmene skjutfält är ett skolexempel på hur man inte skall lösa samhällsproblem. Först har man här exploaterat och skövlat – sedan kommer undersökningar och kontroller. Att sedan binda sig vid beslut, som riksdagen gjort i tidigare skede, utan en saklig insyn i förhållandena ger ett beklämmande intryck. Nu är bygdens kulturarv till stora delar skövlat, hundratals människor drivs från sina fädernegårdar. Herrljunga kommun hindras påtagligt i sin expansiva utveckling. Länsstyrelsen har ju vägrat utbyggnad inom viss del av kommunen.

Nog måste man ställa sig undrande inför den försvarspolitik som nu föres i Västgötabygd. Om nu Skövde med omnejd skall drabbas av samma öde som Remmene, måste man fråga sig varför inte staten kan erbjuda sin egen mark mellan Älvsborgs län och Skaraborgs län, där inte en enda kyrkobokförd människa finns att föra strid med, där ingen expropriation behöver ske och där markutrymmet torde räcka till.

Med den lilla yta som finns mellan Vårgårda – Remmene – Herrljunga – Jällby skall folket i fortsättningen leva under ett fortsatt hot om ny kulturskövling och ny expropriation.

Men när två giganter drabbar samman, där den ena heter kultur och den andra heter krigsmakten, så vet man alltid hur det slutar. Har någonsin krigsmakten skonat kulturen? Den är van att bli krossad under krigsmaskinernas larvfötter. Och ändå är vi många, många som tror att en gång skall kulturen segra över brutalitet och krigsmaskiner. I medvetandet om situationen i dagsläget vill jag likväl yrka bifall till motionen 1184. Kan man våga hoppas på att det kommer en besinningens tid och att en mänskligare och mer demokratisk planering kan ske inom krigsmakten i vårt land?

I detta anförande instämde herr Svanström, fru Andersson i Hjärtum, herrar Persson i Heden och Börjesson i Falköping, fru Fredrikson och fru Göthberg, herr Carlsson i Vikmanshyttan, fru Karlsson samt herrar Granstedt och Jonnergård (samtliga c).

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! När beslut fattas om att människor skall köras från sina hem, slitas upp från den plats de har rotat sig på, är det enligt min mening mycket viktigt att frågan är grundligt utredd. När vi här i kammaren förra året diskuterade frågan om ett nytt skjutfält för I 17 i Uddevalla hävdade jag och en del andra att saken inte var tillräckligt förberedd och yrkade på ytterligare utredningar. Kammaren var inte av den åsikten, och det är bara med beklagande jag under det gångna året – när jag delvis börjat få facit i min hand – har kunnat konstatera att vi hade alldeles för rätt. Saken var mycket dåligt förberedd och utredd. Man stödde sig på en några år gammal utredning omfattande ca en A 4-sida. Lantbruksnämnden och skogsvårdsstyrelsen hade inte fått yttra sig. Provskjutningar hade gjorts en enda gång – en dag när det var minst sagt diskutabelt om vädret var lämpligt för att utföra sådana prov. Man kan diskutera om mätpersoner och mätapparatur var lämpligt utplacerade. Det finns skäl att hävda att så inte var fallet.

Detta var alltså läget innan riksdagen fattade sitt beslut, och det har gjort att man, efter beslutet, har fått göra vissa kompletterande utredningar. Man har fått börja göra nya provskjutningar. Den senaste gjordes så nyligen som för ungefär en vecka sedan, och vi har inget resultat från den ännu. Men riksdagen var alltså förra året beredd att köra människor från sina hem utan att egentligen veta om det över huvud taget var lämpligt att lägga ett skjutfält i det aktuella området.

Sedan riksdagen beslutade om detta skjutfält har man kommit i gång och, i enlighet med vad som begärs i motionen 1180, gjort vissa undersökningar beträffande fornlämningar inom området. Dessa undersökningar är långt ifrån klara. De är förberedda men man har, såvitt jag förstår, inte klarat av så värst stor del av hela området. Man har gjort

Fredagen den
25 april 1975

*Försvarspolitiken,
m. m.*

undersökningarna vintertid då det varit tjäle i marken. Där den bofasta befolkningen har berättat att det skall finnas nedgrävda domareringar – det finns vissa upphöjningar i marken som kan tyda på att så är fallet – har man inte gjort några som helst undersökningar. Man har vandrat omkring i terrängen. Några av de dagar då man har gått i skogen och tittat har varit några av de få dagar under året då det varit skidföre i trakten, och jag tror inte att man har kunnat se så värst mycket mer än ris och vacker snö.

Det är alltså mot denna bakgrund – att man för detta skjutfält i Uddevalla bygger på minst sagt ofullständiga utredningar och är beredd att köra människor från sina hem med detta bristfälliga material som grund – som vi i motionen 1180 yrkar avslag på regeringens förslag att anslå medel för skjutfältet i fråga i avvaktan på vidare undersökningar, främst med avseende på fornminnen.

Vi måste, herr talman, ta mycket stor hänsyn till människor som bor ute i bygderna så att de inte blir orättvist behandlade, känner sig förbigångna, svikna av oss politiker. Vi måste ha goda motiv när vi gör sådana här saker. Det är mycket jag skulle kunna säga om detta som jag har förstått inte är riktigt som det borde vara. Jag kan endast säga att ett vänligare och mjukare uppträdande hos dem som har att handlägga dessa frågor, i kontakterna med de människor som berörs, vore värt väldigt mycket.

Till sist, herr talman, vill jag citera ett avsnitt av vad en uddevallabo har skrivit i en artikel i Frisinnad Tidskrift angående skjutfältsfrågorna:

”Specialister ser sällan längre än till sina egna behov. Militären liknar i det fallet alla andra specialister. Det förefaller ibland som om vapentechnikens utveckling var den enda faktor, som man tog hänsyn till. Det finns i dagens samhälle så många andra intressen, som behöver beaktas. Det är nödvändigt att även försvaret söker alternativa lösningar. Politikerna, som tiger, har ett stort ansvar. Den dag, som det går upp för allmänheten, vad som skett under dessa senaste år och ännu sker, kommer reaktionen att vända sig både mot politikerna och mot försvaret.”

Det är Uddevallaläkaren Björn Köhler som skrivit detta. Han har gjort dessa reflexioner med anledning av vad som hänt runt Sågbackenskjutfälten i Uddevalla.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 1180.

Fru AF UGGLAS (m):

Herr talman! I motionen 1186 har jag hemställt om ett ökat anslag till Riksförbundet Sveriges lottakårer. Utskottet svarar att det inom den totala utgiftsramen f. n. inte finns utrymme för en höjning av bidraget. Det är ett konstaterande som är vanligt i försvarssammanhang i dessa dagar.

Men det finns vissa speciella omständigheter i det här fallet. ÖB reser land och rike runt och förklarar att inom ramen för de krympande försvarsanslagen vill han prioritera underrättelsetjänsten, befälsutbildningen

Fredagen den
25 april 1975

*Försvarspolitiken,
m. m.*

och frivilligorganisationerna. Chefen för armén har i en skrivelse daterad den 17 oktober 1974 bl. a. anfört följande:

”För att armén i framtiden skall kunna lösa sina uppgifter i fred och krig med minskande ekonomiska resurser är det väsentligt att verksamheten inom hemvärdet och de frivilliga försvarsorganisationerna fortsätter i minst samma omfattning som hittills. Frivilliga insatser av enskilda och organisationer ökar i betydelse i samma mån som resurserna till den obligatoriska verksamheten minskar.

Målet i stort är att öka nuvarande verksamhet. Det är väsentligt att hemvärdet och de frivilliga organisationerna fullföljer sin uppgift som viktiga folkrörelser.

Upplysning, rekrytering och utbildning för frivilligförsvaret planläggs och genomförs så att den verksamhet prioriteras som tillför hemvärdet och de frivilliga försvarsorganisationerna det största antalet medlemmar.”

Och sist men inte minst skall jag be att få citera försvarsministern. Statsrådet Holmqvist förklarade för någon vecka sedan inför en informationskonferens i CFF:s regi att ”den största möjliga trovärdigheten åt de ansträngningar vi gör, ger ett stort och välvilligt behandlat frivilligförsvaret”. Statsrådet hade också vänligheten att förklara att ”det finns all anledning se över frivilligorganisationernas behov och hjälpa dem”.

Faktum är att Riksförbundet Sveriges lottakårer befinner sig i ett mycket besvärligt läge. Ekonomin är sådan att SLK har stora svårigheter att genomföra sina uppgifter. Den frivilliga insats som burit upp lottarörelsen fortsätter men frivilligheten kan inte i samma utsträckning som tidigare vara gratis. Tillräckliga medel måste finnas på central och regional nivå för att ersätta de kvinnor som leder verksamheten. De fördelar förvärvsarbete ger inte bara i form av lön i dag utan även ATP i morgon gör att alltför många dugliga kvinnor föredrar ett förvärvsarbete framför ett oavlönat arbete inom organisationens regionala och centrala ledning. De funktionärsarvodet som utgår ur statsbidraget är endast avsedda att täcka ökade omkostnader, t. ex. telefon, resor m. m., men är ingen ersättning för utfört arbete. En förbundsloftachef, varav det finns 24 i landet, har en arbetsbörda som ungefär motsvarar tre fjärdedels tjänst. Arvodet hon får ligger kanske mellan 5 000 och 10 000 kr.

Men frivilligheten bör väl inte betalas? kanske någon invänder. Ja, men nämn den folkrörelse som inte har en kärna av funktionärer som har arbetet inom organisationen som heltidssysselsättning och som får ersättning härför.

Riksförbundet Sveriges lottakårer är en folkrörelse. SLK har 60 000 medlemmar, 1 000 lokalavdelningar och 24 regionala instanser. De som engagerar sig i SLK som medlemmar har rätt att ställa krav på organisationen, att de skall få meningsfull utbildning, att de skall engageras i ett aktivt föreningsliv. SLK behöver ett antal dugliga och arvoderade funktionärer som kan se till, att det är meningsfullt för andra att bli medlemmar i organisationen.

Det räcker inte längre, herr talman, med välvilliga ord från staber och

Fredagen den
25 april 1975

*Försvarspolitiken,
m. m.*

statsmakter. Det är dags att välja: Önskar man att SLK skall kunna fortsätta att vara en stor frivillig försvarsorganisation? Vill man att kvinnorna skall engagera sig i försvaret?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till yrkande nr 1 i motionen 1186.

I detta anförande instämde herr Wachtmeister i Staffanstorp (m).

Herr Korpås (c):

Herr talman! Jag ber att få kommentera vissa uppgifter, som utskottet lämnar på s. 48 i betänkandet som underlag för avstyrkandet av motion 1184 om den tilltänkta utvidgningen av Remmene skjutfält. Jag citerar: "Beslutet innebär att skjutfältet skall utvidgas med ca 1 000 ha. Hittills har ca 470 ha förvärvats."

Det står alltså att ca 470 ha förvärvats av totalt ca 1 000 ha. Av mina samtal med ledamöter i utskottet har framgått, att denna uppgift varit avgörande för dem när de inte tillmötesgått motionen, trots att de uppenbarligen blivit medvetna om att beslutet 1971 var olämpligt.

Siffran 470 ha stämmer inte med de uppgifter jag har kunnat få fram. Jag kan inte begära att utskottets ordförande här och nu skall kunna visa dokument som styrker uppgiften. Eftersom utskottet givetvis grundat sin uppgift på företett material, förutsätter jag emellertid att jag kan få del av det efteråt. Har utskottet mot förmodan bara tagit uppgiften i andra hand, förutsätter jag att dess sekretariat kan skaffa mig materialet från utskottets sagesmän. Visar det sig, herr talman, att uppgiften är felaktig, förutsätter jag att utskottet tar initiativ i motionens riktning, eftersom uppgiften påverkat avstyrkandet av motionen. Jag förutsätter också att försvarsministern vidtar åtgärder, om riksdagens beslut i dag grundas på uppgifter som felaktigt lämnas av honom underställda organ.

Jag vill inte påstå, herr talman, att uppgiften är felaktig, men den stämmer som sagt inte med de uppgifter jag fått. Att jag är misstänksam förklaras av att handläggningen av Remmenefrågan under åren i hög grad präglats av vilseledande material.

Får jag dock ge exempel på hur de förvärv som skett har gått till. De uppgifter jag har säger att i dag ca 20 ägare har sålt medan ca 100 har vägrat att sälja. Bland de förvärv som har gjorts av skjutfältsdelegationen ingår Herrljunga pastorats mark, som sålts av stiftsnämnden i Skara mot enhälligt avstyrkande av pastoratsdelegerade.

Jag vill ta ett annat exempel på "frivillig försäljning" utanför det av riksdagen beslutade utvidgade fältet. Det står ju i riksdagens beslut att det kan förekomma frivillig försäljning. Det gäller en gård i Landa. Där bodde en 84-åring och hans syster. Dit kommer en dag två ledamöter av skjutfältsdelegationen med en sekreterare och en polis. De slöt ett avtal med 84-åringen om "frivillig" försäljning av hans gård. Han dog någon vecka senare, fortfarande omedveten om att han sålt gården.

Som svar på frågan om vilken roll polisen hade i detta sammanhang

svarade polischefen i Alingsås att polisen var med för att skydda delegationen och förhindra brott. Polisen följer alltså med tre personer ur skjutfältsdelegationen till en 84-åring och hans syster för att skydda delegationen och förhindra brott! På samma fråga svarar skjutfältsdelegationen att polisen var med som ojävigt vittne.

Jag ber att få citera vidare ur utskottets betänkande:

”Skjutfältsdelegationen Remmene, som har i uppdrag att genomföra markförvärven, har på ett tidigt stadium uppmärksammat frågan om förekomsten av fornlämningar. Riksantikvarieämbetet har varit inkopplat på fallet sedan 1972.”

Förekomsten av fornlämningar aktualiserades av bygdens företrädare vid den första kontakten med vederbörande handläggare på Tånga hed 1969. Varför blev då inte riksantikvarien inkopplad förrän tre år senare? I det material från försvarets fastighetsnämnd som ligger till grund för riksdagsbeslutet 1971 nämns över huvud taget inte något om fornminnen. Detta framhölls i riksdagsdebatten 1971.

Att fornminnena finns påpekades alltså 1969. Riksantikvarien inkopplades 1972. En första undersökning kom inte förrän i november 1974. Det mesta arbetet återstår fortfarande, sex år efter det att förekomsten av fornminnena påpekades. Varför fanns det inte 1971 några planer för hur skjutfältet skulle kunna fungera med dessa fornlämningar? Varför finns det fortfarande inte någon sådan plan? Tycker inte utskottet att detta är det minsta egendomligt?

Men, herr talman, även de här uppgifterna borde man titta på närmare från sanningssynpunkt. Enligt utskottet har skjutfältsdelegationen på ett tidigt stadium uppmärksammat frågan om förekomsten av fornlämningar. Riksantikvarien har enligt utskottet varit inkopplad sedan 1972. Ja, riksantikvarien kopplade in sig själv men tycks inte ha upplevt mycket av den uppmärksamhet från skjutfältsdelegationen som utskottet skriver om. När det gäller detta behöver jag inte fråga om dokument. Jag kan själv läsa ur en skrivelse från riksantikvarieämbetet till skjutfältsdelegationen Remmene. Denna skrivelse är daterad den 29 augusti 1974. Jag läser:

”Riksantikvarieämbetet har i skrivelse till Er den 27 november 1972” – alltså nära två år tidigare – ”angående planerad utvidgning av Remmene skjutfält framhållit området stora värde ur kulturhistorisk synpunkt och med anledning härav anhållit om preciserade uppgifter och planer för användandet av skjutfältet. Då sådana planer ännu ej kommit ämbetet tillhanda får ämbetet härmed ånyo framföra sin begäran härom” – alltså nära två år senare.

En plan för hur skjutfältet skulle kunna förenas med fornminnen borde naturligtvis ha funnits när ärendet presenterades för beslut i riksdagen 1971. Ett och ett halvt år efter beslutet efterfrågar riksantikvarien sådana planer. Efter ytterligare nära två år behöver riksantikvarien påminna om sin framställning. I dag, fyra år efter riksdagens beslut, finns fortfarande inga planer av detta slag. Skjutfältsdelegationen har varit helt ointres-

Fredagen den
25 april 1975

Försvarspolitiken,
m. m.

serad. Och utskottet vågar påstå att den "på ett tidigt stadium uppmärksammat frågan om förekomsten av fornlämningar".

Utskottets alldeles otroliga oskuld gentemot uppgifter från skjutfältsdelegationen eller var man får dem ifrån fortsätter i texten. Jag skall be att få läsa:

"Fornlämningar förekommer också inom andra militära övnings- och skjutfält. Man har i sådana fall fått anpassa övningsverksamheten till dessa förhållanden och vidta åtgärder för att hindra skadegörelse på fornlämningarna. Det bör enligt utskottets mening vara möjligt att även . Remmene förfara på detta sätt."

Men motionen ger ju just exempel på att detta i Remmenefallet inte tycks gå. Bara under det senaste året, då skjutfältsdelegationen ändå enligt utskottet haft uppmärksamheten riktad på frågan, har förekommit flera skövlingar. Tidigt på våren i fjol brändes en unik ljunghed av, som av länsstyrelsen föreslagits bli naturreservat. I sitt förslag till regler för naturreservatet hade länsstyrelsen skrivit: "-- ingen trafik med tunga fordon, grävningar eller liknande arbeten bör ske inom hedområdet." Denna hed bränns av, och därefter schaktar man upp vallar här, varvid också gravhögar följer med.

På själva julafton 1974 schaktades ytterligare högar bort. Så sent som i förra veckan ingrep landsantikvarien vid en ny skövling av en större grusås, med stora högar. Där arbetade en schaktmaskin och tre bilar körde i skytteltrafik.

Förvisso är det hög tid för militären på Remmene skjutfält att lära sig att leva med fornminnena.

Till sist, herr talman, ändå en ljuspunkt som jag vill notera i utskottets f. ö. märkliga text: "Utskottet förutsätter att de fornlämningar som finns inom området konserveras och vårdas enligt riksantikvarieämbetets anvisningar." Som en bygdens son, herr talman, med förfäder i de här många gravarna tackar jag utskottet för detta förslag till riksdagens beslut. Jag noterar att riksdagen med detta beslutar att fornminnena skall konserveras och vårdas. De skall inte tas bort. De orden gör detta till en inte enbart mörk dag för bygden, och jag försäkrar att det på läktaren sitter 40 stycken av bygdens folk som kommer att se till att ingen opåttat kränker riksdagens beslut på den här punkten.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först till upplysning för många i den här salen säga att Sture Korpås har under årens lopp inte spart någon möda för att vi i försvarsutskottet skall få kännedom om förhållandena kring Remmene skjutfält och om hur folket kring Remmene upplever frågan om skjutfältet.

Låt mig också säga att vi – även om det kanske inte framgick av herr Korpås inlägg – ju har tillgång till andra uppgifter också än dem som herr Korpås lämnar oss. Vi är inom försvarsutskottet mycket noggranna när vi handlägger frågor som gäller utvidgande av skjut- och

övningsfält eller anläggande av nya sådana, för vi är klart medvetna om hur lätt det är att bygga upp känsloladdade stämningar i en bygd just kring dessa ting. Jag vill också gärna upplysa om att i försvarsutskottet har under årens lopp alla beslut som gällt övnings- och skjutfält hitintills varit enhälliga.

Den uppgift om 470 hektar som herr Korpås ifrågasätter riktigheten av har utskottet fått ifrån försvarsdepartementets fastighetsenhet, och detta sammanfaller mycket väl med en annan uppgift i en skrivelse från fortifikationsförvaltningen, markbyrån, i vilken sägs:

”I detta sammanhang må slutligen framhållas att skjutfältsdelegationen genom frivilliga avtal redan förvärvat omkring hälften av de 1 000 ha, som utgör utvidgningsområdets totala areal.”

Eftersom jag nu bara har tre minuter till förfogande vill jag endast erinra kammarens ledamöter om att vad det här gäller är en utvidgning av ett skjutfält, inte någon ny anläggning. Vi har haft dessa frågor uppe till behandling i riksdagen tre gånger, och varje gång har riksdagen fasthållit vid det ursprungliga beslutet. Även denna gång har frågan om fornlämningarna på skjutfältet granskats omsorgsfullt, och vi har därefter i utskottets skrivning enats om att enhälligt föreslå riksdagen att bifalla utskottets hemställan.

Herr KORPÅS (c) kort genmäle:

Herr talman! Som jag tidigare sade tvivlar jag inte utan vidare på uppgifter som lämnats, men jag är tacksam för att få dem bestyrkta. Av herr Peterssons i Gäddvik senaste anförande förstår jag nu att det finns material, och jag ser fram emot att få ta del av det. Jag är också medveten om att utskottet har andra källor, men i det förgångna har de källorna ofta visat sig vara mycket grumliga, och det var därför som jag sade att jag var litet tveksam även i detta fall.

I Remmene är det inte likadant som det brukar vara på andra håll, utan där finns det i bygden ett motstånd som har lett till att huvuddelen av fältet kan förvärvas först efter expropriation. Inte ens kommunen säljer mark till skjutfältsdelegationen utan expropriation får företas. Har ni varit med om det tidigare?

Motionen väcktes för att utskottet skulle bli medvetet om att antalet fornminnen är så stort att det kommer att vara omöjligt att få ett skjutfält som fungerar, och då frågar jag: Varför skall man fortsätta med förvärven, när det visar sig att skjutfältet från militär försvarssynpunkt blir omöjligt att utnyttja? Då kvarstår ju bara ingreppet mot själva bygden.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Försvarsutskottet tillstyrker regeringens förslag att planerna rörande skjutfälten Remmene och Sågebacken skall förverkligas. Mygleriet med de här skjutfälten fortsätter alltså. Militären får breda ut sig på ortsbefolkningens bekostnad. Militära skjutfält skall förinta kultur och levande bygd.

Fredagen den
25 april 1975

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Såväl i Remmene som i Sågebacken har starka opinionsyttringar förekommit mot militärens krav. Ingen hänsyn har emellertid tagits till denna opinion. Militären har själv fått utreda områdenas lämplighet som skjutfält och de sociala följderna av att skjutfälten kommer till. Militären har sedan, faktiskt inte helt överraskande, kommit till den slutsatsen att de sociala följderna av att områdena används som skjutfält skulle bli ringa. Ortsbefolkningens erfarenhet säger något helt annat. Men, det är de utredande myndigheterna man lyssnar på – det är i detta fall de militära myndigheterna som ju själva är part i målet.

Det påstås t. ex. om Sågebacken att endast en gård måste avfolkas. På de andra gårdarna kan man bo kvar, säger militären. Ja, en del kan få arrendera sina bostadshus utan att bruka jord. Men då rycks också deras naturliga försörjning undan. En bonde utan jord kan bara existera i den militära logiken. Bönderna i området äger tillsammans 1 600 hektar. För I 17:s skjutfält begär kronan 15 000 hektar.

Utskottet påstår att det företagits undersökningar om fornminnesbeståndet i mål- och grupperingsområdena. Dessa undersökningar är emellertid inte särskilt tillförlitliga – det har också påpekats tidigare från denna talarstol. Ett första besök i Sågebacken av folk från riksantikvarieämbetet varade i tre dagar, under vilka dessa personer intervjuade bygdens befolkning om fornminnen. Ett andra besök gjordes för att undersöka fornminnena, men redan efter två dagar kunde undersökningarna inte fullföljas på grund av ymnigt snöfall.

Den 18 april i år företog man provskjutningar på Sågebacken för att testa bullerskärmar och undersöka huruvida en familj skulle kunna bo kvar där eller ej. Resultaten av dessa provskjutningar och undersökningar beräknas vara klara tidigast den 2 maj, dvs. först en vecka efter det att vi fattat beslut här i kammaren.

Befolkningen i Sågebacken pekade redan 1973 på ett alternativt område för skjutfält å I 17. Detta låg några kilometer längre bort från regementet. Militären avfärdade detta alternativ bl. a. med att eftersom förflyttning av trupp som regel sker med cykel, så skulle tidsförlusten per dag bli två timmar. Militären påstod att förflyttning med cykel skulle vara regel även i "kommande organisation". Där ljög militären. Nu är I 17 alltigenom motoriserat. I 17 är försöksregemente för hela landet när det gäller motorisering. Regimentet har enligt en bohuslänsk tidning "kastat cyklarna".

Det är alltså ett mycket bräckligt beslutsunderlag som riksdagen har fått, både när det gäller Remmene och när det gäller Sågebacken – det har också utförligt utvecklats här av andra talare.

Herr talman! Jag har här i kammaren tidigare år skarpt kritiserat planerna på att utvidga skjutfältet i Remmene och på att anlägga ett skjutfält på Sågebacken utanför Uddevalla. Inget har framförts som gendriver den kritik som orsbefolkningen har gett uttryck för. Inget har heller framförts som ger belägg för att det är ett samhällligt intresse att dessa skjutfält kommer till stånd. Riksdagen bör utnyttja sin möjlighet att stoppa skjut-

fälten. Riksdagen bör ta befolkningens parti mot militärbyråkratin.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionerna 1180, som gäller Sågebacken, I 17:s flygfält, och 1184, som handlar om Remmene skjutfält.

Herr OLSSON i Asarum (s):

Herr talman! Försvarsutskottet har i sitt betänkande nr 13 behandlat förslag om att beställa ytterligare ubåtar under budgetåret 1975/76. Trots att jag har starka förankringar i marinen och på varvet i Karlskrona vågar jag mig på att försvara utskottets ställningstagande i denna fråga.

I dag är det på det sättet att Kockums i Malmö står som leverantör av de ubåtar som skall byggas. Karlskronavarvet är underleverantör, varvid man där bygger den ena hälften av ubåten, som sedan monteras och utrustas i Malmö. Det är riktigt att Karlskronavarvet i sin långtidsplanering gärna skulle se ytterligare marina beställningar, och man var mycket besviken när t. ex. patrullbåtsbeställningen gick till de norska varven. Genom de senaste årens fina utveckling har varvet dock lyckats hävda sig väl på den civila marknaden och har i dag fullt upp att göra för den personal som finns där. Bl. a. räknar man med att tillverka stålkonstruktioner till de oljeborrplattformar som skall byggas vid den nya anläggning som Gränges håller på att uppföra i Karlskrona. Genom Statsföretag har ett intimt samarbete utvecklats med andra företag inom gruppen, exempelvis Uddevallavarvet, åt vilket man tillverkar roder och delar till fartygsskrov. Detsamma gäller Götaverken och andra varv, där man också är underleverantör och tillverkar delar till de fartyg som sedan sätts ihop på det beställande varvet.

Den satsning som statsmakterna i övrigt gjort på Karlskronavarvet under årens lopp borgar för att varvets sysselsättning inte skall bli beroende av eventuella ubåtsbeställningar, såsom här har framförts i motioner och som det f. ö. inte finns någon ekonomisk täckning för.

Beträffande ubåtsförbanden säger försvarsministern att tre ubåtar av typ Näcken (A 14) är beställda och kommer att levereras under programplaneperioden och att han inte räknar med någon ytterligare anskaffning av denna ubåtstyp. Studier och utveckling av nästa ubåtstyp (A 17) har planerats in, och seriebeställning förutsätts av chefen för marinen ske sista året i programplaneperioden. Försvarsministern framhåller att det är angeläget att behålla handlingsfriheten att inom landet utveckla och tillverka ubåtar, och han anser därför att fortsatta studier bör bedrivas inom detta område men är inte beredd att ta ställning till de föreslagna utvecklings- och anskaffningsprogrammen.

Utskottsmajoriteten delar försvarsministerns uppfattning och yrkar därför avslag på moderaternas förslag att ytterligare två ubåtar och folkpartiets förslag att ytterligare en ubåt beställs. Utskottet anser liksom ÖB och försvarsministern att kostnaderna för ytterligare fartygsbeställningar inte ryms inom försvarets ekonomiska ramar.

Skulle riksdagen bifalla detta önskemål, som f. ö. överensstämmer med

marinchefens förslag, innebär det att myndigheterna måste ändra sin planering och omdisponera de resurser som står till förfogande. Utskottet anser att de övervägningar som ÖB gjort efter de olika vapenslagens äskanden är riktiga, och de grundar sig på ingående studier om hur det framtida försvaret skall se ut.

När det gäller utvecklingen av en eventuell nästa ubåt, typ A 17, avstyrker utskottet även detta förslag från folkpartiet med hänvisning till den handlingsfrihet i framtiden som vi behöver och att försvarsministern överväger att komma med förslag till nästa budgetår när det gäller utvecklingen av den typen.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets betänkande vad gäller ubåtsbeställningar och utvecklingen av eventuellt ny ubåt.

Jag skall även säga några ord om utvidgningen av Remmene skjutfält och det nya skjutfältet norr om Uddevalla. Flera talare har ju berört dessa frågor, som aktualiserats genom de motioner som har behandlats i utskottet. Jag skall inte gå särskilt djupt in på frågan utan närmast uppehålla mig vid den diskussion som har förts kring fornlämningarna.

I motionerna 1184 och 1180 yrkas med hänvisning till förekomsten av fornlämningar att pågående utvidgningar och markförvärv avbryts, och i konsekvens härmed att inga medel anvisas för markanskaffning under nästa budgetår.

Skjutfältsdelegationen Remmene, som har i uppdrag att genomföra markförvärven, har på ett tidigt stadium uppmärksammat frågan om förekomsten av fornlämningar. Riksantikvarieämbetet har varit inkopplat på fallet sedan flera år tillbaka. En nymyning av fornlämningar har verkställts inom såväl det ursprungliga fältet som det beslutade utvidgningsområdet. Ytterligare undersökningar skall göras. Utskottet har noga övervägt både motionerna och de resultat som undersökningen har givit. Vi litar helt på det ämbete som handlägger de här frågorna och tror att man skall ta all den hänsyn som är behövlig för att tillgodose motionärernas krav.

Skjutfältsdelegationen i Uddevalla började sitt arbete i juni 1974 och uppdrog hösten samma år åt riksantikvarieämbetet att göra en fornminnesinventering av det planerade skjutfältsområdet. Arbetet därmed pågår. Med anledning av den nu aktuella motionen har ämbetet utfört en delinventering omfattande de delar av området som avses komma att utnyttjas som mål- och grupperingsområden. Av ämbetets rapport framgår att fornminneslämningarna är sparsamt förekommande inom området.

Jag vill understryka vad utskottets ordförande har sagt, att utskottet är medvetet om alla de problem som uppstår vid utvidgning eller anläggande av skjutfält. Vi skall ha klart för oss att vart man än bestämmer att förlägga ett kommande skjutfält eller var man än bestämmer att utvidga ett skjutfält kommer man i konflikt med ortens invånare, kulturen och miljön på platsen. Därför har utskottet skrivit bl. a. följande, vilket herr Korpås glädde sig åt:

”Fornlämningar förekommer också inom andra militära övnings-och

skjutfält. Man har i sådana fall fått anpassa övningsverksamheten till dessa förhållanden och vidta åtgärder för att hindra skadegörelse på fornlämningarna.”

Det finns många exempel på att man har lyckats på detta område, vilket vi funnit vid besök på andra skjutfält och militära övningsområden. Det bör enligt utskottets mening vara möjligt att även i Remmene och Uddevalla förfara på detta sätt. Utskottet förutsätter att de fornlämningar som finns inom områdena konserveras och vårdas enligt riksantikvarieämbetets anvisningar. Ämbetets fortsatta undersökningar bör alltså inte hindra att markförvärven fortsätter. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motionerna.

Under detta anförande övertog fru tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru RYDING (vpk) kort genmäle:

Fru talman! Herr Olsson i Asarum säger att ”vi litar helt på ämbetet”. Det kanske kan vara bra att göra det ibland, men man bör också lita på befolkningens ord och lyssna på den opinion som finns. Invånarna i området känner sin trakt väl så bra som ”ämbetet.”

Sedan säger herr Olsson att man hade inventerat i Sågebacken och funnit att fornlämningar var sparsamt förekommande inom området. När man var uppe för att titta på dessa fornlämningar var det emellertid ett så ymnigt snöfall att man efter två dagar måste avbryta undersökningen. Kunde man upptäcka dessa sparsamt förekommande fornlämningar ovanför snön? Det kan jag inte förstå.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp) kort genmäle:

Fru talman! Jag skulle vilja fråga herr Olsson i Asarum vad det är för fel på att ta reda på fakta först och besluta sedan. Herr Olsson tycker tydligen att vi kan besluta nu och åtgärda eventuella felaktigheter efteråt. Jag tycker att det är fel, och därför anser jag fortfarande att ett bifall till motionen är riktigt.

Herr KORPÅS (c) kort genmäle:

Fru talman! Jag tackar herr Olsson i Asarum för att han återigen till protokollet har läst in meningen att de fornlämningar som finns inom området konserveras och vårdas.

Fornlämningarna är många, herr Olsson, de är bara inte undersökta ännu. Bakgrunden till vår motion är att fornlämningarna är så många att det inte går att förena en vård och en konservering av dem med ett skjutfält. Varför kan vi inte konstatera detta i dag innan den totala olyckan är skedd?

Herr OLSSON i Asarum (s) kort genmäle:

Fru talman! Jag menade inte att vi litade mer på ämbetet än på befolkningen. Men vi litar på ämbetet därför att det har experter på området

till förfogande, och vi förutsätter att de tar den hänsyn som behövs för att tillfredsställa motionärerna och folket på orten och för att tillvarata de intressen det gäller i fråga om fornlämningar och kulturer.

Herr Lindahl i Hamburgsund frågar varför vi inte nu kan avslå propositionens förslag om medel till utbyggnaderna och vänta tills utredningarna är klara. På det vill jag svara att de utredningar som gjorts innan man bestämt sig för platserna m. m. har varit så ingående att man inte tvekat om lämpligheten av platserna i fråga. Vad man däremot ännu inte är på det klara med är de konsekvenser som kan uppstå för miljön, fornlämningarna och kulturen i övrigt. Det är dessa konsekvenser man nu håller på att utreda parallellt med att man fortsätter med de markförvärv som ingår i planerna.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp) kort genmäle:

Fru talman! Nu erkände herr Olsson i Asarum att man, medan man håller på med arbetena, får lov att utreda vilka konsekvenser detta egentligen har. Det bekräftar bara vad jag tidigare sagt. Det var roligt att en talesman för utskottet på detta sätt kunde bekräfta att jag har rätt.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m):

Fru talman! Jag skall motstå frestelsen att ta upp tiden med ett inlägg i den allmänna försvarspolitiska debatten. Jag skall här bara ta upp ett litet avsnitt av utskottsbetänkandet – ett avsnitt som förmått förgrymma herr Gustavsson i Nässjö. Han menade att det gäller en bagatell. Jag tycker nog inte att det är en bagatell. Det är en detalj i det hela, men det är en mycket väsentlig detalj. Jag anser att utskottet borde ha kunnat kosta på den litet mer av egna funderingar än vad som rymts på ett par rader, särskilt som ett bifall till det aktuella motionsförslaget inte skulle kosta någonting utan tvärtom skulle göra det möjligt för oss att spara en bra slant.

Jag tänker på den säregna publikation som kallas Värnpliktsnytt, först utgiven av försvarsstabens personalvårdsavdelning. Numera sägs bladet vara "distribuerat" av samma byrå. Vilken djupare mening som ligger i den förändringen är för riksdagen förborgad. Förmodligen har väl den militära sakkunskapen reagerat mot den disciplinbrytande tendensen hos tidningen och sett till att man slipper skylta som utgivare i detta sammanhang.

Tidningens negativa inverkan vitsordas av allt truppbefäl, och det var därför med oförställd häpnad som man tog del av försvarsministerns likgiltighet inför det här problemet när det aktualiserades i en skrivelse från P 10:s samlade befälskårer. Herr Gustavsson i Nässjö tog nyss upp frågan och sade att det där väl inte var så allvarligt menat av befälskårerne, eftersom ännu inte någon kår har yrkat att tidskriften skall läggas ned.

Det händer väl ofta att vi riksdagsmän när vi väckt en motion får brev från olika håll i landet. Ofta är det brev där det undras hur i all sin dar vi har kunnat hitta på något så dumt som det vi framfört i mo-

tionen. Men en och annan gång händer det faktiskt att man får instämmande brev. Jag har fått ganska många sådana från olika håll i landet sedan jag väckte den här motionen.

Jag har på några håll själv ställt precis den fråga som herr Gustavsson i Nässjö ställde: Varför har då inte någon befälskår opponerat sig? Man har då svarat mig: Vi har ju märkt att försvarsministern inte är intresserad av det här, och då tjänar det ingenting till att vi väcker frågan en gång till. – Vi riksdagsmän är inte så finkänsliga, men man är det ute på befälskårerna.

När det inom försvarsstaben utges en tidning som aldrig nämner den värnpliktiges skyldigheter och plikter utan bara talar om hans rättigheter, om vad han fordrar eller vad han kräver, och när rubriker i positiv anda förekommer sparsamt men de negativa är desto rikligare förekommande, rubriker som syftar till att förlöjliga eller misstänkliggöra befälet och beröva det dess auktoritet, då är det väl inte så underligt om den värnpliktige känner sig litet desorienterad. Kopplar man sedan ihop det här med försvarsdepartementets mjuka linje i vad avser politisk propaganda innanför kaserngrindarna och med försvarsministerns företrädares ökända munkorgsparagraf för befälet, får man nog konstatera att det är väl sörjt för att de utländska militärattachéerna skall ha någonting att rapportera hem från detta besynnerliga land. Det kan väl inte vara försvarsministern obekant att det här har varit grunden till ett ytterligt allvarligt intermezzo i en av våra garnisonsorter för inte så länge sedan, som så när hade kostat ett utbildningsbefäl livet. Det hela avlöpte den gången lyckligt, och försvarsministern slapp att såsom den ytterst ansvarige bära ett tungt ansvar. Det är inte säkert att det går lika lyckligt nästa gång. I går stod det f. ö. påtalat i pressen ett liknande intermezzo, men i det fallet var sambandet mellan den politiska extremistpropagandan och själva gärningen inte alls klar, och därför kan vi lämna det åsido.

Att den som kommer från ett mer eller mindre bekvämt och ombonat civilt liv tycker att det är obehagligt att underkasta sig disciplinens krav i det militära är väl i och för sig inte något märkvärdigt. Men frågar vi personer med krigserfarenhet, inte bara truppbefäl, inte bara stabsbefäl, utan även menige man på slagfältet, så får vi ett ganska samstämmigt svar: Utan en grundläggande disciplin hade de knappast levat i dag. Visst är det obehagligt men ändå nödvändigt för att undvika något än värre. Och den disciplinen måste läras i fred. På slagfältet är det för sent.

Jag vill inte för en sekund låta påskina att inte mycket inom försvarsmakten bör förbättras och även kan förbättras. Jag tror att förbandsdemokratien, såsom den bl. a. kommer till uttryck i väl fungerande förbandsnämnder, här är av mycket stort värde. Men den måste hållas inom vissa gränser, eftersom ett krig inte är någon demokratisk företeelse.

En åtminstone för en lekman ganska lång erfarenhet av militärtjänst, så gott som helt som truppbefäl, har lärt mig att en negativ inställning hos en värnpliktig nästan alltid beror på bristande information uppifrån – om man nu bortser från vad politisk extremistpropaganda kan ställa

till med. Men var i Värnpliktsnytt finner man någon information i positiv anda om varför det behövs disciplin och ofta hård värnpliktsutbildning över huvud taget? Var finner vi ett bestämt avståndstagande från mass-sjukskrivning och andra sabotagehandlingar? Var finner vi något om varför det för försvarets anseende, inte minst med tanke på utländska iakttagare, är viktigt med ett klanderfritt personligt uppträdande både i och utom tjänsten? Nej, den som söker efter sådant letar förgäves i Värnpliktsnytt. Tidningen skulle kunna ha ett stort värde som säkerhetsventil för både berättigat missnöje och ren kverulans, men så länge den bekostas av rikliga statsmedel måste man enligt min mening se till att den både innehållsmässigt och typografiskt verkar i klart positiv anda. Tidningen har tyvärr valt att gå en annan väg, och försvarsministern vill inte ingripa av hänsyn till den journalistiska friheten. Det är hedervärt att hålla sina underlydande om ryggen, men det kanske också vore hedervärt att hålla även andra kategorier inom försvarsmakten om ryggen – att understödja dem i stället för motsatsen.

Jag har aldrig stuckit under stol med min stora högaktning för försvarsminister Holmqvist personligen, men i detta fall får herr försvarsministern verkligen förlåta mig om jag säger att jag inte förstår honom. Vad försvarsministern kallar hänsyn håller på att urarta till flathet, och en flathet som i händelse av allvar kan bli flathet till döds.

En inom försvarsledningen utgiven och *helt* bekostad – inte bara med *bidrag* som de tidskrifter herr Gustavsson i Nässjö nämnde, utan en med statsmedel helt finansierad tidning alltså – måste ha en klar tendens att, utan att på något vis förhindra vederhäftig positiv och hyfsat framförd befogad kritik, befördra samhörigheten inom försvarsmakten och svetsa samman olika personalkategorier, av vilka ingen kan avvaras utan var och en har sin viktiga uppgift att fylla. Den uppgiften är redan i sig själv så svår, att den verkligen inte bör ytterligare försvåras genom hugg i ryggen från vad som borde kunna betecknas som de egna.

Utskottet ägnar hela tre rader och ett par bokstäver därutöver åt den här motionen: Allt är bra. Låt oss sova vidare.

Eftersom jag inte kan dela den åsikten, och allra minst att sömnen skall få kosta närmare 1 milj. kr. av skattebetalarnas pengar, tar jag mig friheten att yrka bifall till motionen 1187.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Fru talman! Jag hade bestämt mig för att inte yttra mig i den här debatten. Jag tycker att utskottets talesmän på ett utmärkt sätt har redogjort för de skillnader som föreligger. Men inför det hämningslösa och okontrollerade inlägg som herr Wachtmeister i Johannishus här gjort ser jag mig nödsakad att säga ett par ord.

Herr Wachtmeister, det finns i det här landet en tryckfrihet som gör det möjligt för människor att få lov att uttala sin åsikt om olika ting. Det är ytterst värdefullt att också de värnpliktiga har den rätten. Det är dess bättre så att även representanterna för personalorganisationerna,

och jag vågar säga samtliga officerskårer samt de civilanställda, icke har tvekat när det gäller att här slå vakt om tryckfriheten.

Herr Wachtmeister har här i dag uppträtt som reaktionär. Men han går alldeles för långt när han också vill göra mig ansvarig för olyckor som kan ha förekommit. Herr Wachtmeister kopplar dessa till förekomsten av extremistgrupper. Med hans argumentering skulle den inställning jag företräder vara orsak till att vi har människor i vårt land som ansluter sig till extremistgrupper.

Herr Wachtmeister har gått alldeles för långt. Jag är helt övertygad om att kammaren förstår om jag bara på det här sättet reagerar mot hans inlägg utan att i övrigt kommentera det.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s) kort genmäle:

Fru talman! Det är litet förvånande att herr Wachtmeister i Johannishus säger att han har mött en genomgående positiv reaktion på sin motion. Det stämmer inte med verkligheten. Jag vet inte i vilken utsträckning som herr Wachtmeister följer med i vad som skrivs i Sydöstra Sveriges Dagblad – den tidning som är från hans eget hemlän. I den tidningen har man haft intervjuer med berörda personalorganisationer och frågat om reaktionen på herr Wachtmeisters motion. Jag skall bara ta ett par citat. Inom Flottans kompaniofficerssällskap säger man:

”Vi accepterar Värnpliktsnytt i sin nuvarande utformning, säger vice ordföranden Sture Möller, och vill vi skriva i tidningen får vi göra det. Det går inte att komma ifrån att vi är en utsatt grupp, men vi måste tåla kritik. Vi får absolut inte bilda 'en stat i staten'.”

I Plutonofficersföreningen vid KA 2 säger man:

”Vi stöder helt tidningens chefredaktör Hans Jönsson. Vi behöver Värnpliktsnytt, den är bra och någon anledning till kritik har aldrig funnits. Motionen är ofattbar liksom uttalandet att personalorganisationerna stöder den.”

Statsanställdas förbunds tjänstemannaklubb säger:

”Förstår inte hur --- kan uttala sig och dra de fackliga organisationerna över en kam. Från Statsanställdas förbunds sida anser vi att Värnpliktsnytt ska få fortsätta i sin nuvarande utformning. Det måste finnas ett organ, där de värnpliktiga får komma till tals. Motionen saknar grund och bör inte gå igenom.”

Så var det alltså med de ”genomgående positiva reaktionerna” på herr Wachtmeisters motion.

Sedan säger herr Wachtmeister att det är märkligt att försvarsledningen inte har reagerat mer mot tidningen. Det kan kanske bero på att tidningen numera distribueras via försvarsstaben, och att man från försvarets sida inte vill ha sitt namn med och vill synas.

Men, herr Wachtmeister, det finns en organisationskommitté vid sidan av tidningen som har möjlighet att ta upp synpunkter, som gör det och diskuterar tidningen, med företrädare bl. a. för försvarsstaben, försvarsstabens personalvårdsbyrå och även med företrädare för departementet.

Ingen av dessa företrädare har vid någon tidpunkt funnit anledning att rikta sådan kritik. Tvärtom ser de det som ett värde att tidningen finns.

Men framför allt, herr Wachtmeister, handlar det om ett värde för de värnpliktiga att få information och en diskussion om de värnpliktigas ekonomiska och sociala villkor. Debatt och öppenhet kan man tjäna på i en demokrati. Det går inte att göra som herr Wachtmeister att på ett reaktionärt sätt säga nej till det som han personligen tycker illa om.

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag beklagar fortfarande försvarsminister Holmqvists inställning. Jag har inte alls angripit tryckfriheten. Men jag finner det fullkomligt horribelt att det med hjälp av ett anslag på 675 000 kr. – det var den tidigare summan; nu är väl beloppet betydligt högre – skall utges en tidning som inte verkar i entydigt positiv riktning. Skall den betalas med statsmedel kan jag inte finna annat än att den skall ha en klar positiv tendens. Jag kan inte förstå att det är att ingripa mot tryckfriheten på något sätt. Må tidningen gärna komma ut! Men det gäller pengarna, dvs. att vi här anslår 675 000 kr. till den. Än en gång! Var har herr försvarsministern hittat något avståndstagande från sabotageverksamheten inom försvaret i form av t. ex. massjukskrivningar? Det borde väl tas upp i en sådan här tidning.

När det gäller det som herr Gustavsson i Nässjö talade om, nämligen de värnpliktigas ekonomiska och sociala villkor, brukar väl kompaniasistenterna kunna redogöra för dessa ganska bra. På förbanden har vi också andra tjänstemän som kan tala om detta.

Jag bestrider inte alls att tidningen har mycket stort värde som säkerhetsventil, men då skall också kverulansen à la Afionbladet uppvägas av information uppifrån i positiv riktning om varför man inte vill vara med om sådana här sjukskrivningar och annat. Jag beklagar att vi inte kan bli överens i den saken. Jag har inte alls försökt att komma åt tidningen som sådan, utan vad jag opponerar mig emot är tidningen som statsfinansierad publikation.

Sedan vill jag säga några ord med anledning av vad herr Gustavsson i Nässjö sade om reaktionerna ute på olika håll. Jag är ingen springpojke för befälskärer. Jag kan inta min ståndpunkt efter eget bedömande. Men den tidning som herr Gustavsson i Nässjö refererade till är den tidning där en Värnpliktsnytt närstående journalist har fått sin skolning en gång i tiden. Referaten i den spalten var icke korrekta. Jag har frågat en av de intervjuade, som säger sig ha blivit fel refererad. Men det var enskilda ledamöter – låt vara förtroendemän – i organisationerna som där uttalade sig. Ingen vet vad man sade utanför deras led.

Herr försvarsministern HOLMQVIST:

Fru talman! Ingen av de organisationer som här har nämnts har fört fram tanken på att vi genom att dra in anslaget skulle omöjliggöra utgivningen av tidningen. Herr Wachtmeister är alldeles ensam om den

ståndpunkten. Sedan må han här driva skvaller och säga att han uppfattat sakerna på det ena eller andra sättet, och att man sagt att man låtit bli att reagera eftersom man vet att försvarsministern ändå inte är intresserad av dessa frågor.

Herr Wachtmeister har med sitt eget inlägg här karakteriserat sig själv som reaktionär och som en person som inte har tillräckligt med förståelse för de värden som demokratin rymmer.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s) kort genmäle:

Fru talman! Utöver att jag vill instämma i vad försvarsministern sade, vill jag tillägga att det är litet förvånande att herr Wachtmeister säger att han vänder sig emot att statsfinansiera tidningen. Man kan dra en parallell. Svenska Dagbladet har ju många gånger kvirriga och underliga artiklar på ledar- och nyhetsplats, men den tidningen erhåller statsmedel för sin verksamhet av det skälet att vi i en demokrati anser det vara av värde med en rik och differentierad press, med en stimulerande debatt. Vi anser också att det inom försvaret är av värde med att ha en debatt. I tidningen redogörs inte bara för vilka sakliga förhållanden som gäller i fråga om de ekonomiska och sociala villkoren för de värnpliktiga osv., utan de värnpliktiga får i tidningen en möjlighet att komma till tals. Det tycker jag är viktigt.

Sedan är jag glad över att herr Wachtmeister inte är någon springpojke åt organisationerna. Att han skulle vara springpojke åt de fackliga organisationerna hade jag aldrig väntat mig. Men när han säger att han har fått enbart positiva reaktioner på sin motion, finns det anledning att tala om att det också förekommit andra reaktioner från personalorganisationerna. Men om det ligger så mycket tyngd i vad herr Wachtmeister säger, varför har då hans egna partivänner i utskottet inte ställt sig bakom motionen?

Herr WACHTMEISTER i Johannishus (m) kort genmäle:

Fru talman! Jag vill avsluta det här meningsutbytet med att till herr Gustavsson i Nässjö under åberopande av en religionshistorisk debatt en gång i tiden säga: I haven en annan ande än vi.

Fru tredje vice talmannen anmälde att herr Gustavsson i Nässjö anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr GRANSTEDT (c):

Fru talman! Jag har begärt ordet med anledning av en av de motioner som behandlas i det nu aktuella betänkandet från försvarsutskottet. Det gäller motionen 1175, som tar upp frågan om finansiering av utvecklingsarbetet kring ett efterföljande flygplan till Viggen.

Bakgrunden till att motionen har väckts är att det i statsverkspropositionen föreslås ett anslag på 30 milj. kr. till utvecklingsarbetet för

Fredagen den
25 april 1975

Försvarspolitiken,
m. m.

en eventuell efterföljare till Viggen. Det anslaget är dubbelt så stort som vad som hittills har satsats på detta utvecklingsarbete.

Statsrådet talar i statsverkspropositionen, liksom utskottet i betänkandet, mycket om vikten av handlingsfrihet i fråga om hur flygvapnet i framtiden skall utvecklas och vilka flygplanstyper vi skall ha. Jag vill starkt understryka det som sägs om vikten av en sådan handlingsfrihet. Vi har en försvarsutredning, och det måste vara en av denna utrednings viktigaste uppgifter att bedöma huruvida vi i framtiden skall försöka hänga med i en internationell, vapenteknisk kapploppning på flygets område eller om vi skall välja andra vägar. Det är naturligtvis mycket betydelsefullt att vi inte under tiden binder upp oss genom stora ekonomiska satsningar på ett utvecklingsarbete så att vi så småningom finner att vi i praktiken inte har någon valfrihet, att de satsningar som hittills gjorts är så stora att vi måste fortsätta på den inslagna vägen. Trots vad som sägs i statsverkspropositionen och utskottsbetänkandet finns det ingen garanti för att vi får den valfrihet det talas om.

Anslagsäskandet innebär, som jag nämnde, en kraftig uppräknig. Det finns ingenting i statsverkspropositionen eller i utskottsbetänkandet som talar om anslagsutvecklingen i framtiden. Det nämns att vi vid nästa budgetbehandling får anledning att ta ställning till hur mycket som skall anslås då till utvecklingsarbetet. Riksdagen har med andra ord ingen som helst överblick över vad detta utvecklingsarbete kan tänkas kosta.

I motionen 1175 föreslås att riksdagen skall få tillfälle att ta ställning till en totalram för utvecklingsarbetet kring ett eventuellt nytt flygplan under de närmaste tre budgetåren och att den totalramen skulle ligga i storleksordningen 80 milj. kr. I väntan på att riksdagen får ta ställning till en sådan totalram borde vi anslå 15 milj. kr. för det fortsatta utvecklingsarbetet.

Genom konstruktionen med en totalram skulle alltså riksdagen få möjlighet till den överblick som är nödvändig och kunna besluta hur mycket som bör satsas på utvecklingsarbetet innan vi på mer principiella grunder har tagit ställning till vårt flygvapens utveckling i framtiden.

I utskottsbetänkandet behandlas den här frågan mycket knapphändigt. Det finns egentligen ingen argumentation alls i betänkandet om varför utskottet motsätter sig att riksdagen skall få tillfälle att ta ställning till en totalram för utvecklingskostnaderna de närmaste tre åren. Förslaget bara avfärdas.

Det kan i det här sammanhanget finnas anledning att dra sig till minnes vad som uttalades av den socialdemokratiska partikongressen år 1972. Vid den kongressen förelåg en motion som behandlade Flygplan 80. Jag citerar ur protokollet:

”Maj Britt Theorin har ställt ett yrkande, att partikongressen uttalar att någon ytterligare avancerad flygplanstyp, Flygplan 80, inte bör komma till stånd, att framtida beslut av väsentlig betydelse för försvarets organisation och utformning ska fattas av partikongressen efter diskussion i partiorganisationerna — —.”

Maj Britt Theorins yrkande bifölls av den socialdemokratiska partikongressen. Hur regeringen, försvarsministern och de socialdemokratiska företrädarna i försvarsutskottet ser på sin partikongress och i vilken mån de anser att beslut av kongressen skall påverka socialdemokratiskt agerande inom regeringen och riksdagen får naturligtvis anses vara ett socialdemokratiskt, internt bekymmer. Men i det läget att socialdemokraterna inte ens har velat medverka till att riksdagen skall få kontroll över utvecklingen borde det ändå finnas anledning för dem att ta upp en diskussion om sin interna demokrati.

Fru talman! Motionen är principiellt riktig. Den behandlar riksdagens möjligheter att kontrollera utvecklingen på försvarsområdet och det vapentekniska området. Många i kammaren har nog i tidigare sammanhang upplevt att utvecklingen har en tendens att springa ifrån riksdagen och försätta den i tvångssituationer. Det är just en ny sådan tvångssituation vi har velat förebygga med den här motionen. Det gäller alltså om vi redan nu skall ange ramarna för utvecklingsarbetet eller om vi skall ta risken till en successiv minskning av vår handlingsfrihet på det här området.

Jag vill avsluta med, fru talman, att yrka bifall till motionen 1175.

Herr ANDERSSON i Ljung (m):

Fru talman! I samband med behandlingen av försvarsutskottets betänkande nr 13 har, som framgått av debatten, också behandlats motionen 1184. Den tar sikte på en noggrann undersökning och kartläggning av fornlämningar på Remmene skjutfält.

Jag delar uppfattning med dem som anser att lokaliseringen av Remmene skjutfält helt nära Herrljunga tätort är olycklig. Den utvidgning av skjutfältet som beslutades av riksdagen 1971 förstärker självklart de ogynnsamma effekter för tätortens utveckling som nu alltmer börjar komma i dagen.

Som boende i en av de kommuner som berörs av utvidgningen har den omständighet att jag inte varit medmotionär vid behandlingen av frågan vare sig 1973 eller nu ibland uppfattats så att jag skulle vara anhängare av det utvidgade skjutfältet. Så är självklart inte fallet. Det finns därför anledning att inför kammaren kort redogöra för de ställningstaganden som jag i egenskap av ledamot av kommunstyrelsen och kommunfullmäktige i Gäsene kommun intog i januari 1970. Jag vill påpeka att det är ett ställningstagande som togs innan beslutet i riksdagen fattades. Det är ganska väsentligt att hålla det i minnet eftersom så mycket sagts med inriktning just på Skaraborgs Edsmären därefter.

Den uppfattning som nu delas av praktiskt taget alla, nämligen att anläggningen av ett nytt skjutfält på Kronoparken Skaraborgs Edsmären hade varit ett vida bättre alternativ, intog jag således redan då. Härvidlag stödde jag mig på det i remisshandlingarna redovisade yttrandet av chefen för armén, vilket i ett avsnitt beskriver Skaraborgs Edsmären på följande sätt:

Fredagen den
25 april 1975

Försvarspolitiken,
m. m.

”Kronoparken Skaraborgs Edsmären kan till sin huvuddel användas som skjutfält. Terrängens utformning och markens beskaffenhet är i huvudsak lämplig. Framtida utvecklingsmöjligheter ter sig gynnsamma. Det stora avståndet från Borås och Tångahed liksom intrånget i värdefullt skogsbruk är negativa faktorer, som bör beaktas. Speciella förhållanden inom Kronoparken (redovisade i hemlig bilaga till MB utredningen) ter sig främst från ekonomisk synpunkt mindre tilltalande. En väsentlig fördel ur social synpunkt är att skjutfältsförslaget endast berör omkring 10 personer varav 7 är över 50 år. Antalet markägare är ca 20.”

Jag anförde de här synpunkterna i en reservation i kommunstyrelsen, som jag sagt, 1970, och förde den reservationen vidare vid kommunfullmäktiges handläggning av remissen. Jag anförde då, och utvecklade med utgångspunkt i nyssnämnda citat bl. a. följande, jag citerar ur min reservation fogad till kommunfullmäktiges handlingar:

”Det är ytterst tillfredsställande kunna konstatera, att detta alternativ i så ringa grad präglas av sociala aspekter i jämförelse med Remmenealternativet. Områdets lämplighet sätts ju på intet sätt i fråga, inte heller vidareutvecklingsmöjligheter. Endast ekonomiska hänsyn synes ha spelat någon roll vid förslagsställningen. Av Kronoparkens 1 762 har är så stor del som 23–24 % (417 har) impediment. Detta förtar på intet sätt intrycket av att Skaraborgs Edsmären är ett bra skogsbruksområde. Dock torde varje förvaltning av ekonomisk karaktär, där endast ca 76 % av produktionsfaktorn kan utnyttjas, bedömas som måttligt god.

Beträffande ovan citerade förhållande, som redovisats på hemlig bilaga, synes detta tyda på ett redan befintligt engagemang på Skaraborgs Edsmären. Med denna knappa beskrivning av förhållandena, kan vi endast konstatera, att en redan tidigare etablering i Kronoparken näppeligen talar mot ett fortsatt intrång där. Under alla förhållanden kan det inte utgöra ett argument för Remmene.”

Jag sammanfattade mig på följande sätt:

”Med hänvisning till vårt tidigare yttrande samt vad här ovan anförts kan endast den förändringen anföras, att vi på bättre grundade skäl nu kan avvisa Remmenealternativet. Förslaget som det framlagts är ett vanskligt vågmästeri, då man ställer mot varandra sociala skäl i Remmenealternativet mot nästan rent ekonomiska i Skaraborgs Edsmären och vidare fastnar för en prioritering av den ekonomiska faktorn. En slutledning som denna är för oss som kommun helt omöjlig.

Ur sammanfattningen i Chefens för Armén förslag framgår, att skulle av olika skäl inte Remmenealternativet kunna genomföras, är det Chefens för Armén uppfattning att Skaraborgs Edsmären skall utgöra stommen i ett helt nytt skjutfält.”

Fru talman! Detta förslag lade jag fram som mera ensidigt riktat mot Skaraborgs Edsmären just för att jag ansåg att kommunstyrelsens förslag till yttrande, vilket sedermera blev fullmäktiges beslut, egentligen inte var så klart och distinkt som jag önskade.

Jag har ingen anledning, fru talman, att vidare gå in på hur vi har behandlat de här frågorna här i kammaren. Jag kan bara instämma i

den fråga som herr Raneskog ställde: Varför använder inte staten sin egen mark?

Som en följd av det citat jag nyss läste upp vill jag fråga: Varför fanns det ingen i kommunen som stödde min reservation vid det tillfället? Man blir besviken när man står ensam i sin kommun i en sådan här fråga. Jag var ensam, inte någon enda – det har jag hittills undanhållit kammaren – av de övriga 40 ledamöterna i kommunfullmäktige stödde min reservation som innehöll just de uppfattningar som jag vågar påstå alla undantagslöst nu delar. Det var därför, fru talman, som jag med någon besvikelse och resignation gick upp i talarstolen för att, när man framställt det som om jag stött en utvidgning av Remmene, få klargöra att jag var den som först drev förslaget om Skaraborgs Edsmären *innan* beslutet fattades här i riksdagen, just vid den tidpunkt då det var rimligt och möjligt att påverka beslutet.

Det kanske inte finns någon anledning att gräva mer i detta. Jag har redovisat det ställningstagande som jag gjorde i rätt tid. Sedan har jag avhållit mig från att agera vidare i frågan helt enkelt av det skälet att jag mycket väl kunnat iaktta hur den lokala opinionen varje gång som det har väckts motioner i denna fråga ställt stora förväntningar på hur de motionerna skulle komma att behandlas i riksdagen, förväntningar som jag i egenskap av riksdagsman har ansett mig ha möjlighet att bedöma såsomorealistiska – beslutet har inte kunnat ändras. Därför har jag avstått från att medverka och jag vet att de flesta, kanske nästan alla, i kommunen förstår att en ändring inte varit möjlig. De har ändå lockats in i denna karusell som blivit så omfattande.

Fru talman! Jag har inget yrkande.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Fru talman! Vad som irriterat mig under senare delen av debatten är de antydningar man gjort från skilda håll om att vi i försvarsutskottet inte ordentligt skulle pröva de förslag som kommer fram i motioner i fråga om just skjut- och övningsfält. När det gäller sådana här frågor, som vi vet är utomordentligt känsliga och berör många människors livssituation och egendom, är vi naturligtvis ytterst noggranna i vår handläggning. Vi tar del av uppgifter inte bara från de direkt berörda ämbetsverken utan också – som i det här fallet – från riksantikvarieämbetet som har att granska dessa frågor.

Om det någon gång har hänt att de ansvariga som handlägger dessa frågor inte har haft kontakt med markägare och andra berörda på ett riktigt och trivsamt sätt beklagar jag det. Jag är helt övertygad om att det i så fall är undantag.

Jag har många handlingar här som jag skulle kunna läsa ur för att ge stöd för utskottets skrivning vid punkten 51, men jag vill säga till mina kamrater i kammaren att de handlingarna finns att ta del av på försvarsutskottets kansli.

Med detta, fru talman, vill jag än en gång yrka bifall till utskottets enhälliga förslag vad gäller punkten 51.

Nr 67

Fredagen den
25 april 1975

Försvarspolitiken,
m. m.

Fredagen den
25 april 1975

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Fru talman! Från flera ledamöter har här avgetts deklARATIONER beträffande skjutfältsfrågan. Jag vill därför bara redovisa några synpunkter från oss inom folkpartiet som är engagerade i den här frågan.

I anledning av propositionen 110 år 1971 föreslog representanter för alla riksdagspartier att riksdagen skulle avslå förslaget om förvärv av mark för utökning av Remmenefältet. I en flerpartimotion med herr Antby från folkpartiet som första namn pekades på den lösning som från civil och militär synpunkt skulle vara lämpligast, dvs. att förlägga fältet till det av utredningen föreslagna och godtagbara alternativområdet. Vi menade också att uttalanden från kommuner, naturvårdare och de människor som berördes av utbyggnaden i Remmene hade så vägande skäl bakom sig att den presenterade alternativlösningen borde ha kommit i fråga.

Det beslut som riksdagen sedan fattade i maj 1971 kommer – det hävdade vi då och hävdar fortfarande – att innebära stora sociala konsekvenser och olägenheter för dem som bor i områdets omedelbara närhet. Ju större ett sådant område blir, desto fler människor kommer också att bo intill skjutfältet. Såsom vi framförde i motionen och i debatten 1971 kan fältet inte heller efter den här ökningen anses fullt acceptabelt ur militär synpunkt. Därtill kommer de regionalpolitiska problemen.

Jag efterlyste i debatten den 14 mars 1973 besked om statsmakternas inställning i fråga om kompensation för de berörda kommunerna, som genom skjutfältets utvidgning missar sina expansionsmöjligheter och möjligheterna till en naturlig och god utveckling. Där menar jag att statsmakterna måste besinna sitt ansvar ur regionalpolitisk synpunkt.

Fru talman! Jag har inget yrkande, men jag vill peka på att det här, som vi flera gånger har sagt, inte bara är ett jordbrukspolitiskt eller militärt problem: det är i mycket högre grad ett miljömässigt och socialpolitiskt problem.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Petersson i Gäddvik och herr andre vice talmannen Virgin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Petersson i Gäddvik begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 punkten 1 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Petersson i Gäddvik och herr andre vice talmannen Virgin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Petersson i Gäddvik begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 228
Nej - 41
Avstår - 13

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1177 av herr Hermansson m.fl. och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 punkten 1 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1177.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266
Nej - 15
Avstår - 2

Herr Fridolfsson (m) anmälde att han avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

M o m . 3 o c h 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

M o m . 1, 2, 8 o c h 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Petersson i Gäddvik och herr andre vice talmannen Virgin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Petersson i Gäddvik begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 punkten 2 mom. 1, 2, 8 och 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Petersson i Gäddvik och herr andre vice talmannen Virgin.

Fredagen den
25 april 1975

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Petersson i Gäddvik begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 228
Nej - 41
Avstår - 14

M o m . 3 o c h 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Karl Bengtsson i Varberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Karl Bengtsson i Varberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 punkten 2 mom. 3 och 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Karl Bengtsson i Varberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

M o m . 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1175 av herr Granstedt m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m . 6 o c h 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1178 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 punkten 2 mom. 6 och 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1178.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 263
Nej - 14
Avstår - 5

M o m . 10 och 11
Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

Lades till handlingarna.

Punkten 5

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Petersson i Gäddvik och herr andre vice talmannen Virgin, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Petersson i Gäddvik begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 punkten 5 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Petersson i Gäddvik och herr andre vice talmannen Virgin.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Petersson i Gäddvik begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 228
Nej - 41
Avstår - 14

M o m . 2-6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 6-23

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 24

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1187 av herr Wachtmeister i Johannishus, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Gustavsson i Nässjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 67

Fredagen den
25 april 1975

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Fredagen den
25 april 1975

*Försvarspolitiken,
m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 punkten 24 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 1187.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Gustavsson i Nässjö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 239
Nej - 16
Avstår - 26

Punkterna 25-38

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 39

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1186 av fru af Ugglas i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 40

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1176 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 punkten 40 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 1176.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 268
Nej - 14
Avstår - 2

Punkterna 41-50

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 51

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölles.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1180 av herr Lindahl i Hamburgsund och fru Ryding, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1184 av herr Raneskog m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m . 4

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 52-56

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Nr 67

Fredagen den
25 april 1975

Fritidsledarutbildning vid folkhögskolor

§ 4 Fritidsledarutbildning vid folkhögskolor

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 12 med anledning av propositionen 1975:14 om statligt stöd till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet m. m. såvitt gäller fritidsledarutbildning vid folkhögskolor jämte motioner.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Fru talman! I utbildningsutskottets betänkande nr 12 behandlas den del av propositionen nr 14 som rör fritidsledarutbildningen vid folkhögskolor.

Folkhögskolorna svarar för den största delen av utbildningen för ungdoms- och fritidsledare. Utbildningen har vuxit fram för att tillgodose behoven främst inom ungdoms- och idrottsorganisationerna och inom kommunerna. Med den förankring inom folkrörelserna som många folkhögskolor har är det naturligt att just dessa skolor funnit en sådan utbildning angelägen.

Ungdoms- och fritidsledarutbildningen har behandlats av flera utredningar. Skolöverstyrelsens arbetsgrupp för ungdomsledarutbildning (SULU) föreslog år 1971 bl. a. yrkesinriktad fritidsledarutbildning vid folkhögskolor. Detta förslag aktualiserade frågan om folkhögskolans roll i yrkesutbildningen. Förslaget överlämnades till folkhögskoleutredningen. I sitt delbetänkande Folkhögskolans fritidsledarutbildning (DsU 1974:11) har utredningen lagt fram förslag om en yrkesinriktad fritidsledarutbildning vid folkhögskolor.

Fredagen den
25 april 1975

Fritidsledarutbildning vid folkhögskolor

Den av folkhögskoleutredningen föreslagna utbildningen med dels ett för alla skolor gemensamt innehåll som tillgodoser behovet av grundläggande utbildning för olika avsnitt av fritidssektorn, dels profilutbildning som har sin utgångspunkt i sådant som huvudmännens ideologi, skolans lokalisering, elevernas önskemål och arbetsmarknadens behov har fått ett starkt stöd hos remissinstanserna, vilka bl. a. representerar fritidsledarnas blivande arbetsgivare.

Yrkespraktik skall vara en central del i fritidsledarutbildningen. I propositionen föreslås en tilläggsresurs för fritidsledarutbildningen i form av ett statsbidrag på 500 kr. per elev och årskurs. Medlen avses kunna utnyttjas på olika sätt vid skilda skolor, bl. a. beroende på avståndet mellan skola och praktikplats.

Utredningens förslag, som presenterades förra året, var väl genomarbetat och genomtänkt. Utredningen gav svaret på ett av de svåraste problemen i fritidsledarutbildningen, nämligen lärarnas tjänsteförhållanden under de veckor eleverna gör sin heltidspraktik. Förslaget innebär att man i sin tjänst skulle få räkna in ett visst antal timmar som skulle tilldelas skolorna med utgångspunkt i 16 undervisningstimmar per elev och läsår. Lärarnas tjänster skulle alltså bestå av två delar: dels de vanliga lektionerna, teoridelen, som framräknats på vanligt folkhögskolevis enligt den s. k. 2.2-regeln, dels de timmar som i form av tilldelning av 16 undervisningstimmar per elev skulle tillkomma under praktikveckorna.

Detta förslag hade det positiva med sig att lärarna kunde få räkna sina praktikbesök, vilka de alltså skulle göra ute hos eleverna under praktiken, som en del av sin tjänstgöring.

Regeringen har inte velat acceptera folkhögskoleutredningens förslag utan föreslår riksdagen att skolorna skall få en allmän, icke bunden resurs på 500 kr. per elev och läsår.

Utbildningsutskottet har liksom vi motionärer ansett att regeringsförslaget varit alltför otillräckligt och föreslår en uppräknig med 200 000 kr.

Även om jag som motionär anser att det är i minsta laget, så tror jag att denna förstärkning är av utomordentlig betydelse. Jag vill ändå förmena att folkhögskoleutredningens förslag, som innebär ett tillskott av lärartimmar, hade varit att föredra. Då hade man haft en regel som följt automatiken i de kostnadsfördyringar som sker år från år. Jag hoppas att regeringen vid kommande bedömning av detta anslag ånyo överväger det förslag som folkhögskoleutredningen lagt fram och som enligt min mening är bättre.

Fru talman! Det finns ändå anledning att notera att utbildningsutskottet genom att förbättra propositionsförslaget markerat en vilja att skapa en så bra fritidsledarutbildning som möjligt, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ALEMYR (s):

Fru talman! Herr Jonsson i Alingsås har tydligen räknat med att ingen av kammararens ledamöter har läst förevarande utskottsbetänkande, och därför har han valt metoden att själv läsa upp huvuddelen av betänkandet – med ett förtvivlat hopp om att någon skulle lyssna på honom. Jag har ingen anledning att upprepa vad som står i betänkandet utan hänvisar bara till detsamma och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 5 Stöd till ungdomsorganisationerna

Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 9 med anledning av propositionen 1975:14 om statligt stöd till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet, m. m. jämte motioner såvitt propositionen och motionerna hänvisats till kulturutskottet.

Sedan regeringen i propositionen 1975:1 bilaga 10 under punkten B 38 (s. 83) beräknat medel för vissa åtgärder inom ungdomsområdet hade regeringen i propositionen 1975:14 (utbildningsdepartementet) bl. a. föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för statligt stöd till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet som förordats i propositionen,
2. till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet m. m. för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 22 344 000 kr.,
3. till Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 33 500 000 kr.,
4. till Statens ungdomsråd för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 355 000 kr.

I propositionen 1975:14 hade lagts fram förslag om en ny utformning av det statliga stödet till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. Det nya bidraget föreslogs ersätta de nuvarande bidragen till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet och till ungdomsledarutbildning.

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden väckta motionen

1975:514 av herrar Ångström (fp) och Olsson i Kil (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att det lokala aktivitetsstödet skulle utgå även till verksamhet för åldersgruppen 7–12 år,

Fredagen den
25 april 1975

*Stöd till ungdoms-
organisationerna*

2. att bidraget till verksamheten för åldersgruppen 12–25 år härigenom inte fick försämrats.
3. att anslaget uppfördes som ett förslagsanslag.

dels de i anledning av propositionen 1975:14 väckta motionerna 1975:1885 av herrar Fridolfsson (m) och Nilsson i Agnäs (m), vari hemställdes att riksdagen vid behandling av regeringens proposition 1975:14 beslutade att det statliga stödet till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet utformades så, att organisationer, som i övrigt uppfyllde kriterierna för statsbidrag, på grund av sin principiella uppbyggnad och verksamhetsform icke ställdes utanför,

1975:1900 av herr Sellgren m. fl. (fp), vari hemställdes

1. att riksdagen beslutade att organisationen Pingstförsamlingarnas ungdomsarbete skulle vara berättigad till bidrag enligt de riktlinjer för statligt stöd till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet som riksdagen godkände med anledning av propositionen 1975:14,
2. att riksdagen beträffande medlemsavgifter gav regeringen till känna vad som anförts i motionen,

1975:1911 av herr Börjesson i Falköping (c), vari hemställdes att riksdagen beslutade att handikapporganisationer skulle erhålla 75 % av redovisade kostnader för ungdomsverksamhet i statsbidrag intill ett belopp av 150 000 kr.,

1975:1912 av herr Gustavsson i Nässjö m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen gav regeringen till känna vad som anförts om samordning av åtgärder på det barn-och ungdomspolitiska området,

1975:1913 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen med bifall i övrigt till propositionen 1975:14 beslutade

1. att statligt stöd till informationsverksamhet skulle utgå till de politiska ungdomsförbunden och att beloppet härför sattes till 2 milj. kr. fr. o. m. budgetåret 1975/76, att fördelas enligt statens ungdomsråds förslag,
2. att till Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet för budgetåret 1975/76 anvisa ett förslagsanslag av 35 milj. kr.,

1975:1914 av herrar Johansson i Skärstad (c) och Raneskog (c), vari hemställdes att riksdagen beslutade

1. att stöd till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet skulle utgå oberoende av organisationsform,
2. att även annan adekvat medlemsdokumentation än medlemsavgift skulle accepteras vid stöd till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet,

1975:1916 av herrar Jonsson i Alingsås (fp) och Jonsson i Mora (fp),

vari hemställt att riksdagen beslutade att bidrag skulle medges till ungdomsorganisation som uppfyllde de allmänna riktlinjerna i propositionen 1975:14 och i enlighet med vad som angetts i motionen att deltagare i s. k. öppen verksamhet skulle inräknas i medlemstalet om deltagandet var regelbundet,

1975:1917 av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 1-5) hemställt att riksdagen beslutade

1. att det rörliga bidraget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet skulle utgå med 20 kr./medlem över ett medlemstal av 3 000,

2. att till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet anvisa ett förslagsanslag av 25 875 000 kr.,

3. att till Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet anvisa ett reservationsanslag av 35 500 000 kr.,

4. att till nytt anslag Bidrag till politiskt informationsarbete bland ungdom anvisa 2 000 000 kr. att fördelas på sätt som angetts i motionen,

5. att hos regeringen begära skyndsamt utredning och förslag om den centrala tillsynsmyndigheten för stöd till ungdomsorganisationerna i enlighet med vad som anförts i motionen.

1975:1918 av herr Nordstrandh m. fl. (m), vari hemställt att riksdagen beslutade att bidrag till ungdomsorganisationernas såväl centrala som lokala verksamhet skulle utgå som förslagsanslag.

1975:1919 av fröken Rogestam m. fl. (c, s, fp),

1975:1920 av herrar Rämngård (c) och Andersson i Edsbro (c), vari hemställt att riksdagen beslutade

1. att det statliga lokala aktivitetsstödet skulle utgå med 10 kr. per aktivitet och uppföras som förslagsanslag,

2. att den bidragsgrundande åldern för statligt lokalt aktivitetsstöd skulle vara 7-25 år, samt

1975:1921 av fru Ström m. fl. (s), vari hemställt att riksdagen uttalade sig för en skyndsamt översyn av det statliga stödet till handikapporganisationernas ungdomsverksamhet med inriktningen att dessa organisationer skulle erhålla bidrag enligt samma regler som övriga ungdomsorganisationer och att fördelningskriterierna skulle anpassas till handikapporganisationernas särskilda förutsättningar.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med anledning av motionerna 1975:1885, 1975:1900, 1975:1911, 1975:1912, 1975:1914, 1975:1916, 1975:1917, yrkande 5, och 1975:1921 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anför om överläggningar angående bidrag i särskilda fall samt om fortsatt utredning av vissa frågor rörande samhällets stöd till ungdomsorganisa-

tionerna,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1919 om bidrag till Riksförbundet Kyrkans ungdom enligt generella bestämmelser om statsbidrag till central verksamhet.

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:1917, yrkande 1, om storleken av det rörliga bidraget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet.

4. att riksdagen med bifall till motionerna 1975:1917, yrkande 2, och 1975:1918, båda motionerna såvitt nu var i fråga, samt med avslag på propositionen 1975:14 i motsvarande del beslutade att medelsanvisningen till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet skulle ske i form av förslagsanslag,

5. att riksdagen godkände de i propositionen 1975:14 förordade riktlinjerna för statligt stöd till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet med de ändringar och tillägg som föranleddes av riksdagens beslut med anledning av utskottets yrkanden under momenten 1–4 ovan.

6. att riksdagen med anledning av propositionen 1975:14 och motionen 1975:1917, yrkande 2, såvitt nu var i fråga, till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet m. m. för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 22 644 000 kr.,

7. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:514, yrkande 1, 1975:1920, yrkande 2, om en sänkning till 7 år av den åldersgräns som gällde för att deltagare i ungdomsorganisationernas lokala sammankomster skulle få räknas in i bidragsunderlaget,

8. att riksdagen skulle avslå motionen 1975:514, yrkande 2,

9. att riksdagen med bifall till motionerna 1975:514, yrkande 3, 1975:1913, yrkande 2, 1975:1918 och 1975:1920, yrkande 1, de tre sistnämnda motionerna såvitt nu var i fråga, samt med avslag på propositionen 1975:14 i motsvarande del och motionen 1975:1917, yrkande 3, såvitt nu var i fråga, beslutade att medelsanvisningen till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet skulle ske i form av förslagsanslag.

10. att riksdagen skulle

a. med anledning av propositionen 1975:14 och motionen 1975:1913, yrkande 2, samt med avslag på motionen 1975:1917, yrkande 3, båda motionerna såvitt nu var i fråga, till Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 33 500 000 kr.,

b. med avslag på motionen 1975:1920, del av yrkande 1, besluta att bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet skulle utgå med det belopp per bidragsberättigande sammankomst som regeringen, med beaktande av utskottets uttalande i denna fråga, bestämde,

11. att riksdagen till Statens ungdomsråd för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 1 355 000 kr.,

12. att riksdagen skulle avslå motionerna 1975:1913, yrkande 1, och 1975:1917, yrkande 4, om anvisande av ett nytt anslag till politiskt informationsarbete bland ungdom.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande den lägre åldersgräns som gällde för att deltagare i ungdomsorganisationernas lokala sammankomster skulle få räknas in i bidragsunderlaget av fru Ryding (vpk) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975:514, yrkande 1, och 1975:1920, yrkande 2, beslutade att den bidragsgrundande åldern för statligt lokalt aktivitetsstöd skulle vara 7–25 år.

2. beträffande medelsanvisningen till lokal verksamhet inom ungdomsorganisationerna av herrar Mattsson i Lane-Herrestad (c) och Norrby (c), fröken Eliasson (c) och fru Göthberg (c) samt herrar Enlund (fp) och Raneskog (c) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. med anledning av propositionen 1975:14 samt motionerna 1975:1913, yrkande 2, och 1975:1917, yrkande 3, båda motionerna såvitt nu var i fråga, till Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 43 500 000 kr.,

b. med anledning av motionen 1975:1920, del av yrkande 1, som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört om upphävande av nuvarande bestämmelse om att bidragsbeloppet 10 kr. per sammankomst skulle reduceras om anslagsmedlen visade sig otillräckliga.

3. beträffande medelsanvisningen till lokal verksamhet inom ungdomsorganisationerna av fru Ryding (vpk) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. med anledning av propositionen 1975:14, med bifall till motionen 1975:1913, yrkande 2, och med avslag på motionen 1975:1917, yrkande 3, båda motionerna såvitt nu var i fråga, till Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 35 000 000 kr.,

b. avslå motionen 1975:1920, yrkande 1, i vad avsåg fastställande av bidragsbeloppet 10 kr.,

4. beträffande bidrag till politiskt informationsarbete bland ungdom av fru Ryding (vpk) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975:1917, yrkande 4, och med bifall till motionen 1975:1913, yrkande 1, till Bidrag till informationsarbete inom de politiska ungdomsförbunden för budgetåret 1975/76 under åttonde huvudtiteln anvisade ett anslag av 2 000 000 kr.,

5. beträffande bidrag till politiskt informationsarbete bland ungdom av fru Mogård (m) och herr Nisser (m) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse.

Fredagen den
25 april 1975

*Stöd till ungdoms-
organisationerna*

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet av herr Enlund (fp),
2. beträffande det rörliga bidraget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet av herrar Mattsson i Lane-Herrestad och Norrby, fröken Eliasson och fru Göthberg samt herr Raneskog (samtliga c),
3. beträffande medelsanvisningen till lokal verksamhet inom ungdomsorganisationerna av fru Mogård (m) och herr Nisser (m),
4. beträffande bidrag till politiskt informationsarbete bland ungdom av herrar Mattsson i Lane-Herrestad och Norrby, fröken Eliasson och fru Göthberg samt herr Raneskog (samtliga c).

Fröken ELIASSON (c):

Fru talman! Propositionen om det statliga ungdomsstödet är någonting som har vållat kulturutskottet en hel del tankemöda, innan vi har kommit fram till det betänkande som i dag ligger på riksdagens bord. I en rad motioner har det påtalats brister i propositionen, och vi har i utskottet kunnat nå enighet på flera punkter som innebär klara förbättringar i förhållande till propositionen. Även om det inte har funnits förutsättningar att tillgodose alla de motionskrav som ställts ger en genomläsning av utskottets betänkande ändå belägg för att utskottet har bemödat sig om att gå motionärerna till mötes. Det hör till utskottsarbetets realiteter att man sällan lyckas nå fram till resultat som alla är nöjda med. Betänkandet är resultatet av en kompromiss mellan olika meningsriktningar.

Den viktigaste förändring som föreslås i propositionen om ungdomsstödet är att stödet till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet skall utformas efter nya principer. Som villkor för att en organisation skall få stöd krävs att organisationen skall vara uppbyggd efter gängse demokratiska principer, bedriva verksamhet huvudsakligen bland barn och ungdom, omfatta minst 3 000 medlemmar i åldrarna 7–25 år och ha verksamma lokalavdelningar i minst hälften av landstingskommunerna. I utskottet har det rått fullständig enighet om att det är värdefullt att den statliga bidragsgivningen kan ske efter klara och entydiga riktlinjer och så rättvist som möjligt. Från centerns sida har vi bl. a. pekat på att det är betydelsefullt att nå fram till en klarare medlemsdefinition än som används i dag och bestämmelser som utformas så att de olika ungdomsorganisationerna får likartade förutsättningar för sitt arbete.

I en rad motioner har man givit uttryck för oro inför hur ett antal organisationer kommer att beröras av det nya systemet som det är utformat i propositionen och de ställningstaganden som där görs till organisationernas möjligheter att komma in i det generella bidragssystemet. Det har varit möjligt att uppnå enighet i utskottet om att i bidragssystemet större hänsyn måste tas till dessa organisationer. Utskottet anser att det är motiverat att en organisation som inte till alla delar fyller bidragsvillkoren för det generella stödet efter en bedömning i varje särskilt fall, exempelvis i fråga om medlemsbegreppet och organisationsformen,

skall kunna få statligt stöd. Denna bedömning får förutsättas ske vid överläggningar med vederbörande organisation. Utskottet har också givit uttryck för uppfattningen att Riksförbundet Kyrkans ungdom inte skall särbehandlas på det sätt som har föreslagits i propositionen.

Vidare anser utskottet att ingen av de nuvarande s. k. tröskelorganisationerna skall bli utan bidrag under de närmaste åren. De som inte är berättigade till bidrag enligt de generella reglerna skall under en övergångstid på tre år få ett stegvis minskat bidrag. Detta är betydelsefullt för att organisationerna under rimliga förhållanden skall kunna planera sitt arbete, och det innebär att organisationer också fortsättningsvis kan få de kommunala bidrag som på många håll är utformade efter den nu gällande ordningen för statsbidragsgivningen.

Det är helt klart att det i dag brister i samordningen av samhällets stöd till barn- och ungdomsverksamheten. Ett enigt utskott erinrar regeringen om att riksdagen 1972 begärde en skyndsam översyn av frågan om en effektivare samordning av handläggningen av ungdomsfrågorna. Ett enigt utskott erinrar också regeringen om att riksdagen 1973 begärde en skyndsam översyn av samhällets totala stöd till ungdomsverksamheten. Riksdagens mening var att detta borde ske skyndsamt och att företrädare för såväl bidragsgivarna på det statliga och kommunala planet som organisationerna skulle delta i arbetet. Att utskottet nu i ett tillkännagivande till regeringen påtalar detta får ses som en mycket bestämd meningsyttring om att arbetet bör bedrivas på det sätt riksdagen begärt och inom en snar framtid leda fram till resultat.

Vi har från centerns sida lagt stor vikt vid att det nya stödet till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet skall utformas så, att bidragssystemet blir enkelt och rättvist. Bidragssystemet skall ge organisationerna tillfredsställande arbetsmöjligheter och inte verka styrande på organisationernas medlemsstruktur. Vi kan konstatera att vi i utskottet inte lyckats helt med detta. Det har däremot funnits förutsättningar att få till stånd en övergång till förslagsanslag i fråga om det lokala aktivitetsstödet, vilket riksdagen uttalat sig för redan 1971 då stödet tillkom. Vi har från centerns sida återkommit till detta i motioner och reservationer under de år som gått sedan dess. Även det centrala stödet kommer nu, i och med det förslag utskottet framlägger, att utgå som förslagsanslag.

För det centrala stödet innebär detta att det rörliga bidraget kommer att utgå med ett fast belopp per medlem, vilket är av väsentlig betydelse för organisationerna. En sådan ordning har vi länge eftersträvat från centerns sida. Vi beklagar att föredragande statsråd och utskottet inte också följer statens ungdomsråds förslag om att beloppet skall vara 20 kr. per medlem för alla medlemmar över 3 000, utan i stället föreslår vissa avtrappningsregler. Som framgår av motionen 1917 och ett särskilt yttrande till utskottets betänkande anser vi från centern att kraven på centrala insatser, på t. ex. utbildning och information, växer med medlemsantalet i organisationerna. Avtrappningsreglerna bör, menar vi, snarast tas bort.

Vi beklagar att det inte varit möjligt att uppnå majoritet för en övergång till förslagsanslag vad gäller det lokala aktivitetsstödet med fullt beaktande av den bidragsnorm som riksdagen angav 1971. Från centerns och folkpartiets sida har vi tvingats begära detta i en reservation. Även vänsterpartiet kommunisterna går fram med en reservation. Utskottsmajoriteten, dvs. socialdemokraterna i sällskap med moderaterna, vill nämligen inte dra konsekvenserna av det beslut riksdagen fattade 1971 om en bidragsnorm på 10 kr. per sammankomst.

Utskottet är enigt om att det förhållandet att anslaget f. n. är ett reservationsanslag är av avgörande betydelse för hur bidragssystemet fungerar. Räcker anslaget inte till, reduceras nämligen bidragsbeloppet per sammankomst. Utskottet är enigt om att bidragsbeloppet inte behöver reduceras, om man går över från reservationsanslag till förslagsanslag, eftersom anslaget då kan överskridas. Utskottet är enigt i bedömningen att anslaget måste höjas väsentligt om bidraget skall utgå med 10 kr. per sammankomst.

Vad föreslar då utskottsmajoriteten?

För det första att man skall gå över till förslagsanslag.

För det andra att bidraget skall utgå med ett bestämt belopp per sammankomst.

För det tredje att anslaget inte skall höjas.

Utskottsmajoriteten ger med detta sken av att de förväntningar man har anledning att ställa på det bidragssystem riksdagen införde 1971 kommer att infrias i och med att man går över till förslagsanslag. Sanningen är en annan.

Eftersom utskottsmajoriteten inte anser det möjligt att höja anslaget utöver det belopp som föreslagits i propositionen, dvs. 33,5 milj. kr., blir innebörden att man i stället får tumma på bidragsnormen.

Om bidragets storlek säger utskottsmajoriteten följande: "Utskottet ser det som önskvärt att ungdomsorganisationerna för nästa budgetår erhåller ett bidrag per sammankomst som är minst lika stort som det bidrag som kommer att utgå under innevarande budgetår." Det skall vidare enligt majoritetsskrivningen vara en utgångspunkt att bidraget inte sätts lägre än det bidrag som kommer att utgå innevarande budgetår.

Med det beslut som riksdagen fattade 1971 om det lokala aktivitetsstödet har organisationerna förväntat att bidragsnormen skall uppfyllas. Bidraget har emellertid hittills legat väsentligt under 10 kr. per sammankomst. Vad utskottsmajoriteten nu vill ge regeringen, organisationerna och kommunerna, som i sin tur betalar ut kommunala bidrag till organisationerna, besked om är att det är önskvärt att det statliga bidraget nästa år inte blir lägre än i år. Utskottsmajoriteten har därmed undanröjt varje misstanke om att majoriteten vill göra några ansträngningar för att föra bidraget upp till den nivå som statsbidragsbestämmelserna anger. Ambitionerna inskränker sig till att organisationerna inte skall få det sämre. Jag kan försäkra utskottsmajoriteten att det inte är med några applåder som organisationerna och kommunerna hälsar det beskedet.

Majoriteten har inte kunnat bestämma sig för hur stort bidraget till organisationerna skall bli. Det är regeringen som skall få i uppdrag att fastställa detta efter det att slutredovisningarna kommit in och man fram emot hösten fått klarhet i hur stort bidrag som kommer att utgå för innevarande budgetår. Det innebär inte någon väsentlig förbättring för organisationernas planeringsarbete. Organisationerna är nu i full färd med att planera för höstens verksamhet, men de kommer först om flera månader att få besked om vilket bidrag de kan räkna med.

Varför väljer då utskottsmajoriteten en så krånglig lösning? Varför vill socialdemokraterna och moderaterna inte nu precisera ett bidragsbelopp? Varför skall det bara vara en utgångspunkt att bidraget inte skall sänkas i förhållande till i år? En anledning kan vara att utskottsmajoriteten misstänker att anslaget är för snävt tilltaget för att ge utrymme för en oförändrad bidragsnivå i förhållande till i år. Detta framskymtar mellan raderna. Det skulle i så fall förklara de vaga ordalagen och de mycket lågt ställda ambitionerna.

Jag räknar med att herr Andersson i Lycksele senare här i debatten kommer att utveckla sina synpunkter på om utskottsmajoritetens ståndpunkt på något sätt kan sägas ingå i en framåtsyftande ungdomspolitik. Är det här de nya tongångarna i den ungdomspolitik som moderaterna och socialdemokraterna gemensamt lanserar?

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2 från centern och folkpartiet, där vi begär en övergång till förslagsanslag och att bidragsnormen 10 kr. per sammankomst skall garanteras genom att de nuvarande bestämmelserna om att beloppet skall sättas ner skall upphävas. Som en följd av detta begär vi att anslaget skall höjas till 43,5 milj. kr. i enlighet med den beräkning som skolöverstyrelsen gjort.

Det är 10 miljoner mer än utskottsmajoriteten bygger sitt förslag på, och det är 8,5 milj. kr. mer än som föreslås i reservationerna från vänsterpartiet kommunisterna. De krav som ställs av vänsterpartiet kommunisterna om att bidraget skall utgå med 10 kr. och att antalet bidragsberättigade sammankomster kraftigt skall utvidgas genom en sänkning av åldersgränsen från 12 till 7 år är helt orealistiska inom ramen för den anslagshöjning man föreslår med enbart 1,5 milj. kr.

Den kraftiga uppräkningsbegäran vi begär från centerns och folkpartiets sida är den naturliga konsekvensen av 1971 års beslut och av att en övergång nu sker till förslagsanslag.

Låt mig något beröra en annan livligt omdiskuterad punkt som har med det lokala aktivitetsstödet att göra.

I ett par motioner krävs att åldersgränsen för det lokala aktivitetsstödet skall sänkas från 12 till 7 år. Vi anser inom centern att det är viktigt att samhället stöder ungdoms- och barnorganisationernas verksamhet i den här åldersgruppen. Just denna åldersgrupp är eftersatt, och vi har hittills ägnat alltför liten omsorg åt dessa barns behov av aktivitet och trygg och meningsfull frihet. Vi måste nu uppmärksamma detta bättre, ge ett effektivare stöd till fritidsverksamheten och ägna större omsorg

Fredagen den
25 april 1975

*Stöd till ungdoms-
organisationerna*

åt barnen i dessa åldrar över huvud taget, t. ex. när vi utformar bostadsmiljöerna.

Under senare år har ungdomsorganisationerna på ett förtjänstfullt sätt byggt ut sin verksamhet i denna åldersgrupp, till en del med hjälp av kommunalt stöd och till en del med hjälp av de statliga bidrag som utgått till försöksverksamhet. Att, såsom propositionen föreslår, stödet till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet i sin helhet nu kommer att baseras på den lägre åldersgränsen är ett steg i rätt riktning och något som från centerns sida tidigare krävts i motioner till riksdagen. Det är rimligt att man strävar efter att samma åldersgräns sätts också för det lokala aktivitetsstödet. Från centerns sida menar vi att det är lämpligt att frågan om ett utvidgat stöd till verksamheten bland barn tas upp till behandling i samband med de förslag som snart är att vänta med anledning av betänkandena från barnstugeutredningen och utredningen om skolans inre arbete.

I motionen 1975:1917 har vi från centerhåll begärt att ett särskilt stöd skall ges till politiskt informationsarbete bland ungdom, vilket också föreslagits från statens ungdomsråd. Centern ser det som angeläget att de politiska ungdomsförbunden stimuleras i sitt informationsarbete, inte minst mot bakgrund av den sänkta rösträttsåldern och de nya informationsuppgifter som i olika sammanhang läggs på ungdomsförbunden. Flera undersökningar som gjorts i statens ungdomsråds regi visar att det finns en oroande likgiltighet och negativism till politik och politiskt arbete bland stora ungdomsgrupper. Med hänsyn till de anslagsökningar vi nu begär har vi i centern inte sett det som möjligt att nu följa upp kravet på 2 milj. kr. för detta ändamål i en reservation. Vi noterar ändå med viss tillfredsställelse att utskottets ledamöter med undantag av moderaterna anser att det finns skäl att införa ett särskilt informationsstöd. Det finns således all anledning att snarast möjligt återkomma i denna fråga.

Fru talman! Jag har tidigare yrkat bifall till reservationen 2. I övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande.

I detta anförande instämde herr Norrby (c).

Herr NISSER (m):

Fru talman! Önskvärdheten, nödvändigheten och nyttan av att med statliga medel hjälpa ungdomsorganisationerna i deras arbete torde väl numera för så gott som alla vara höjda över allt tvivel. De pengar som satsas på detta område torde, rätt använda, bli de bäst räntabla som tänkas kan – inte i klingande mynt men väl i stora skaror av barn och ungdomar som genom organisationernas verksamhet får en tillvaro fylld av mera mening och glädje. På få områden är det mera tacksamt att arbeta än just bland barn och ungdomar – tacksamt emedan entusiasm och glädje slår så högt i tak och villigheten att åstadkomma goda resultat är så utpräglad hos de flesta av medlemmarna.

Ungdomsorganisationernas arbete bör inte bara ses från sysselsättnings- och förströelsesympunkt. Den fostrande betydelsen såsom exempelvis ökande känsla för laganda, kamratskap, hänsynstagande till andra och över huvud taget fair play är ovärderlig. Att många ungdomar genom ungdomsorganisationernas verksamhet undgått att hamna i kriminalstatistiken eller bland alkoholisternas och narkotikamissbrukarnas tyvärr ändå alltför stora skara är omvittnat. Det är bl. a. för allt detta som bidragen till ungdomsorganisationernas verksamhet och frågor i samband därmed i alla avseenden är så betydelsefulla.

Man torde inte överdriva alltför mycket om man säger att propositionen 14 och kanske i ännu högre grad kulturutskottets betänkande nr 9 över dessa ungdomsorganisationsfrågor i flera avseenden är remarkabla – propositionen för att den föreslår en i vissa avseenden helt ny utformning av det statliga stödet till organisationernas centrala verksamhet, betänkandet för att det enhälligt föreslår en annan anslagskonstruktion och därmed snyggt och prydligt begraver det Odhnoffska systemet med dess ofta vidunderliga följdverkningar.

Propositionens förslag om att varje organisation med en godkänd central instans skall erhålla ett stöd eller bidrag på 150 000 kr. i botten så att säga och ett rörligt medlemsbidrag, beräknat i en fallande skala i proportion till medlemsantalets storlek räknat i stigande skala, synes i stort vara en riktig konstruktion. Man kan naturligtvis diskutera huruvida det rörliga bidraget bör vara ett konstant belopp per medlem eller inte. Det senare systemet skulle dock otvivelaktigt gynna de mycket stora organisationerna på de mindres bekostnad. Dessutom torde det vara fastslaget att grundkostnaderna i en organisation inte stiger i jämn proportion med medlemsantalet utan är relativt konstant. I en stor organisation är alltså de sista medlemmarna billigare, om man så får säga, än i de mindre. Detta är ett förhållande som kanske ännu mera borde beaktas när det gäller stödet till de etablerade politiska partierna, men det är en annan historia.

Kriterierna för medlemskap är däremot ett problem som väl tarvar en ytterligare begrundan och utredning. Propositionens definition på medlemskap i form av betalande medlemmar med visst inflytande i resp. organisations beslutandeprocess är i och för sig politiskt rak och enkel. Men det växer som bekant många blomster i Vår Herres hage, och alla är vi inte lika. Det finns organisationer som av etiska grundpremiser inte passar in i den statliga mallen. Jag tänker då på bl. a. vissa organisationer som är uppbyggda på kristna medlemskriterier, där penningen som sådan i form av medlemsavgifter inte är utslagsgivande utan i stället rent andligt etiska synpunkter och kvalifikationer och där medlemsinflytandet inte räknas i form av rösträtt utan mera i medlemskapet som sådant. Här tarvas sålunda en ytterligare penetrering och precisering, ty dessa organisationer utför ju bevisligen ett lika värdefullt arbete bland barn och ungdom som övriga i propositionen legaliserade organisationer. Man tänker i detta sammanhang på bl. a. Pingströrelsens ungdomsrörelse

och Riksförbundet Kyrkans Ungdom. Nu har ju inte organisationer av sistnämnda typ blivit lämnade kvar i glömskans öken. De av kammarens ärade ledamöter som penetrerat utskottsbetänkandet har säkerligen funnit att kulturutskottet inte bara genom sin skrivning garanterat dylika organisationer lokala bidragsmöjligheter, oberoende av central status, utan att dessutom den centrala organisationsformen för resp. organisationer förväntas bli föremål för överläggningar mellan regeringen och resp. organisationer. Man kan naturligtvis nära en saktmodig begrundan huruvida riksdag och regering utan vidare skall kunna beordra exempelvis landsting och primärkommuner att inte snegla på huruvida centralt bidrag utgår eller ej och att detta ej skall vara utslagsgivande för det eventuella lokala bidraget. Man får ju inte rubba den kommunala självbestämmanderätten. Men underligt vore det om de lokala myndigheterna skulle vara så till den grad formalistiska och stelbenta att man helt såg bort från den stora betydelse de lokala ungdomsorganisationernas verksamhet ändå har i resp. kommuner och landstingsområden.

Allt nog är detta en högeligen remarkabel viljeyttring från utskottets sida, och detta torde ovedersägligen ge betydligt mera av både tyngd och bredd åt det förslag som ursprungligen lades fram i propositionen. I och med denna utskottets skrivning torde man kunna påstå att motionerna 1885 av herrar Fridolfsson och Nilsson i Agnäs, 1900 av herr Sellgren m. fl. och 1914 av herrar Johansson i Skärstad och Raneskog – för att nu nämna tre stycken – blivit beaktade på så vis att de ungdomsorganisationer som just för tillfället inte kan räknas in i den generella bidragsgruppen dock står så att säga med fötterna inne i denna. Det ankommer nu blott på dem själva att genom eget initiativ putta in sig själva i det bidragsmottagande organisationssällskapet.

Inledningsvis dristade jag mig att framhålla den åsikten att kulturutskottets betänkande var rätt remarkabelt. I tankarna faller då utskottets viljeyttring angående bidragskonstruktionen, dvs. frågan om bidragets slutsumma till både lokal och central verksamhet skall vara av karaktären reservations- eller förslagsanslag. Detta är ett problem som blöts och stötts i många oherrans år här i kammaren. Alla känner vi väl till hur principen med reservationsanslag – knäsatt av f. d. statsrådet Camilla Odhnoff – slagit ut. Inga hårda ord över fru Odhnoff, men den bidragskonstruktion som i varje fall i hennes namn blev lagfäst av Svea rikets riksdag fick ju konsekvenser som blev herostratiskt ryktbara, i varje fall i de kretsar som drabbades av denna konstruktion, dvs. ungdomsorganisationerna. Sällan har en ädel tanke om ungdomens bästa, vilken onekligen föresvävade statsrådet, övergått så intensivt i eftertankens kranka blekhet eller om man så vill i eftertankens bleka krankhet. Från början var det som bekant tänkt att det för varje sammankomst skulle utgå ett bidrag på 10 kr. I och med att reservationsanslaget av olika orsaker aldrig blev stort nog kom dessa tiokronorsbidrag att bli ett ouppnåeligt mål. Konstruktionen med reservationsanslag blev sålunda en direkt hämsko när det gällde att nå upp till det önskade tiokronorsmålet.

När nu ett enhälligt kulturutskott gått in för att föreslå riksdagen en övergång från reservations- till förslagsanslag i fråga om både centralt och lokalt stöd har ett stort steg tagits framåt. Nu ges det möjligheter att successivt bygga upp ett lokalt stöd som så småningom kan närma sig det tänkta målet – 10 kr. per sammankomst. Nu kan man redan från början på varje budgetår bestämma en viss fixerad summa per sammankomst. Detta har också det goda med sig att organisationerna och klubbarna redan på förhand vet vad de har att räkna med och inte som f. n. behöver *tro* att de skall få exempelvis 10 kr. men i själva verket får en betydligt lägre summa. Detta ger naturligtvis mer flexibla anslagssummor, men med den statistik som numera står till buds torde antalet sammankomster kunna beräknas relativt exakt och överskridandet av de tänkta summorna bli måttfulla. Vi moderater är dock inte beredda att i år höja anslagssummorna av finansiella skäl, men vi förväntar oss att det successiva uppbyggandet av stödet kan påbörjas nästa år.

Av samma ekonomiska orsaker är vi inte heller beredda att just i år dessutom sänka åldersgränsen från 12 till 7 år för att erhålla lokalt bidrag. Övergången till förslagsanslag är ett så stort steg, att vi anser att man först bör se verkningarna av detta. Därför torde kanhända nästa steg bli en sänkning av ålderskriteriet.

Vid utskottets betänkande är fogad en reservation från de moderata ledamöterna. Det gäller frågan huruvida de politiska ungdomsförbunden skall erhålla 2 milj. kr. för informationsarbete såsom ett särskilt anslag. Föredragande statsrådet har förklarat sig dela ungdomsrådets uppfattning om nödvändigheten av detta bidrag, men på grund av den anslagshöjning som kommit ungdomsförbunden till del har detta ungdomsrådets önskan t. v. inte förts fram till riksdagens bord. Även kulturutskottets majoritet, faller med samma anda och samma ord in i statsrådets suck och avstyrker t. v. de motioner, vilka yrka på ett anslag av 2 miljoner. Till denna utskottsmajoritet hör även de moderata ledamöterna, och därmed borde ju allt vara frid och fröjd. Men så lätt kanske inte kulturutskottet bör komma undan. Man bör ju ej prisa dag förrän sol gått ned – som ordspråket lyder.

Att det är av synnerligen stor vikt att ungdomen erhåller upplysning om politik, politiska partier och demokrati etc. är oomtvistat, i synnerhet sedan man tagit del av den undersökning om intresset för och kunskaperna om vårt lands politiska liv hos ungdom mellan 15 och 18 år. Denna undersökning har utförts av statens ungdomsråd. Där kan man sålunda utläsa att 64 % av dagens 15–18-åringar inte kan ange en enda som de tycker viktig politisk fråga. Av undersökningen framgick vidare att 31 % var klart negativa till politik över huvud taget. År 1973 var siffran 23 %.

Men att därför särskilt anslag skall utgå till de politiska ungdomsförbunden, anser vi inte vara särskilt välbefogat eller välbetänkt. Vi har ju etablerade partier med ungdomsförbund. Då vore det betydligt rim-

Fredagen den
25 april 1975

*Stöd till ungdoms-
organisationerna*

ligare att i så fall öka bidraget till varje parti, och sedan finge vart och ett av dem fördela sina pengar på resp. ungdomsförbund efter eget gottfinnande.

F. ö. skulle detta med särskilt bidrag till de politiska förbunden bara för att en del ungdom är politiskt ointresserad kunna bli ett prejudikat. Nästa organisation som klappar på dörren för att få bidrag blir kanske de olika kvinnoförbunden. Det finns mig veterligt många kvinnor som är vanvördigt ointresserade av politik och samhällsproblem i stort, vilket då alltså skulle innebära en godtagbar grund för att få bidrag. Sedan kan det bli andra mer eller mindre politiskt inriktade organisationer som kommer fram för att söka bidrag.

Till slut ber jag med detta, fru talman, att få yrka bifall till reservationen 5 vid utskottsbetänkandet.

Fru RYDING (vpk):

Fru talman! Alla människor – vem man än talar med – är överens om att arbetet bland ungdomen spelar en allt viktigare roll i vårt samhälle i dag. Den målsättning som statens ungdomsråds arbetsgrupp formulerat för detta arbete och som lyder: "Ungdomspolitikerna skall medverka till att utveckla demokratin, stimulera till samhällsengagemang, skapa en bättre samhällsmiljö och bidra till jämlikhet mellan individer och mellan grupper i samhället" är man inte heller i ord motståndare till. Skilje-linjerna kommer fram då det gäller frågan om hur vi skall uppnå denna målsättning.

Vänsterpartiet kommunisterna har i motionen 1913 i anledning av propositionen 14 formulerat sin syn på två av problemen, nämligen hur man skall lämna stöd till den lokala verksamheten – det s. k. lokala aktivitetsstödet – och dessutom har vi tagit upp problemet om vikten av att det idéförankrade ungdomsarbetet får ett bättre stöd från samhällets sida. Förutom detta har vi vid ett flertal tidigare tillfällen tagit upp frågan om åldersgränsens sänkning till 7 år när det gäller det lokala aktivitetsstödet.

Låt mig först få beröra den viktiga frågan om detta lokala aktivitetsstöd. Det är ju inte precis första gången vi diskuterar denna fråga här i kammaren och problemet med anslaget natur som ett reservationsanslag kontra ett förslagsanslag.

Vi anser inte att målsättningen om 10 kr. per aktivitet i dag skall frångås. Denna målsättning fastslogs av riksdagen då bidragssystemet utformades år 1971 med den reservationen, att beloppet skulle kunna behöva sättas lägre i den mån antalet bidragsberättigade aktiviteter skulle bli så stort att tillräckligt reservationsanslag inte skulle räcka till. Så har tyvärr också blivit fallet – tyvärr kan man givetvis inte säga när det gäller att antalet aktiviteter har ökat, men väl när det handlar om att bidraget på 10 kr. har krympt alltmer under årens lopp och aldrig någon gång uppnåtts helt. Ungdomsorganisationerna har inte fått den där tian utan betydligt mindre belopp år efter år. Stödet har ju verkat så att ju

fler aktiviteter desto mindre pengar.

Av denna anledning har vänsterpartiet kommunisterna också under tidigare år motionerat om att anslaget skulle utgå som ett förslagsanslag, men tyvärr har vi fått avslag på detta.

Nu i år har utskottet äntligen gått med på att anslaget till den lokala verksamheten skall utgå som ett förslagsanslag, men då skall man samtidigt frångå målsättningen 10 kr. Vi kan för vår del inte finna att det på något sätt kan vara korrekt mot ungdomsorganisationerna att nu, fyra år efter det att målsättningen sattes till 10 kr., göra en justering nedåt av detta belopp. Den ekonomiska utvecklingen har ju varit sådan, att målsättningsbeloppet i stället borde ha höjts för att kompensera olika slag av fördyringar som har ägt rum. Men vi har inte yrkat på någon höjning utan fasthåller vid vad som beslutades som målsättning för fyra år sedan; alltså 10 kr. Däremot kan vi inte gå med på att nu fastslå att detta belopp skulle minskas, vilket det kommer att göra trots förslagsanslaget om man följer utskottsmajoritetens yrkande på att beloppet nästa budgetår skulle bli lika stort – jag skulle vilja säga lika litet – som innevarande budgetår.

Fröken Eliasson sade att det var helt orealistiskt av oss att begära en så låg summa till det lokala aktivitetsstödet då vi gått på skolöverstyrelsens äskande. Men när anslagets natur är förslagsanslag får det överstridas om vi fasthåller vid 10 kr. som målsättning.

Jag vill yrka bifall till reservationen 3 som fogats till kulturutskottets betänkande nr 9, och skulle denna inte bifallas så ansluter vi oss givetvis i andra hand till reservationen 2.

Jag vill nu övergå till att behandla reservationen 4, som gäller bidrag till det politiska informationsarbetet och den uppsökande verksamheten bland ungdomar.

I vår motion nr 1913 har vi ganska utförligt motiverat varför vi i likhet med statens ungdomsråd anser att ett dylikt bidrag bör utgå och pekat på att samhället i dag bör pröva möjligheten att ge ett speciellt stöd till de politiska ungdomsförbundens informationsarbete och uppsökande verksamhet. Ett sådant stöd är ytterst angeläget och har fått ökad aktualitet bl. a. och inte minst därför att rösträttsåldern har sänkts till 18 år.

Statens ungdomsråd har bedrivit försöksverksamhet i Köping, Mölndal och Östersund. Dessa undersökningar visar att stora ungdomsgrupper är föga intresserade av t. ex. politik och samhällsfrågor. Inställningen till de politiska organisationerna och politisk verksamhet över huvud taget präglas av ligkiltighet och negativism.

Det har också framkommit genom dessa undersökningar att det existerar klara skillnader mellan olika ungdomsgruppers intresse för politik. De gymnasistgrupper, främst på de teoretiska linjerna, som ingick i undersökningen sade sig ha betydligt större intresse för politik än de ungdomar som förvärvsarbetade. Vidare noterades att förvärvsarbetande flickor är mest negativt inställda till politik, medan flickor på gymnasiet

är mindre negativt inställda till politik än sina manliga kamrater. Delar man upp ungdomarna efter socialgrupp får man ett regelbundet mönster som visar att det största politiska intresset finns bland ungdomar i socialgrupp 1 och det minsta politiska intresset bland ungdomar i socialgrupp 3.

Vänsterpartiet kommunisterna är överens med ungdomsrådets bedömning att det bristande intresset för politik och samhällsfrågor hos stora ungdomsgrupper är verkligen oroande för ett demokratiskt samhälles utveckling. Och den socialdemokratiska regeringen borde väl vara än mer oroad över resultaten efter en regeringstid på 40 år. Hur har man egentligen från socialdemokratiskt håll lyckats fostra och upplysa ungdomarna i vårt land när, som här nämndes, 64 % av dagens 15–18-åringar inte ens kan ange en enda politisk fråga som de tycker är viktig? Eller när 50 % av ungdomarna på frågan om vad de uppskattade mest i det svenska samhället svarade: ingenting.

Föreligger här inte en så stor miss att regeringspartiet verkligen omgående måste ta sig en mycket allvarlig funderare på orsakerna till de undersökningsresultat som framkommit nu efter så lång tid av socialdemokratiskt regeringsinnehav?

Föredragande statsrådet säger visserligen i propositionen 14 att hon delar uppfattningen att det politiska ungdomsarbetet kan behöva ett särskilt stöd. Trots detta är hon emellertid inte beredd att nu föreslå något sådant med hänsyn till, som det heter, att stödet till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet räknats upp så kraftigt.

Vänsterpartiet kommunisterna delar inte denna uppfattning även om en nödvändig uppräknings med 6 milj. kr. skett till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. I stället skulle ju också regeringen ta vara på bl. a. denna chans att kunna ge ett extra stöd till de politiska ungdomsorganisationerna och deras informationsverksamhet och uppsökande verksamhet. Vi anser det därför klart befogat att de av ungdomsrådet föreslagna 2 miljonerna utgår till de politiska ungdomsorganisationerna fr. o. m. nästa budgetår, och jag ber därför att få yrka bifall till reservationen 4.

Fru talman! Det lokala aktivitetsstödet utgår inte till ungdom i åldern 7–12 år. Från vpk:s sida har vi under tidigare år, som jag nämnde, sökt få med även denna åldersgrupp i stödformen.

Flera ungdomsorganisationer har under senare år blivit medvetna om den stora betydelsen av arbetet bland ungdom just i denna åldersgrupp. Man har också på olika sätt försökt att förstärka sin verksamhet bland dessa ungdomar. Detta har möjliggjorts dels genom att åldersgränsen för bidrag till ungdomsledarutbildningen har sänkts, dels genom att bidrag utgått till försöksverksamhet bland ungdom mellan 7 och 12 år med medel ur allmänna arvsfonden, de s. k. Camillapengarna, dels också genom att kommunala pengar ibland har anslagits.

Verksamheten bland ungdom i åldrarna 7–12 år är emellertid fortfarande mycket ekonomiskt betungande för organisationerna. Det är där-

för helt rimligt att omgående sänka denna gräns vad gäller medlemsålder till 7 år för det lokala aktivitetsstödet. Detta har i år yrkats i två motioner, nr 1920 yrkande 2 av herrar Rämgård och Andersson i Edsbro, och nr 514 yrkande nr 1 av herrar Ångström och Olsson i Kil. Dessa yrkanden anser vi bör bifallas. Jag yrkar därför bifall till reservationen I vid kulturutskottets betänkande nr 9.

Nr 67

Fredagen den
25 april 1975

*Stöd till ungdoms-
organisationerna*

Herr ANDERSSON i Lycksele (s):

Fru talman! I propositionen 14 om statligt stöd till ungdomsorganisationerna ges en översiktlig bild av hur motiven till det samhälleliga stödet har förändrats under de gångna åren. Det framhålls därvid att folkrörelserna har utgjort viktiga instrument för utvecklingen av vår demokrati. Inom folkrörelserna har barn- och ungdomsverksamheten spelat en stor roll. Detta arbete bedrevs emellertid ganska länge utan samhälleligt stöd. Det motiverades av att organisationernas frihet skulle kunna komma i fara om samhället lämnade ekonomiska bidrag. Det dröjde ända fram till 1954 – alltså endast 20 år tillbaka i tiden – innan statligt stöd till ungdomsorganisationerna infördes.

Motiven för det statliga stödet var som framhållits i propositionen främst socialpreventiva. Det var inte organisationernas egna mål och syftet som utgjorde utgångspunkten. Endast verksamheter med neutralt innehåll godtogs för bidragsgivning. Religiös och politisk propaganda var i sammanhanget diskvalificerande. Det dröjde en bra bit in på 1960-talet innan man från samhällets sida insåg att organisationer med ett idéburet syfte kunde och borde ekonomiskt stödjas. Denna insikt har successivt förstärkts under senare år och det är glädjande. Herr Nissers anförande här tidigare framstod emellertid för mig som något av ett återfall i 1950-talets socialpreventiva synsätt.

Den proposition om statligt stöd till ungdomsorganisationerna som vi nu behandlar utgör ytterligare ett steg på vägen mot ökad frihet för organisationerna att utifrån sina egna värderingar, med ekonomiskt stöd från samhället, forma sin verksamhet. Det sägs i propositionen att föreningslivet genom insatser på fritidsområdet i samverkan med t. ex. skolor, ungdomsgårdar och fritidshem kan bidra till att förnya samhällsarbetet. Denna verksamhet kan också stimulera de egna medlemmarna till ett fördjupat engagemang genom att föreningarna tilldelas ansvarsfulla uppgifter och kan påverka det direkta samhällsarbetet. Ifrån att tidigare ha reserverat statligt stöd endast till neutral verksamhet har vi nu kommit så långt att vi vill stimulera ungdomsorganisationer till att genom sin aktivitet påverka samhällsarbetet. Det är en glädjande utveckling som på det sättet har skett.

Det sägs vidare att föreningslivets medverkan i det direkta samhällsarbetet måste utvecklas och ske på föreningslivets egna villkor. Jag citerar en mening i propositionen, där det heter:

”Det är den speciella prägel eller särart varje ungdomsorganisation har som är den värdefulla och unika resurs med vilken föreningslivet

Fredagen den
25 april 1975

*Stöd till ungdoms-
organisationerna*

kan berika samhällsarbetet.”

Jag vill uttrycka glädje och tillfredsställelse över att dessa tankar så klart har formulerats i propositionen. Ungdomsorganisationerna har gjort sig väl förtjänta av den myndighetsförklaringen. Den markering av folkrörelsernas betydelsefulla roll som regering och riksdag har gjort i samband med fastställande av målen för den statliga kulturpolitiken får genom den proposition som vi nu behandlar en uppföljning på ett för folkrörelsernas framtid viktigt område.

Utskottets arbete med föreliggande proposition och motioner har föranlett långa överläggningar. Det bidragssystem som föreslås i propositionen är utarbetat med målsättningen att vara enkelt, lätthanterligt och rättvist. Det skall därtill främja aktivitet utan att styra form och innehåll i organisationernas verksamhet.

Utskottet har konstaterat att det är förenat med betydande svårigheter att forma ett sådant bidragssystem som uppfyller alla dessa kriterier. Det helt övervägande antalet organisationer är helt tillfredsställt med den gjorda konstruktionen, men vissa gränsvfall har visat sig uppkomma. Utskottet har velat slå vakt om det föreslagna regelsystemet men anför, att det kan vara motiverat med ett statligt stöd till en organisation även om den inte i alla delar uppfyller de krav som uppställts för det generella stödet till central verksamhet. Utskottet har, som jag sade, efter långa överläggningar nått fram till enhällighet även på denna punkt. Jag tror mig veta att ungdomsorganisationerna själva uppskattar att en sådan enighet kunnat nås beträffande kriterierna för det statliga ungdomsstödet.

På några punkter föreligger dock reservationer.

Fru Ryding vill sänka åldersgränsen för erhållande av lokalt stöd till sju år. Denna fråga har ett samband med frågan om översynen av samhällets totala stöd till ungdomsverksamheten. Det framhålls i propositionen att ungdomsorganisationerna velat se en samordning av stödet till ungdomsorganisationerna med de förslag som kan bli resultatet av barnstugeutredningens och SIA:s betänkanden. Det kan väl också sägas att en sänkning av åldersgränsen för erhållande av statligt lokalt aktivitetsstöd, enligt de beräkningar som har tillställts utskottet, skulle innebära en kostnadsökning med över 10 milj. kr. Det rör sig således om betydande belopp, vilket kan vara ytterligare ett motiv för att en samordning med andra stödformer bör ske. Utskottet avstyrker därför förslaget om sänkning av åldersgränsen.

I reservationen 2, som är undertecknad av centerpartiets och folkpartiets representanter i utskottet, begärs en höjning av anslagsbeloppet till statligt lokalt aktivitetsstöd med ytterligare 10 milj. kr. utöver en höjning med 3 milj. kr. som föreslås i propositionen. I reservationen 3 av fru Ryding begärs på denna punkt en ökning med 1,5 milj. kr. utöver propositionens förslag.

Utskottet har, som tidigare framhållits, nått fram till enighet om att på detta område ändra anslagets karaktär från reservationsanslag till förslagsanslag. Majoriteten anser sig emellertid inte kunna tillstyrka en höj-

ning av det totala anslagsbeloppet. Vid övergången från reservationsanslag till förslagsanslag är det förenat med vissa svårigheter att beräkna beloppet per sammankomst. Det kan nämnas att med tillämpande av nuvarande fördelningsprinciper skulle stödet per sammankomst för budgetåret 1973/74 ha uppgått till 7:53 kr. Mycket tyder på att sammankomstbidraget innevarande år kommer att ligga väsentligt högre. Utskottsmajoriteten föreslår att riksdagen skall överlåta till regeringen att fastställa sammankomstbidragets storlek sedan utfallet för innevarande år är känt. Beloppet får då enligt utskottets mening inte sättas lägre än för innevarande budgetår. Med den anslagsökning som sker med 3 milj. kr. bör utrymme för en viss aktivitetsökning kunna ske samtidigt som sammankomstbidraget kan höjas väsentligt i förhållande till föregående budgetår.

Reservationerna 2 och 3 syftar till ett fastställande av bidragsbeloppet per sammankomst till 10 kr. I båda reservationerna förordar man liksom utskottsmajoriteten förslagsanslag, men vad gäller beräkningen av anslagsbeloppet skiljer det 8,5 milj. kr. mellan reservationen 2 och reservationen 3. Det tyder på vissa svårigheter att göra beräkningar av det här slaget. Med hänvisning till vad jag tidigare har sagt vågar jag uttala förhoppningen att bidragsbeloppet per sammankomst skall komma en bra bit på vägen mot de 10 kr. som länge varit målsättningen, men som bidragsgivningen hittills inte nått i närheten av.

Fröken Eliasson har tidigare efterfrågat varför vi inte preciserar beloppet per sammankomst. Jag har med det jag anfört försökt svara på den frågan. Det är svårt att beräkna beloppet vid övergången mellan två anslagsformer.

Låt mig också peka på att i centerpartiets partimotion på den här punkten gavs ingen garanti för de 10 kronorna per sammankomst. Centerpartiet motionerade om fortsatt tillämpning av reservationsanslag med en höjning till 35 milj. kr. Plötsligt ändrade man budet, och i stället för en höjning i förhållande till propositionen på 1,5 milj. kr. höjer man till 10 milj. kr. på ett bräde. Men motionen innehöll som sagt inte någon garanti för de 10 kr. som man nu talar så energiskt för.

Fru Ryding tolkar utskottets skrivning så, att beloppet skulle sättas lika lågt – jag tror att hon använde den formuleringen – som tidigare. Vi har sagt att det inte får sättas lägre. Det innebär att det kan komma att sättas högre, om beräkningarna ger vid handen att det finns utrymme för ett sådant högre belopp inom ramen för det totala anslag som majoriteten i utskottet förordar.

Beträffande reservationen 4 av fru Ryding angående ett särskilt stöd till de politiska ungdomsorganisationerna vill jag framhålla att utskottet har uttalat förståelse för detta krav. Föredragande statsrådet skriver också i propositionen att hon delar ungdomsrådets uppfattning att det politiska ungdomsarbetet kan behöva ett särskilt stöd. Men med hänsyn till den kraftiga uppräknings av stödet till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet som nu sker – och det omfattar även de politiska ungdoms-

organisationerna – har hon inte varit beredd att nu tillstyrka ett särskilt stöd till de politiska ungdomsorganisationerna. Utskottets majoritet gör samma bedömning. Vi har därför inte heller haft anledning att i utskottet ta upp någon diskussion angående de skilda fördelningsprinciper för ett sådant särskilt stöd som kommit till uttryck i centerpartiets resp. vpk:s motioner.

Här frågar fru Ryding om inte socialdemokraterna är oroade över det ringa politiska intresse hos ungdomarna som har redovisats i vissa undersökningar. Vi har väl alla anledning att känna oro över detta, och vi hoppas självfallet att vi på olika sätt skall kunna stimulera också de politiska ungdomsorganisationerna till att stärka sin aktivitet. Det är angeläget inte minst mot bakgrunden av den sänkning av rösträttsåldern som vi nu kommer att tillämpa. Men som jag sagt ingår ju de politiska ungdomsorganisationerna bland de organisationer som nu får ett kraftigt ökat stöd. Därtill är att säga att den här frågan inte är så enkel att den kan lösas bara genom ytterligare någon miljon kronor i anslag.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till kulturutskottets hemställan i betänkande nr 9 på samtliga punkter.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru RYDING (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det senaste herr Andersson i Lycksele sade – att frågan om det politiska intresset bland ungdomen inte är så enkel att den kan lösas med ytterligare några miljoner kronor – är ju alldeles riktigt. Men jag sade i mitt anförande att det är en chans att hjälpa till att motverka den pessimism och den brist på aktivitet och intresse som finns bland ungdomen i dag. Det är nog riktigt att alla kan vara oroade. Men det är i alla fall regeringen som skall ta initiativ för att råda bot på den oron. Nu fanns en chans att lämna några miljoner kronor till detta arbete, vilket vi har yrkat i vår reservation. Jag vidhåller att vi skall rösta på den.

Herr Andersson säger att vi inte kan ändra åldersgränsen nu därför att den har samband med den översyn som görs av barnstugeutredningen och SIA. Men inte tror väl herr Andersson att den översynen skulle resultera i att man åter skulle höja åldersgränsen? Det kan jag aldrig föreställa mig, och om så skulle ske kommer vi att protestera.

Därför tycker jag att man mycket väl redan nu skall kunna sänka åldersgränsen till sju år för bidragsberättigande till lokal aktivitet. Jag vet att många ungdomsorganisationer har stora ekonomiska svårigheter. Det kostar kanske mer pengar att bedriva ungdomsarbete just bland denna åldersgrupp.

Herr Andersson säger att han inte vill vara med om att öka det totala beloppet till det lokala aktivitetsstödet men är med på ett förslagsanslag. Det fattar jag inte riktigt. Om man är med på ett förslagsanslag, så måste

man väl vara med på att kunna öka också det totala beloppet. Annars kunde ju anslaget ha stått kvar som ett reservationsanslag som inte fick överskridas.

Jag tycker det riktiga är att man fasthåller vid 10 kr. som målsättning och att man går över till förslagsanslag. Summan av förslagsanslaget kan givetvis diskuteras, men det får ju överskridas. Jag vidhåller också detta yrkande.

Fröken ELIASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte anledning att kommentera inledningen till herr Anderssons i Lycksele anförande. Det var ju närmast en intern upp-
görelse inom den socialdemokratiska och moderata utskottsmajoriteten.

Herr Andersson hävdar emellertid att det är svårt att beräkna vad en övergång från reservationsanslag till förslagsanslag kommer att innebära. Men svårigheten, herr Andersson, ligger inte i anslaget natur. Har man avsikten att organisationerna skall få 10 kr. per sammankomst, så är det antalet sammankomster som är osäkerhetsfaktorn i sammanhanget.

Det är intressant att notera att herr Andersson i Lycksele säger att mycket tyder på att man under innevarande år kommer upp till ett bidragsbelopp som är väsentligt högre än tidigare. Det var sannolikheten av att så blir fallet som gav mig anledning att i mitt inlägg fråga vad utskottsmajoriteten menar med att utgångspunkten skall vara att bidraget inte sätts lägre än under innevarande budgetår och att det är önskvärt att bidraget blir minst lika högt. Eftersom man inte är beredd att höja anslaget måste väl detta tolkas så att utskottsmajoriteten inte vill garantera att bidragsnivån kan upprätthållas utan att man medger att det kan bli lägre bidrag nästa år. Det är inte något glädjande besked till organisationerna. Det var detta som också gav mig anledning att ställa frågan om herr Andersson i Lycksele menar att det här är ett inslag i en framtidsiktande ungdomspolitik.

I centermotionen ges inga garantier för att tiokronorsmålet nu kommer att uppnås, säger herr Andersson i Lycksele. Som framgick av mitt anförande har vi i den här omgången när det läggs ett regeringsförslag om ett nytt stödsystem prioriterat principerna för hur det centrala stödet skall se ut, och vi har delvis fått utskottet med oss på de förslag vi framlagt. Men vi har sagt att när man går över till förslagsanslag, skall man också ta konsekvenserna av en sådan övergång – det vill utskottsmajoriteten beklagligtvis inte göra.

Det är enkelt att konstatera att gör vi en övergång till förslagsanslag behövs det åtskilliga miljoner till. Jag beklagar att fru Ryding inte vill vara med om att klarlägga för kammarens ledamöter att det här ställer krav på ökade anslag. Jag tycker det är värdefullt om man är så hederlig att man redovisar vilka belopp det är fråga om.

Fredagen den
25 april 1975

*Stöd till ungdoms-
organisationerna*

Herr NISSER (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle bara vilja rikta några ord först till herr Andersson i Lycksele.

Jag tror att jag har blivit litet missuppfattad. Jag sade att vi får inte bara se till den rena sysselsättningen när det gäller ungdomsorganisationerna, utan vi måste även räkna med deras stora betydelse socialpreventivt. Det är inget återfall i tänkesätt från 1950-talet – det är bara konstaterandet av faktum att ungdomsorganisationerna har stor betydelse också socialpreventivt. Detta innebär ju inte att man skall ge ungdomsorganisationerna pengar bara för att de har betydelse i detta avseende, utan jag menade att de har betydelse på många områden.

Vad gäller förslagsanslag kontra reservationsanslag har vi, om jag inte minns fel, i utskottet under många år velat ha ett klarläggande av hur många sammankomster etc. som finns att redovisa. Nu börjar vi få statistik över detta, och vi kan alltså med en viss säkerhet övergå till förslagsanslagsprincipen utan att därför behöva vara rädda för att det skall bli kolossala skillnader i anslagslutsummorna.

Det måste ju, om inte annat, vara väldigt svårt för finansministern ifall det blir alltför stora variationer i anslagen. Detta behöver vi som sagt inte befara nu. Därför menar vi moderater, som ju tillhör majoriteten i detta fall, att man fr. o. m. nästa år skall kunna bestämma dels det ungefärliga antalet sammankomster, dels det bidrag per sammankomst som är nationalekonomiskt vettigt, om jag så får säga.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det råder förvirring om vad förslagsanslagsprincipen innebär. Om förvirringen är medveten eller omedveten skall jag låta vara osagt.

Klart är att när vi går in för förslagsanslag väljer vi en anslagsform där beloppet kan komma att överskridas. Ökningen av det totala anslaget i propositionen är 3 milj. kr. från innevarande budgetår till nästa budgetår – 10 % således. Det är en väsentlig ökning, och vi menar att bidraget per sammankomst nu bör beräknas utifrån denna nivå.

Då vi får fram antalet sammankomster under innevarande budgetår, vilket det kommer att föreligga uppgifter om i mitten av juli, är det ganska enkelt för regeringen att beräkna vad det kommer att finnas för utrymme inom ramen för de 33,5 miljonerna. Då kan den ange ett fast belopp per sammankomst och gå ut till ungdomsorganisationerna och ange hur stort det blir.

Utskottet har sagt att beloppet inte får sättas lägre än under föregående budgetår.

Jag tycker att det är en fullt tillfredsställande princip vid övergången mellan två anslagsformer. I fortsättningen kommer ju denna problematik inte att behöva föreligga.

Fröken Eliasson pekade på en svag punkt i reservation 3. Där slår fru Ryding fast att beloppet per sammankomst skall vara 10 kr. men fru Ryding

bedrar i varje fall sig själv när hon säger att det då räcker med 35 milj. kr. De beräkningar som nu kan göras pekar på att det inte kommer att räcka. Men självfallet hoppas vi att komma ett gott stycke närmare de 10 kr. som har varit målsättningen, en målsättning som vi hittills aldrig har kommit i närheten av. Den bidragsform som vi nu föreslår är en klar förbättring i förhållande till den tidigare, och vi är självfallet glada för att vi har fått majoritet för det förslaget.

Låt mig än en gång betona att det är en ökning på 10 %, dvs. totalt 3 milj. kr.

Fröken ELIASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att majoritetens talesman inte kan göra några utfästelser om att man för nästa år åtminstone kan räkna med ett oförändrat belopp per sammankomst. Om nämligen situationen är den att vi för detta budgetår får ett bidrag per sammankomst av storleksordningen 8 kr. eller däröver, så sprängs de ramar som utskottsmajoriteten har angivit. Och eftersom herr Andersson i Lycksele har klargjort att regeringen skall sätta sig ned och räkna på vad det inom ramen 33,5 milj. kr. finns för utrymme för att sätta upp ett bidragsbelopp kan detta inte tolkas som något annat än att om bidragsbeloppet i år blir 8 kr. eller däröver och antalet sammankomster inte sjunker, så måste bidragsbeloppet sättas lägre nästa år.

Vad sedan gäller skillnaden i de belopp som anges i centerreservationen och vpk-reservationen så bygger den uteslutande på ett misstag av fru Ryding om skolöverstyrelsens beräkningar. Om man går till vpk:s motion, så ser man också där att det står klart och tydligt att sätter man beloppet till 10 kr. per sammankomst, så kommer det enligt skolöverstyrelsens beräkningar att gå åt 43,3 milj. Det är inte särskilt komplicerat.

Jag tycker ändå att denna debatt och de funderingar och förslag som framkommit visat att det finns ett klart behov av att vi får en översyn av samhällets totala stöd till ungdomsverksamheten. Om fru statsrådet Hjelm-Wallén har för avsikt att delta i debatten skulle det vara av stort värde att få ett besked om hur utredningsarbetet fortsättningsvis kommer att bedrivas. Riksdagen har begärt att arbetet skall bedrivas under medverkan av bidragsgivare och bidragsmottagare. Det finns t. ex. en framställning från Kommunförbundet om att få delta i det arbetet. Det vore som sagt värdefullt om statsrådet kunde ge besked på den punkten.

Fru RYDING (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har aldrig sagt, herr Andersson i Lycksele, och jag har inte velat lura mig själv eller andra genom att påstå, att det skulle räcka med 35 miljoner, om man vidhåller målsättningen 10 kr. per sammankomst. Och eftersom vi inte vill ändra på den målsättningen har vi förordat ett förslagsanslag. Skolöverstyrelsen har yrkat på en ökning med 4,5 miljoner, och vi har gått på det beloppet men velat göra det till ett förslagsanslag.

Som fröken Eliasson har sagt flera gånger i dag beror det sedan på antalet aktiviteter hur stor summan blir. Det är sålunda antalet sammankomster

som är basen. Jag är fullt medveten om det. Likaså är jag medveten om att beloppet säkerligen kommer att överskridas med åtskilliga miljoner. Det hoppas jag också att det gör, eftersom jag inte vill att antalet sammankomster skall gå ned.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Eliasson säger att beloppet per sammankomst måste sättas lägre nästa år, om inte antalet sammankomster minskar. Jag förstår inte resonemanget. Jag har försökt peka på förhållandet att propositionen och utskottsmajoriteten nu föreslår en höjning av det totala anslagsbeloppet med 10 %, från 30,5 milj. kr. till 33,5 milj. kr. Jag har sagt tidigare i debatten att jag menar att det inom den ramen bör finnas utrymme för såväl en ökad aktivitet som en viss ökning av bidragsbeloppet per sammankomst.

Sedan vill jag hålla med om behovet av en samordning – det har vi skrivit i utskottets betänkande. Däri ligger också delvis svaret på fru Rydings reservation beträffande åldersgränsen.

Herr FRIDOLFFSSON (m):

Herr talman! I denna politiska församling råder – det är jag helt övertygad om – icke några delade meningar om att ungdomsorganisationerna av olika slag utför ett synnerligen värdefullt arbete. Jag tror att man utan överdrift kan säga att deras insats är omistlig för dagens Sverige. Naturligtvis är det därför på sin plats att samhället bidrar ekonomiskt till dessa organisationers verksamhet. Regeringens proposition när det gäller stöd till ungdomsorganisationernas arbete är därför välkommen.

Utförningen av stödet, eller kanske rättare sagt de kriterier som uppställs för att en ungdomsorganisation skall vara statsbidragsberättigad, är dock av den arten att man med skärpa måste vända sig mot den. Regeringsförslaget har nämligen en styrande effekt inbyggd i sin modell till stöd. Man skall uppfylla vissa krav när det gäller organisationsform etc. för att vara bidragsberättigad. Gör man inte det blir det inga bidrag – punkt och slut.

Den likförmning av organisationernas uppbyggnad som regeringen försöker sig på kan enligt mitt förmenande icke godtas. Varje organisation har sin egenart. En modell som passar vissa andra organisationer kan inte utan vidare anbefallas för t. ex. kristna organisationer, som vuxit fram ur särpräglade folkrörelser. Att försöka styra organisationerna då det gäller deras uppbyggnad och arbetsformer måste framstå som ett brott mot de principer som vi alla här accepterat.

Det förslag som regeringen framlagt har naturligtvis väckt uppseende – berättigat uppseende – just av den anledningen att där uppställs vissa kriterier som resulterar i att bl. a. pingströrelsens ungdomsarbete inte accepteras. Pingstförsamlingarnas ungdomsarbete, PU, blev helt enkelt i regeringsförslaget underkänt som bidragsberättigad organisation.

Det finns säkert en förklaring till regeringens förslag. Socialdemokratiska politiker har förvisso fått sin skolning inom SSU och liknande. De kan

inte förstå eller har i varje fall mycket svårt att förstå att det över huvud taget går att bedriva omfattande verksamhet på annat sätt. Man kan inte det här. Man är okänslig för de kristna rörelsernas egenart. Man tror att allt värdefullt ungdomsarbete måste vara organiserat som en politisk organisations arbete, som SSU:s eller Unga Örnars.

Jag har tillsammans med en partikamrat, herr Nilsson i Agnäs, väckt en motion i den frågan. Motionens motivering går helt ut på principresonemanget, nämligen friheten för organisationerna att bedriva sin verksamhet efter sina egna riktlinjer. Det måste vara orimligt att en särpräglad rörelse, som uppfyller kraven vad gäller verksamhet och medlemsantal men som av trosskäl icke vill och kan acceptera en central organisation, skall mista sina bidrag.

Den offentliga debatt som förts i denna fråga har tydligen, för att inte säga bevisligen, varit besvärande för regeringen och vissa andra socialdemokrater. Man ville på något sätt komma ur den här saken. Man berördes illa av den kritik som mötte förslaget. Man har gjort kraftiga övertramp – i den här kammaren, bl. a. – när man här har diskuterat frågan på ett uppmärksammat sätt och har gjort utfall mot en tidning, tidningen Dagen – vad nu detta kan ha med den här saken att göra! Man har varit inne på att försöka få själva sakfrågan ur debattcentrum. Får jag bara säga, herr talman, att det är helt naturligt att en kristen tidning med stort intresse följer den här frågan och framför sina synpunkter. Det är ju en tidnings uppgift. När oppositionen angriper regeringspartiet i principiellt viktiga frågor är ju den socialdemokratiska pressen helt naturligt på bittet; då för man till torgs sin uppfattning i frågorna. Men när landets enda dagliga kristna rikstidning går in i debatten och kritiserar regeringens orimliga förslag, som drabbar en av våra största folkrörelser, då angrips tidningen i fråga på ett – tillåt mig, herr talman, att säga det – närmast oförskämt sätt!

Nu vet jag att många socialdemokratiska politiker och väljare blivit upprörda över ett sådant osakligt påhopp. Det har skadat vederbörande i första hand men i sakfrågan har utskottet, som man nu kan läsa i betänkandet, gjort en kompromiss, en skrivning som dels skall tillmötesgå regeringen, dels skall tillmötesgå de organisationer som ställs utanför bidraget på grund av sin vägran att följa regeringens krav på en viss organisationsprofil. Man försöker sig på konststycket att sitta på två stolar samtidigt.

Utskottet framhåller för att gå regeringen till mötes följande: "Enligt utskottets mening är det viktigt och värdefullt att den statliga bidragsgivningen till ungdomsorganisationerna kan ske efter klara och entydiga riktlinjer vilket bl. a. bidrar till att tillgängliga resurser fördelas så rättvist som möjligt mellan organisationerna." Och man fortsätter: "Utskottet anser därför att den definition av begreppet statsbidragsberättigad ungdomsorganisation som ges i propositionen bör godkännas." – Där fick regeringen och propositions-skrivarna så att de blev nöjda!

Sedan går man till motionerna och till de organisationer som har kommit att lämnas utanför. Där säger man följande: "Utskottet har förståelse för de synpunkter som redovisas i motionerna och anser att det kan vara moti-

Fredagen den
25 april 1975

*Stöd till ungdoms-
organisationerna*

verat med ett statligt stöd till en organisation även om den inte i alla delar uppfyller de krav som uppställts för det generella stödet till verksamhet." Något längre ner fortsätter man: "Det är emellertid angeläget att denna typ av bidragsgivning sker efter bedömning i varje särskilt fall ---." – Där fick motionärerna en liten bit av kakan!

För att gå bl. a. pingstförsamlingarnas ungdomsarbete till mötes inför man också en övergångsbestämmelse. De organisationer som enligt de här nya reglerna – som man skriver fast i utskottets betänkande, där det står att reglerna skall godkännas – faller utanför gruppen bidragsberättigad organisation skall få en nådatid på tre år. Under de åren skall dessa organisationer – och här hoppas jag att kammarledamöterna lyssnar – erhålla ett successivt minskande bidrag. Man förvånar sig över att utskottet kunnat bli nöjt med en sådan skrivning.

Helt klart är att vi snarast måste få en ändring till stånd i själva principfrågan. Enligt min mening – och jag vågar påstå att jag har många med mig i den tanken – skall inte regering och riksdag försöka påtvinga organisationer en organisationsform som strider mot deras grundprinciper för hur verksamheten skall vara uppbyggd. Att det behövs revision och kontroll är självklart. Givetvis skall den understödda verksamheten ha ägt rum och till omfattningen motsvara bidrag som utgår. Men sedan skall inte vi i det här huset lägga oss i hur organisationers, samfunds och i detta fall pingströrelsens ungdomsarbete organisatoriskt är uppbyggt.

Min partikamrat herr Nisser försöker trösta oss motionärer med att säga att dessa organisationer får väl försöka "putta in sig" i den krets som skall få bidrag. Det är fel väg. Det är vår uppgift att "putta in" dem i den organisationsform där regeringen har stängt dem ute.

Herr talman! Får jag till sist uttala mitt beklagande över att de borgerliga utskottsledamöterna skrivit ihop sig med socialdemokraterna i denna fråga. Jag inbegriper representanterna för mitt eget parti, moderata samlingspartiet, lika väl som representanterna för folkpartiet och centerpartiet. Jag tycker det är beklagligt att de har gjort det. Visserligen skall man inte dra lott om principer, men frågan är så viktig att jag beklagar att man skrev fast sig på detta sätt.

Under mina tio år i riksdagen har jag lärt mig att det är lönlöst att mot ett enigt utskott vinna kammarens bifall till ett yrkande. En sådan demonstration skall jag inte göra. Jag tror att jag med detta anförande har deklarerat att detta är en principfråga som är viktig inte bara för mig utan för många som tillhör organisationer av det slag som jag har nämnt. Jag har alltså inget yrkande.

I detta anförande instämde herrar Åkerlind (m) och Nilsson i Agnäs (m).

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara ta upp en enda punkt i herr Fridolfssons inlägg. Han sade att socialdemokratiska politiker inte kan förstå att det

går att bedriva verksamhet i andra former än de själva tillämpar. Jag tycker att det är något av en ful insinuation. I själva verket har ju bidragskriterierna utarbetats av ungdomsorganisationerna själva. Det är det helt övervägande antalet ungdomsorganisationer som vill ha den här modellen. Vi har i utskottet haft att ta hänsyn till den opinionsyttringen. Vi har då sagt att det är önskvärt att slå vakt om dessa kriterier för ungdomsstödet.

Organisationerna själva har alltså deltagit, men vi konstaterar då att en del organisationer är missnöjda och anser sig ha hamnat mellan stolarna. Därför har vi tagit upp detta i utskottets betänkande och sagt att vi har förståelse för att man i vissa fall får göra särskilda bedömningar. Herr Fridolfsson citerade vad utskottet skrev på s. 5. Om han hade fortsatt att läsa skulle han ha funnit att det på s. 6 står: "Det får förutsättas att dessa frågor tas upp i överläggningar mellan regeringen och vederbörande organisation varvid de av utskottet angivna synpunkterna bör beaktas." Om någon organisation, vilket gjorts gällande, inte i tillräcklig grad har fått vara med och diskutera bidragskriterierna är detta en inbjudan till dem: Kom nu och gör er hörda! Efter vad vi erfarit har den organisation som herr Fridolfsson närmast talade för – pingströrelsens ungdomsverksamhet – inte deltagit i remissarbetet vid utformningen av de nya bestämmelserna. Men det här är en inbjudan: Kom och diskutera era problem!

Vi har i utskottet inte velat fungera som en bidragsmyndighet och behandla varje organisation för sig genom att säga att den organisationen skall ut och den organisationen skall in i systemet. Men vi har genom vår skrivning, vilken alla står bakom, ordnat det så att ingen organisation nu faller ut ur systemet, utan alla är kvar under minst tre år. Under den tiden finns det möjlighet för var och en av organisationerna att diskutera sina speciella problem.

Jag har inget behov av att putta ut någon utan är glad för varje organisation som på ett lämpligt sätt kan puttats in i systemet.

Herr FRIDOLFSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Andersson i Lycksele säger att det är ungdomsorganisationernas representanter som föreslagit bidragskriterierna. Herr Andersson i Lycksele fann det naturligt att man följde deras förslag. Det är naturligtvis så att de ungdomsorganisationer som utarbetat dessa bidragsregler och gynnas av dem tycker att de är bra, och de säger naturligtvis ingenting. Men det framgick också klart av herr Anderssons inlägg att det finns en stor grupp organisationer som inte får någonting och som inte heller fick någonting i första omgången, och dessa organisationer är naturligtvis missbelättna. Skall man då inte i första hand ta hänsyn till de synpunkter som en utfrusen organisation framför? Jag tycker att det är helt naturligt att man i första hand bör beakta deras synpunkter.

Sedan påpekar herr Andersson mycket riktigt att utskottet framhållit

Fredagen den
25 april 1975

*Stöd till ungdoms-
organisationerna*

att de organisationer som nu sakta men säkert under tre års tid skall försvinna som bidragsberättigade organisationer skall få vara med vid de här överläggningarna. Ja, men fattas bara annat! De organisationer som stipulerat de regler som nu gäller får vara med. Men de organisationer, framför allt pingströrelsens ungdomsarbete, som inte varit med och fastställt reglerna har nu mer eller mindre av nåd tagits in i ett överläggningsschema i kanslihuset.

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Herr talman! Ett 80-tal organisationer har beretts tillfälle att yttra sig över det här förslaget. Det helt övervägande antalet har tagit detta tillfälle i akt. Till det fåtal organisationer som inte yttrat sig och gett sina synpunkter till känna under beredningsarbetet hör pingströrelsens ungdomsverksamhet. Jag beklagar det, men vi inbjuder dem nu att komma till överläggningar.

Herr FRIDOLFSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig helt kort, eftersom jag vet att kammarens ledamöter vill åka hem till Tomelilla, Jokkmokk eller vart det nu bär i väg. Får jag bara säga till herr Andersson i Lycksele att jag tycker att det är ett mycket märkligt argument att pingströrelsen nu skall straffas för att man inte framlagt sina synpunkter i rättan tid. Det råder inget tvivel om vilka synpunkter pingströrelsen har på den fråga som här diskuteras, även om dessa synpunkter har framförts något för sent. I varje fall har de, herr talman, inte kommit så sent att de inte skulle ha kunnat beaktas av utskottet och av kammaren, varigenom beslutet skulle ha blivit mer positivt för pingströrelsens del.

Herr SELLGREN (fp):

Herr talman! Det statliga stödet till ungdomsorganisationerna har ju varit föremål för ett mycket ingående utredningsarbete, som så småningom utmynnat i propositionen 14. Jag tycker att den grundsyn på barn- och ungdomsarbetet som anläggs i propositionen är mycket positiv. Föredragande statsrådets bekännelse till barn- och ungdomsorganisationernas betydelse för en god samhällsutveckling bör betraktas som en uppfordran till fortsatta aktiva insatser och förnyelse av arbetet i takt med tidens förändringar. Jag skulle själv ha velat utveckla detta närmare, speciellt vad gäller det kristna barn- och ungdomsarbetets plats och betydelse i vårt land, men beslöt mig för att avstå med hänsyn till kammarledamöternas önskan att få avsluta arbetet den här dagen någorlunda tidigt. Jag skall därför avstå från en mer omfattande debatt.

Som motionär vill jag dock kommentera den fråga som kanske varit svårast för utskottet att ta ställning till, nämligen huru en stor ungdomsorganisation genom propositionens skrivning – eller kanske rättare sagt genom vad som inte står där – blir helt utan stöd till sin centrala verksamhet. Jag avser Pingstförsamlingarnas ungdomsarbete. I de flesta

avseenden har statsrådet visat förståelse för de olika särdrag som kännetecknar kanske särskilt de kristna ungdomsorganisationerna. Bl. a. har statsrådet tagit hänsyn till den tveksamhet som anförts från kristet håll mot kravet på medlemsavgift. Det visar också på god förståelse för den kristna synen på medlemskapet i församlingen när statsrådet tolkar frågan såsom gällande främst hur medlemskapet skall styrkas för medlemmar som inte erlagt medlemsavgift. Jag har i min motion uttryckt den förhoppningen att detta inte på det regionala och lokala planet leder till andra, försnävande kriterier.

Vidare har, när det gäller vissa organisationer som inte helt fyller alla grundkraven för det statliga stödet, särskild bedömning gjorts därför att organisationerna i övrigt redovisar en verksamhet som borde berättiga till stöd.

Hela den här positiva inställningen kunde mycket väl omfatta Pingstförsamlingarnas ungdomsarbete. Men här blev det tyvärr stopp. Statsrådet Lena Hjelm-Wallén har tidigare inför kammaren uttalat att Pingstförsamlingarna inte har någon riksorganisation. Det är gravt felaktigt. Hur kan tröskelbidrag utgå till en organisation som inte existerar?

Pingstförsamlingarnas ungdomsarbete är en sammanslutning av omkring 450 lokala församlingar med omkring 65 000 7–25-åringar i sitt ungdomsarbete. Organisationen kom till 1971. Stadgarna upprättades i samråd med expertis på skolöverstyrelsen. Vid det här laget är alla de här bortförklaringarna om att organisationen inte är någon organisation mycket väl kända. Man säger: PU har inga kostnader, PU avlönar bara en halv kontoristtjänst osv.

Men pingsförsamlingarnas ungdomsarbete består av mycket mer. Det har funnits långt innan det gemensamma organet föddes. För bedömningen av rätten till bidrag bör det därför vara mera angeläget och mer vägande att se vad som utträttats och bedrivs som gemensamma, låt mig kalla det produkter, i form av studiematerial, arbetsmaterial, ledartidning, ledarutbildning, precis som inom andra organisationer, och annat som är gemensamt för hela rörelsen och inte avgränsat till en lokal eller regional aktivitet. Inom pingströrelsen förekommer således central verksamhet och ledarutbildning lika väl som inom andra liknande rörelser. Det är endast formen för finansieringen som skiljer.

All ungdomsverksamhet bygger på ideellt engagemang. De flesta ungdomsledare, och kanske särskilt i de kristna samfundet, uppoffrar inte bara sin fritid utan bistår med inte föraktliga summor av egna medel. Man skulle kunna säga att de betalar för att arbeta ideellt. Detta dubbla engagemang stimulerar många gånger till fortsatt och utvidgat arbete.

Så länge Pingstförsamlingarnas ungdomsarbete inte åtnjuter statligt stöd för den centrala verksamheten finansieras den inom den egna organisationen. Den lokala församlingen och ofta ledaren själv betalar kostnaderna för att delta i riksomfattande ledarkurser. Jag vill bara nämna två exempel. I fjol deltog 1 069 barn- och ungdomsarbetare i en tredagars kurs i Jönköping. 1973 deltog likaledes omkring 1 000 personer i en lik-

Fredagen den
25 april 1975

*Stöd till ungdoms-
organisationerna*

nande kurs i Västerås. De totala kostnaderna uppgick till mellan 60 000 och 80 000 kr. för dessa kurser. Hade pingstförsamlingarna åtnjutit statligt stöd så skulle en stor del av dessa kostnader ha kunnat täckas av detta, precis som man gör på andra håll, men nu stod deltagarna och värdförsamlingarna för kostnaderna. Utöver de här kostnadsuppgifterna finns det självfallet ett omfattande obetalt, frivilligt arbete. Likaså skulle man kunna täcka kostnaderna för de många korttidskurserna på Kaggeholms folkhögskola genom det centrala stödet. Det gäller sådana kurser som inte regleras genom det statliga stöd som skolan får för sin huvudsakliga verksamhet. Dessa kurser betalas av de deltagande eleverna eller delvis av deras egna församlingar. Jag tror att det är unikt att ungdomar offerar tid och pengar för att delta i sådana här kurser, när deras kollegor i andra organisationer får ersättning för förlorad inkomst, resor och kurskostnader.

Herr talman! Eftersom tiden är begränsad – jag har själv låtit mig begränsas – skall jag inte fortsätta den här uppräknningen. Jag skulle bara kort och med hänvisning till vad utskottet anfört vilja uttala en förhoppning att den tid tröskelbidraget blir kvar – vilket är ett initiativ från utskottets sida – används för att finna sådana former att det statliga stödet kan utgå även till Pingstförsamlingarnas ungdomsarbete. Det gäller alltså en tid som samhället har till att anpassa reglerna så att de svarar mot de enskilda organisationernas egen vilja att utforma sin verksamhet. Jag vill hänvisa till herr Enlunds särskilda yttrande, som förutsätter att de överläggningar som kommer till stånd i detta syfte inte skall leda till att en organisation tvingas ändra sin organisationsform i strid mot vad den själv anser vara ändamålsenligt. Det kanske – jag vet inte om jag överdriver – är något oroväckande när herr Andersson i Lycksele säger att det är så angeläget att slå vakt om regelsystemet. Visst skall det finnas ett regelsystem, men som jag tidigare anfört har man gjort vissa undantag genom övergripande bedömningar. Är regelsystemet viktigare, herr Andersson i Lycksele, än möjligheten att – som han sade – putta in en organisation under regelsystemet?

Jag vill också något beröra tröskelorganisationernas förutsättningar. Genom utskottets initiativ och tidigare uttalanden av statsrådet skall det statliga stödet nu kunna utgå för lokal ungdomsverksamhet. Vad händer efter tre år, om man inte från samhällets sida nått fram till en form för att kunna ge centralt stöd? Då finns ingen erkänd organisation som kan ta emot det statliga stödet för lokal ungdomsverksamhet. Då riskerar man också att vissa andra bidrag som f. n. är av större storleksordning faller bort.

Kom nu och gör er hörda, säger herr Andersson i Lycksele. Visst bör det finnas ett samråd, men det är inte bara fråga om att göra sig hörd. När herr Andersson fäster så stor vikt vid att Pingstförsamlingarnas ungdomsarbete inte hade avgett något remissyttrande och anser att det skulle vara något av ett skäl till att denna verksamhet skulle utestängas från det centrala stödet är det litet märkligt. Jag har tagit reda på orsaken

till att inget remissyttrande lämnats. Orsaken var närmast att man följt arbetet inom utredningen och funnit att de av utredningen föreslagna reglerna var av positivt innehåll för Pingstförsamlingarnas ungdomsarbete. I brist på arbetskraft och tid hade man inte inom föreskriven tid haft möjlighet att avge ett remissyttrande. Där ser vi kanske den kristna godtrogenheten – man tror så väl om folk och vad som görs, men man blir kanske ibland besviken över att resultatet inte blir vad man väntat.

Jag har i min framställning här mycket klart påvisat att det är fråga om en verksamhet som fungerar av egen kraft. Ett uteblivet statsbidrag innebär knappast vare sig nedläggning eller inskränkning av verksamheten. Men det finns inom organisationen skaror av arbetsvilliga och engagerade ungdomar, ledare och lärare som skulle kunna tas till vara på ett ännu bättre sätt om de ekonomiska resurserna var gynnsammare. Det är en oskattbar tillgång som samhället verkligen kan satsa på. Jag vill inte påstå att ett sedermera klart nej från statsmakternas sida till centralt stöd på grund av organisationsformen skulle leda till någon försvagning av verksamheten. Tvärtom kan det utgöra en sporre till en kraftigare satsning med egna medel. Här är det främst fråga om ett förtroendefullt samarbete mellan samhället och de frivilligt arbetande krafterna. Med god förståelse och god vilja kan en sådan samverkan uppnås. Jag hoppas att den skall visa sig finnas bakom den för tillfället stängda fasaden.

I detta anförande instämde herr Westberg i Ljusdal (fp).

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sellgren talade alldeles nyss om den kristna godtrogenheten. Jag tycker att hans inlägg i viss mån vittnade om en misstro mot utskottets goda vilja. Vi har verkligen ansträngt oss att utifrån de förutsättningar som fanns finna en lösning på de här problemen. Jag har tidigare pekat på att i botten låg ett förslag som tillstyrkts av det helt övervägande antalet ungdomsorganisationer.

Sedan tycker jag att det finns skäl att inför kammaren redovisa att vi har haft hearings med företrädare för Pingströrelsens ungdomsverksamhet, allmänt kallad PU, och att vi därvid erfarit att man i varje fall f. n. inte har central redovisning av kostnader för sin centrala verksamhet. Bidragssystemet bygger på att organisationerna kan erhålla högst 75 % av faktiska kostnader.

Herr SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om man funnit att man varit något för godtrogen och förhoppningarna inte uppfylls är det helt klart att godtrogenheten kan avlösas av misstro. Så har det blivit i det här fallet. Det är helt klart. Betyder det att jag då också har en misstro mot utskottets goda vilja? Nej, men utskottet skulle väl ha kunnat visa en ännu bättre vilja – och det hade man gjort om man hade tillstyrkt bifall till motionerna, som

Fredagen den
25 april 1975

*Stöd till ungdoms-
organisationerna*

vill lägga till rätta de påtalade kantigheterna. Jag tror nämligen, herr Andersson i Lycksele, att det kanske inte bara är organisationsformen som här varit avgörande. Kunde det möjligen vara tillgången på medel?

Sedan säger herr Andersson att man vid hearings med PU fått klart för sig att där för tillfället inte finns någon central redovisning. Det finns förvisso central redovisning inom ramen för den verksamhet PU nu bedriver; men den verksamhet man bedriver i samverkan med andra församlingar – såsom de korttidskurser jag nämnde – ingår inte i redovisningen.

Jag har inte propositionen i min hand, men jag tror det på s. 58 står att man under första året av en organisations verksamhet inte kräver så omfattande redovisning. En organisation bör väl först få stöd för att kunna avge en redovisning, eller hur herr Andersson?

Herr ANDERSSON i Lycksele (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hoppas att det var ett fel i herr Sellgrens ordval när han talade om att han hoppats att utskottsmajoriteten skulle ha kunnat inta en annan ståndpunkt. Jag vill påpeka att utskottet är enhälligt på den här punkten.

Herr SELLGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det skall bli mycket kort. Vi kanske inte skall diskutera här vad man erfarit under utskottsarbetets gång.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om detta betänkande samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till ett senare sammanträde.

§ 6 Anmäldes och bordlades

Förslag

Nr 15 Skrivelse från talmanskonferensen med överlämnande av betänkande från riksdagens informationsutredning om riksdagens tidsfråga

§ 7 Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

Nr 12 med anledning av granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

Finansutskottets betänkanden

Nr 19 med anledning av propositionen 1975:85 med förslag om tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1974/75, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde

Nr 20 med anledning av propositionen 1975:82 om ändringar i valutalagstiftningen, m. m.. jämte motioner

Lagutskottets betänkanden

Nr 16 med anledning av propositionen 1975:12 med förslag till lag om ändring i skadeståndslagen (1972:207), m. m. jämte motioner

Nr 18 med anledning av motion om ändring av taxeringskravet vid visst bostadsarrende

Nr 19 med anledning av motion om ändrat förfarande för upplösning av samägande

Socialutskottets betänkande

Nr 8 med anledning av propositionen 1975:50 i vad avser förslag till transplantationslag och till obduktionslag jämte motioner

Kulturutskottets betänkande

Nr 10 med anledning av propositionen 1975:76 om överlämnande av förvaltningsuppgifter till föreningar, samfälligheter och stiftelser inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

Utbildningsutskottets betänkande

Nr 13 med anledning av propositionen 1975:85 med förslag om tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1974/75 såvitt gäller utbildningsdepartementets verksamhetsområde

Jordbruksutskottets betänkanden

Nr 8 med anledning av propositionen 1975:44 om stödåtgärder på fiskets område, m. m. jämte motioner

Nr 9 med anledning av propositionen 1975:29 med förslag till ändringar i lagen (1938:274) om rätt till jakt och lagen (1950:596) om rätt till fiske

§ 8 Anmälades och bordlades

Motioner

Nr 2137 av herrar *Torwald* och *Bengtsson* i Göteborg
med anledning av propositionen 1975:27 om ändring i vallagen (1972:620), m. m.

Nr 2138 av herr *Nilsson* i Agnäs *m. fl.*

Nr 2139 av herr *Wirtén* *m. fl.*

med anledning av propositionen 1975:99 med förslag till lag om upphävande av lagen (1972:123) om förbud mot spridning av bekämpningsmedel från luften

Nr 67

Fredagen den
25 april 1975

*Meddelande
om fråga*

§ 9 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 25 april

Nr 180 av herr *Larsson* i Öskevik (c) till herr finansministern om kyrkokommuns rätt till skatteutjämningsbidrag:

Församlingar, pastorat och andra kyrkliga samfälligheter erhåller skatteutjämningsbidrag på grundval av de förhållanden som rådde 1973 justerat med en viss årlig uppräknings. Detta innebär att en del kyrkokommuner som det nämnda året tillfälligt hade ett förhållandevis högt skatteunderlag kan gå miste om betydande bidragsbelopp. Särskilt märkliga effekter kan de nuvarande bestämmelserna få, om de taxeringar som föranledde uppgången i skattekraften 1973 sätts ner vid prövning i högre instans. Grunderna för berörda kyrkokommuners rätt att erhålla skatteutjämningsbidrag synes nämligen inte bli omräknade med hänsyn härtill.

Med anledning härav vill jag till herr finansministern ställa följande fråga:

Har statsrådet för avsikt att vidta några åtgärder för att undanröja de negativa konsekvenser, som de nuvarande reglerna för kommunala skatteutjämningsbidrag medför för vissa kyrkokommuner, vilka år 1973 tillfälligt hade en ovanligt hög skattekraft?

§ 10 Kammarerna åtskildes kl. 14.59.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert